

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AB' YE GİRİŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DEKİ KOBİ
DESTEK SİSTEMİNİN AB İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İ. Alper BAŞOĞLU

**Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Fatma FİDAN

TEMMUZ – 2007

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AB' YE GİRİŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DEKİ KOBİ
DESTEK SİSTEMİNİN AB İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İ. Alper BAŞOĞLU

**Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset**

Bu tez .../.../2007 tarihinde Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir

Prof. Adem UĞUR

Yrd. Doç. Fatma FİDAN

Yrd. Doç Mahmut BİLEN

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim

İ. Alper BAŞOĞLU

28.06.2007

ÖNSÖZ

“AB’ ye Giriş Sürecinde Türkiye’deki KOBİ Destek Sisteminin AB İle Karşılaştırılması” konusu Avrupa Birliği’ ne giriş sürecini yaşadığımız bugünlerde, sürecin KOBİ’ ler üzerindeki etkisi ve KOBİ’ lerin ekonomi içersinde oynadıkları önemli rol göz önüne alınarak incelenmeye değer bulunmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Fatma FİDAN’ a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca, bugünlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme de şükranlarımı sunar, yetişmemde katkıları bulunan tüm hocalarıma da minnettarlığımı ifade ederim.

İ. Alper BAŞOĞLU

28.06.2007

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
ÖZET.....	ix
SUMMARY.....	x
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME KAVRAMI.....	3
1.1. Tanım.....	3
1.1.1. KOBİ' lerin Tanımlanması Sorunu.....	3
1.1.2. KOBİ' lerin Tanımlanmasında Kullanılan Kıstaslar.....	3
1.1.2.1. Nitel (Kalitatif) Kıstaslar.....	4
1.1.2.2. Nicel (Kantitatif) Kıstaslar.....	7
1.2. KOBİ' lerin Tarihsel Gelişimi ve Dünya' da KOBİ' ler.....	7
1.3. KOBİ' lerin Ekonomik Yapıdaki Önemi ve Üstünlükleri.....	10
1.3.1. Ekonomiye Dinamizm Kazandırmaları.....	10
1.3.2. Yenilikçi Yapıları.....	10
1.3.3. İstihdam ve Gelir Dağılımı Konusunda Yaptıkları Katkı.....	11
1.3.4. Kadınların Çalışma Hayatına Girmeleri Yönündeki Olumlu Rollerini.....	13
1.3.5. Değişen Koşullara Uyum Sağlayabilme Kabiliyetleri.....	14
1.3.6. Bölgesel Kalkınmaya Sağladıkları Katkı.....	15
1.3.7. Çalışanlarla Daha Yakın İlişki.....	15
1.3.8. Ekonomide Sahip Oldukları Eğitim İşlevleri.....	15
1.3.9. Atıl Potansiyelin Kullanılması ve Psikolojik Tatmin.....	16
1.3.10. Teknolojik Yeniliklerde Daha Fazla Verimlilik.....	16
1.3.11. Üretimdeki Boşlukların Hızla Doldurulması.....	16
1.3.12. Daha Az Kurmay ve Bürokrasi.....	16
1.3.13. Bireysel Tasarrufların Teşvik Edilmesi.....	17
1.4. KOBİ' lerin Zayıf Yönleri.....	17
1.4.1. Makro Düzeydeki Zayıflıkları.....	17
1.4.1.2. KOBİ' lerin Sosyal Politika Açısından Değerlendirilmesi.....	17

1.4.1.3. Yasal Çerçeve.....	18
1.4.1.4. Olumsuz Rekabet Şartları.....	18
1.4.2. Mikro Düzeydeki Zayıflıkları.....	18
1.4.2.1. Finansmanla İlgili Sorunlar.....	18
1.4.2.2. Tedarikle İlgili Sorunlar.....	19
1.4.2.3. Üretimle İlgili Sorunlar.....	20
1.4.2.4. Pazarlamayla İlgili Sorunlar.....	21
1.4.2.5. Yönetimle İlgili Sorunlar.....	21
BÖLÜM 2: AVRUPA BİRLİĞİ' NDE KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER.....	26
2.1. Tanım.....	26
2.1.1. Avrupa Birliği' nin KOBİ' lere İlişkin Ülkeler Üstü Tanımı ve Bazı Üye Ülkelere İlişkin KOBİ Tanım Örnekleri.....	26
2.2. AB' de KOBİ' lerin Genel Durumu.....	30
2.2.1. AB' nin Tarihsel Gelişimi.....	30
2.2.1.1. AB' nin Kuruluş Süreci.....	30
2.2.1.2. AB' nin Genişleme Süreci.....	31
2.2.1.3. Amaçları.....	32
2.2.1.4. Kurumsal Yapısı.....	32
2.2.2. AB' de KOBİ' ler.....	32
2.3. AB' de KOBİ Politikası.....	34
2.3.1. AB KOBİ Politikasının Tarihsel Gelişimi.....	34
2.3.2. AB' de KOBİ' lere Sağlanan Destekler.....	36
2.3.2.1. KOBİ' leri Karşılıksız Destekleyen Kuruluşlar ve Sağladıkları Yardımlar.....	37
2.3.2.2. KOBİ' leri Karşılıklı Destekleyen Kuruluşlar ve Sağladıkları Yardımlar.....	38
2.3.2.3. KOBİ' lere Yönelik Program ve Oluşumlar ve Sağladıkları Yardımlar.....	40

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER.....	44
3.1. Tanım.....	44
3.1.1. Teşviki Sanayi Kanunu.....	44
3.1.2. Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu.....	44
3.1.3. Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu.....	45
3.1.4. KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı.....	45
3.1.5. 2429 Sayılı KOBİ Teşvik Kararnamesi.....	45
3.1.6. KOSGEB.....	46
3.1.7. Türkiye İstatistik Kurumu.....	46
3.1.8. Devlet Planlama Teşkilatı.....	46
3.1.9. Dış Ticaret Müsteşarlığı.....	47
3.1.10. Eximbank.....	47
3.1.11. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı.....	47
3.1.12. Sanayi ve Ticaret Odaları.....	47
3.1.12.1. İstanbul Ticaret Odası.....	47
3.1.12.2. Ege Bölgesi Sanayi Odası.....	47
3.1.12.3. Ankara Sanayi Odası.....	48
3.2. Türkiye’ de KOBİ’ lerin Genel Durumu.....	48
3.2.1. Türkiye Ekonomi’ sinin Tarihsel Gelişimi.....	48
3.2.1.1. 1990 Öncesi Dönem.....	48
3.2.1.2. 1990 Yılından Günümüze.....	53
3.2.2. Türkiye’ de KOBİ’ ler.....	56
3.2.2.1. Türkiye’ de KOBİ’ lerin Örgütlenme Yapısı.....	57
3.2.2.2. Türkiye Ekonomisi’ nde KOBİ’ ler.....	57
3.3. Türkiye’ de KOBİ Politikası.....	57
3.3.1. Türk KOBİ Politikasının Tarihsel Gelişimi.....	57
3.3.2. Türkiye’ de KOBİ’ lere Sağlanan Destekler.....	57
3.3.2.1. Kurumsal Yapılanma.....	57
3.3.2.2. KOBİ’ leri Destekleyen Kuruluşlar ve Sağladıkları Yardımlar.....	58

BÖLÜM 4: AB' YE GİRİŞ SÜRECİNDE TÜRK KOBİ' LERİNİN AB KOBİ' LERİ İLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ VE KOBİ DESTEK MEKANİZMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE BİR MODEL ÖNERİSİ.....	73
4.1. Ekonomik Yapı İçerisinde Karşılaştırılması.....	73
4.2. Destek ve Teşviklerin Karşılaştırılması.....	75
4.2.1. Finansman Olanaklarının Karşılaştırılması.....	75
4.2.2. İşgücü Piyasasına Yönelik Desteklerin Karşılaştırılması.....	76
4.2.3. Girişimciliğin Desteklenmesi Amacıyla Verilen Desteklerin Karşılaştırılması.....	73
4.2.4. İşletmelere Verilen Yönetmelik Desteklerin Karşılaştırılması.....	78
4.2.5. Araştırma-Geliştirme ve Teknoloji Alanında Verilen Desteklerin Karşılaştırılması.....	79
4.2.6. Dış Ticaret Alanında Verilen Desteklerin Karşılaştırılması.....	80
4.2.7. Destek ve Teşviklerin Genel Olarak Karşılaştırılması.....	81
4.3. KOBİ' lerin Desteklenmesinde Yaşanan Sorunlar.....	82
4.3.1. Yatırım Teşvikleri Konusunda Yaşanan Sorunlar	82
4.3.2. İhracat Teşvikleri Konusunda Yaşanan Sorunlar.....	83
4.3.3. Kredi Garanti Fonu Konusunda Yaşanan Sorunlar.....	84
4.3.4. Risk Sermayesi Konusunda Yaşanan Sorunlar.....	84
4.4. AB' ye Giriş Sürecinde KOBİ' lerin Desteklenmesine İlişkin Model Önerisi.....	85
4.4.1. Modelin Unsurları.....	85
4.4.1.1. Gereksinimlerin Belirlenmesi ve Politika Oluşturulması.....	86
4.4.1.2. Oluşturulan Politikaların Somutlaştırılması.....	87
4.4.1.3. Kurumsal Yapılanma.....	88
4.4.2. Modelin Türkiye Açısından Ele Alınması.....	90
4.4.2.1. Gereksinimlerin Belirlenmesi ve Politika Oluşturulması.....	90
4.4.2.2. Oluşturulan Politikaların Somutlaştırılması.....	101
4.4.2.3. Kurumsal Yapılanma	112
SONUÇ	115
KAYNAKLAR.....	119
EKLER.....	131

ÖZGEÇMİŞ.....	138
----------------------	------------

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ' leri Yeri.....	12
Tablo 2: Almanya' da KOBİ Sınıflandırması.....	28
Tablo 3: Fransa' da İşgören Sayısına Göre İşletme Ölçeği.....	29
Tablo 4: İngiltere' de Sektörlere Göre KOBİ Tanımlaması.....	29
Tablo 5: İtalya' da İşgören Sayısına Göre İşletme Ölçekleri.....	30
Tablo 6: Avrupa Sanayi Sektöründeki Ortalama İhracat Oranları* (%).....	34
Tablo 7: İşletme Gruplarına Göre Ar-ge Harcamaları Oranları (%)	
AB Ülkeleri / Türkiye Karşılaştırması.....	85

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ASO	: Ankara Sanayi Odası
ARGE	: Araştırma Geliştirme
BRE	: Bureau de Rapprochement Des Enterprises (İşletmeleri Yakınlaştırma BÜrosu)
CESCE	: Danışmanlık Hizmetleri Avrupa Komitesi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
EICs	: Euro Info Centers (İşletmeleri Bilgilendirme Programı)
ILO	: International Labour Organization
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülleri
KÜSGEM	: Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi
KÜSGET	: Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
NAICS	: North American Industry Classification System
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KOSGEBK	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun
JSBRI	: Japan Small Business Research Institute
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

TESK : Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu

TOBB : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

WIPO : World Intellectual Property Organization

Tezin Başlığı: AB' ye Giriş Sürecinde Türkiye' deki KOBİ Destek Sisteminin AB İle Karşılaştırılması	
Tezin Yazarı: İ. Alper BAŞOĞLU	Danışman: Yrd. Doç. Fatma FİDAN
Kabul Tarihi: 28 Haziran 2007	Sayfa Sayısı: XIV (ön kısım) + 131 (tez) + 7 (ekler)
Anabilimdalı: ÇEKO ve Endüstriyel İlişkiler Bilimdalı: Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset	
<p>AB' ye giriş sürecinde Türkiye' deki KOBİ destek sisteminin AB ile karşılaştırılmasını amaçlayan çalışma dört bölümde incelenmiştir.</p> <p>İlk bölümde teorik açıdan ele alınan KOBİ' ler temel nitelikleri ile açıklanmış, tarihsel gelişim süreci içerisinde ele alınmış ve Türkiye ve Avrupa Birliği ülkeleri dışında yer alan bazı ülkelerde ve uluslararası kuruluşlarca nasıl tanımlandıkları ortaya konulmuştur. Bu bölümde Türkiye' deki KOBİ tanımlamasına, Avrupa Birliği KOBİ tanımlamasına ve Avrupa Birliği ülkelerinde yer alan KOBİ tanımlamalarına çalışmanın sistematığı gereği yer verilmemiştir. Buradaki amaç bu ölçekteki işletmelerin ekonomi içerisindeki diğer değişenlerin varlığı olmaksızın, işletme literatürü açısından nasıl tanımlanmış olduklarını ele almaktır.</p> <p>İkinci bölümde konu Birlik açısından ele alınmıştır. Kullanılan sistematik gereği KOBİ' ler Birlik mevzuatına ve bazı Birlik üyesi ülkelerin mevzuatlarına göre tanımlanmış, KOBİ' lerin Birlik içerisindeki gelişimi tarihsel süreç içerisinde ele alınmış ve takiben KOBİ destekleri incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde ki amaç Birlik içerisinde KOBİ' lerin konumunu ve KOBİ' lerin desteklenmesinin ne amaç ve araçlarla yapıldığını ortaya koymaktır.</p> <p>Üçüncü bölümde konu Türkiye açısından ele alınmıştır. KOBİ' lerin farklı kurumlarca ne şekilde tanımlandıkları ele alınmış ve KOBİ destekleri incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye' deki KOBİ' ler ve KOBİ' lere yönelik destekler ortaya konmak suretiyle aynı konuların Birlik ülkeleri ile karşılaştırılması amaçlanmıştır.</p> <p>Çalışmanın temel hedefini oluşturan dördüncü ve son bölümde ise ikinci ve üçüncü bölümlerde KOBİ' lere ve KOBİ' lere yönelik desteklere yönelik Birlik ve Türkiye düzeylerinde ortaya konan verilerin karşılaştırılması amaçlanmıştır</p>	
Anahtar Kelimeler: KOBİ' lerin Ekonomik Yeri, Avrupa Birliği'ne Giriş Süreci, KOBİ Destek Mekanizmaları	

Title of the Thesis: Comparing the Process of Aids Between Turkey and EU That Goals the SMSe's in the Joining Process of Turkey to the EU

Author: İ. Alper BAŞOĞLU

Supervisor: Assoc. Prof. Fatma FİDAN

Date: 28 June 2007

Nu. of pages: XIV (pre text) + 131 (main body) + 7 (appendices)

Department: Labour Economics

Subfield: Labour Economics and Social Policy

The thesis, that goals to compare the aid system between Turkish and EU SMSe' s in the process of the joining of Turkish Republic to the EU, is divided in to four chapters.

In the first chapter SMSe' s are stated on the theoretical stage. In this stage they are stated with their basic characters, evaluated in the historical background and give sample definations from foreign countries (other of EU Countries) and international foundations. In this chapter the definations of Turkish SME's and EU definations has not been mentioned because of the systematic of the paper. The main goal in this chapter is to clarify the SMSe' s from the side of literature.

In the second chapter, the subject is stated from the side of EU. Because of the systematic, the SMSe' s are defined from the side of EU and from the side of some of EU countries, evaluated in the historical background and than the aids that are givven to the SMSe's are examined. The main goal in this chapter are to define the positions of SMSe's in the EU, explain the reasons of supporting SMSe's and to understand the means and goals of supporting the SMSe's.

In the third chapter, the subject is stated from the side of Turkey. First, the different definations of SMSe's from the sides of different foundations and than aids are examined. The main goal of this chapter to explain the SMSe' s in Turkey and define the aids to the SMSe's

In the fourth and last chapter, the datas that are shown in the chapters of second and third are aimed to be compared.

Key Words: The Positions of SMSe' s In The Economic Structure, Joining Process to the European Union, Aids for SMSe's

Giriş

1970' lerin ilk yarısında petrol arzından kaynaklanan sorunlar kısa süre içerisinde krize dönüşerek başta Amerika ve Avrupa ekonomileri olmak üzere bütün dünyayı etkisi altına almıştır. Krizin ortaya koyduğu sonuçlar o güne kadar uygulamada bulunan iktisat politikalarına olan güveni derinden sarsarken, krizden çıkış için işletmeler tarafından uygulanan yeni yöntemler, özellikle bilgisayar ve mikro elektronik teknolojisinde meydana gelen gelişmeler ve siyasi iklimdeki farklılaşmalar ekonomik ve takiben siyasi yapıda çok ciddi değişimlere neden olmuştur. Her şeyden evvel o güne kadar bütün iktisat politikalarının merkezine oturtulan ölçek ekonomisinin, üretim birim maliyetlerini aşağı çekerken diğer taraftan devresel hareketler karşısında işletmelerin esnekliklerini kaybetmelerine yol açtığı fark edilmiştir. Kriz süresince aşağı yukarı bütün kapitalist ülkelerde gözlenmiştir ki, düşük birim maliyetlerle çalışan büyük işletmelere nazaran küçük ve orta ölçekli işletmeler devresel hareket süresi boyunca daha istikrarlı hareket edebilmektedirler. Bundan dolayıdır ki 1980' lerden itibaren KOBİ' ler politika yapıcılarının gündemlerinde kendilerine yer bulmaya başlamışlar ve bu yeni dönemle beraber bu işletmelerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi gerçeği ön plana çıkmaya başlamıştır.

Bahsi geçen dönemde açıklanan yapısal değişimin ortaya çıkardığı iki kavram küreselleşme ve bölgeselleşmedir. En üst düzeyde Gümrük Tarifeleri Genel Antlaşması GATT ile temsil edilen küreselleşme karşısında aynı bölge ülkelerinin ekonomik (ve giderek siyasi) güçlerini bir araya getirerek ortaya çıkardıkları Avrupa Birliği bölgeselleşmenin bir örneği olarak ortaya çıkmaktadır.

1970' lerden başlayarak 1980' lerde hız kazanan bu süreç içerisinde Türkiye değerlendirilecek olursa, Türkiye küreselleşme sürecine GATT' a taraf olarak, bölgeselleşme hareketine ise Avrupa Birliği' ne giriş sürecinde Gümrük Birliği' ne dahil olarak iştirak etmiştir.

Çalışmanın Önemi

Çalışma Türkiye açısından 1980' lerden itibaren ortaya çıkan, ekonomiler içerisinde ön plana çıkan küçük ve orta ölçekli işletmeler gerçeğini, Türkiye' nin bölgeselleşme hareketi olarak addedilen Avrupa Birliği' ne giriş sürecinde değerlendirmektir. Avrupa

Birliği' ne giriş sürecini yaşadığımız şu günlerde Türkiye ekonomisi açısından büyük önem arz eden KOBİ' lerin yaşayacağı sorunların aslında Türk ekonomisinin yaşayacağı sorunlar olarak değerlendirirsek çalışmanın önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu önem göz önünde bulundurularak alışma Avrupa Birliği' ne giriş süreci içersinde Türkiye' de kurulu bulunan KOBİ' lerin yaşayacağı sorunları ve Birlik ve Türkiye KOBİ' lerinin desteklenmesi açısından karşılaştırılmasını amaçlamakta ve bu süreç içersinde KOBİ' lerin desteklenmesine ilişkin bir model nerisi sunma hedefi gütmektedir.

Çalışmanın Metodolojisi

Bu amaçla konu ilk önce kavramsal boyutu ile ele alınmıştır. Daha sonra eserde ele alınan düşünce ilk önce Avrupa Birliği açısından daha sonra Türkiye açısından değerlendirilmiştir. Bunun için konu KOBİ' lerin Avrupa Birliği ve Türkiye ekonomideki durumları karşılıklı değerlendirilerek başlatılmış ve dolayısı ile desteklerin karşılaştırılabilmeleri için analiz temeli yaratılmıştır. Ardından oluşturulan bu temel üzerine çalışmanın temel saiki olan KOBİ destek mekanizmaları yerleştirilmiştir. Ulaşılmak istenen sonuç farklı ekonomilerdeki destekleri ele alarak bu desteklerin karşılaştırılması için bir veri tabanı gerçekleştirebilmektir. Çalışmanın ilk üç bölümünde tekvin edilen veri tabanı kullanılarak dördüncü ve son bölümde Avrupa Birliği' ne giriş sürecinde farklı ekonomilerin destek sistemleri karşılaştırılmış ve en son olarak da konuya ilişkin bir model nerisi geliştirilmiştir.

BÖLÜM 1: KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME KAVRAMI

1.1. Tanım

1.1.1. KOBİ'lerin Tanımlanması Sorunu

Dünya ekonomisinde önemli yeri ve ağırlığı bulunan küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) toplumsal ve ekonomik kalkınmada oynamaya başladığı çok çeşitli ve boyutlu roller, özellikle 1970'lerin başında dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz ve ekonomik yapıdaki değişiklikler (Demir ve diğ., 2000:67) ve buna bağlı olarak 1980'lerin başından itibaren özellikle imalat sanayinde işletme ölçeklerinin küçülmesi ve 1980'den 1990'a geçen süre içerisinde 100'den az çalışanı olan işletmelerin, diğer işletmelere nazaran daha fazla istihdam yaratması (OECD, 1994), KOBİ'leri ekonomi politikalarının ağırlık merkezi konumuna getirmiştir. Bu gelişmelerin bir neticesi olarak KOBİ'lere yönelik politikalara taban oluşturması ve uluslararası karşılaştırılabilirliği temin amacıyla KOBİ'ler için ortak bir tanım oluşturma gereksinimi duyulmuştur (OECD, 1996: 2).

Ekonominin orta tabakasını tanımlamak için kullanılan KOBİ'lerin tarif edilmesi için kullanılan genel geçer bir tanımlamaya literatürde rastlanmamaktadır (OECD, 1997a:1). Kavramın farklı ülkelerde, farklı zamanlarda, hatta aynı ülke içerisinde aynı zamanda ve değişik araştırma kuruluşları tarafından yapılan ve değişik amaca hizmet eden farklı araştırmalarda, farklı tanımlamalarına rastlanmaktadır. Bunun için burada genel geçer bir KOBİ tanımlaması değil, ancak KOBİ tanımlamalarında kullanılan bazı ortak ölçütler verilecek ve daha sonra değişik ülkelere ve değişik uluslararası kuruluşlarca kullanılan KOBİ tanımlamaları belirtilecektir.

1.1.2. KOBİ'lerin Tanımlanmasında Kullanılan Kıstaslar

Her ülkenin sahip olduğu farklı kalkınma düzeyi ve her ülke içerisinde var olan bölgesel farklılıklar (Yörük ve Ban, 2003:4), her farklı tarih aralığında ortaya çıkan farklı ekonomik konjonktür ve bununla bağıntılı uygulamaya konulan iktisat politikası ve her araştırmada yer alan amaçsal farklılıklar ve o araştırmayı yapan bilim adamı ve

kurumun olaya bakış açısı (Çetin, 1996:34), mevcut farklı KOBİ tanımlamalarının gerekçesi durumundadır. (Alpugan, 1993:3)

Farklı düzeylerde ortaya çıkan bu farklı tanımlamaların birbirlerini tutmamalarına karşın, bu tanımlamaların meydana getirilmelerinde bazı ortak kıstaslar kullanılmaktadır. Bu kıstasların oluşturulmasını etkileyen belli başlı faktörleri kabaca; işletmenin kurulu bulunduğu ülke, faaliyette bulunulan işkolu, (OECD, 1997a:2) zaman, ekonomik düzey, sanayileşme düzeyi, kullanılan teknoloji, pazarın büyüklüğü, kullanılan üretim tekniği, üretilen malın özellikleri, iş gören sayısı, kuruluş ve araştırmalar şeklinde sıralamak mümkündür (Çetin, 1996:35). Ancak, incelemede kolaylık sağlamak amacıyla bu ortak kıstaslar literatürde nitel, nicel ve her iki kıstasın bir alındığı üçüncü bir yaklaşım olmak üzere üç kısımda incelenmektedir (Biar, 1992:5). KOBİ'lerin objektif ve belirgin bir sınıflamasının nitel kıstaslara göre olamayacağı nicel yaklaşıma temel oluştururken, olayların içinde buldukları şartlar dikkate alınarak değerlendirilmesi nitel yaklaşıma temel olmaktadır (Müftüoğlu, 1991:99). Burada ki amaç konuyu, ekonomik, sosyal ve politik yönleri ile ele alarak, konunun işletme iktisatının dar kalıpları içersine sıkışmasını engellemektir. Zira, işletmenin her bir unsurunun nicel olarak ifade edilememesi ve işletmenin farklı unsurları arasındaki temasın nicel olarak ifade edilen her bir unsurun ifadesinin tek başına yetersiz kalmasına yol açması, nicel yaklaşımı gizli bir subjektifliğe itebilecektir (Müftüoğlu, 2004:53). Üçüncü yaklaşım da ise tanımlama içersinde kullanılacak nicel ve/veya nitel özelliğin belirlenmesi, yapılacak tanımlamanın esasını oluşturmaktadır (Yörük ve Ban, 2003:5).

1.1.2.1. Nitel (Kalitatif) Kıstaslar

Nitel sınıflandırma, KOBİ'lerin karar alma süreçlerini, organizasyon yapılarını, günlük yönetim anlayışlarını, sermaye kaynağı oluşturma ve geliştirme yöntemlerini anlayabilme konusunda bize daha geniş bir bakış açısı sunmaktadır (Colli, ve diğerleri s:24).

Bu amaçla, sınıflandırmanın anlaşılabilirliğinde fayda sağlaması açısından, işletmenin niteliğini esas alan ölçütleri; işletme sahibine ait özellikler ve işletmeye ait özellikler olarak iki grupta toplamakta yarar vardır. Birinci grupta işletmenin sebebi olan müteşebbis ön plana çıkarken ikinci grupta bir faktör birleşim olan işletme fonksiyonel açıdan tetkike tabi tutulmaktadır (Müftüoğlu, 1999:381).

a. İşletme Sahibine İlişkin Nitel Kıstaslar

İşletme kimliğinin belirlenmesinde temel unsur olan sahip riski kendi üzerine alarak üretim faktörlerini bir araya getirmektedir. Bu bir araya getiriş içerisinde, çoğunlukla, işletme ile özdeşleşerek ve işletme içerisinde bizzat çalışarak, bir yönü ile müteşebbis diğer yönüyle yönetici rolü oynamaktadır (Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası KOBİ Komisyonu, 1999:61). Burada mülkiyet hakkına dayalı sahiplik hukuki bir nitelik olarak ortaya çıkarken, girişimcilik ve yöneticilikte ekonomik, yönetsel, finansal, sosyal ve politik özellikler daha fazla ağırlıklıdır. Bunun ortaya çıkardığı sonuç girişimcilik ve yöneticilik konularında işletme sahibinin eğitilmesinin işletmenin başarısına sağlayabileceği olumlu katkıdır (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:56).

İşletme içerisinde istihdam halinde bulunan personelin aile bireylerinden oluşması sıklıkla rastlanılan bir durum olarak ortaya çıkmakta, dış istihdama gidilmesi durumunda işveren çalışan ilişkileri birincil nitelik arz etmektedir (Müftüoğlu, 1999: 382). Sahip çoklukla personelin çalışma ilişkilerinden kaynaklanmayan sorunlarıyla da ilgilenir. İşletme ölçeği büyüdükçe, işletme sahibinin işletmede fiilen çalışma gerçeği değişmemekte sadece çalışma yeri ve işletme faaliyetine katkı biçimi değişmektedir (Müftüoğlu, 1998:46).

b. İşletme Örgütüne İlişkin Nitel Kıstaslar

b.a. İşletmenin Yönetim Fonksiyonuna İlişkin Nitel Kıstaslar

Yönetim fonksiyonu mülkiyet hakkına dayalı olarak işletme sahibine bağlanmıştır. KOBİ' lerde işletme sahibi bu fonksiyonu, genel olarak, belirli düzlemlerde ve belirli amaçlarla oluşturulmuş kısa, orta ve uzun vadeli planlama yöntemi yerine improvisasyon (doğaçlama) yöntemiyle kullanır. Bu fonksiyonun kullanımı sırasında işletme sahibinin sahip olduğu bağımsızlık, (yasal kısıtlar hariç herhangi bir denetime tabi olmama) ve işletme yönetiminde ki tek katlılık (yetki birliği) bu tip işletmelere ait temel özelliklerdendir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:61-63.).

b.b. İşletmenin Finansman Fonksiyonuna İlişkin Nitel Kıstaslar

KOBİ' ler bünyelerinde, farklı finansman alternatiflerini ve kredi şartlarını değerlendirerek işletme için en uygun finansal kararların alınmasını sağlayacak, içinde

finans uzmanlarının istihdam edildiği bir finansman departmanı ve yahut benzeri örgütlenmelere sahip değildirlir.

Bunun yanında, sermaye piyasalarının bu tip işletmelere kapalı olması, yatırım yapmak isteyen işletmeler için küçük işletmelerin cazip olmamaları, kredi temininde sahip olunan olumsuz şartlar bu tip işletmelerin belirleyenlerini oluşturmaktadır (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:63-65).

b.c. İşletmenin Pazarlama Fonksiyonuna İlişkin Nitel Kıstaslar

Pazarlama fonksiyonu, pazar araştırması, pazarlaması yapılan ürünlere ait talep fonksiyonlarının oluşturulması... vb modern pazarlama araçları vasıtasıyla değil, çoğunlukla müşteri ile olan bire bir ve yüz yüze olan ilişkiler vasıtasıyla icra edilir. İcraya mevzu bu fonksiyon orta boy işletmelerde alım satım müdürlüğü ve yahut ticaret müdürlüğü adı altında, işletmeler bünyesinde mevcut bulunan departmanlar vasıtasıyla takip edilirken nispeten küçük işletmelerde konuya özel personel istihdam edilmemektedir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:67).

b.d. İşletmenin Tedarik Fonksiyonuna İlişkin Nitel Kıstaslar

KOBİ'lerin sipariş hacimleri ölçekleri ile doğru orantılı olduğundan, ıskonto avantajlarından yararlanamamaktadırlar. Ayrıca sipariş üzerine üretim yapmaları belirli bir malın tedariki için belirli işletmeler ile uzun vadeli iş ilişkisine girmelerini engellemektedir. Bu da istenilen malın istenilen zamanda tedarik edilmesinde büyük güçlükler doğurur. Bu güçlüklerin aşılması ise ancak malzemeye yüksek fiyat ödemekle ve/veya malzeme standardına ilişkin toleransları geniş tutmakla olur. Bu ise hem kalite hem de maliyetten fedakarlık gerektirir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:69).

b.e. İşletmenin Üretim Fonksiyonuna İlişkin Nitel Kıstaslar

Emek yoğun üretim tarzı, atölye tarzı üretim, basit düzeyde uzmanlaşma ve işbölümü, ölçek ekonomisinin getirirlerinden yararlanamama, esnek üretim tarzı ve bunun sonucu kaliteli personel istihdamına önem verme zorunluluğu, yenilik yaratabilme potansiyeli bu tip işletmelerin üretim fonksiyonuna ait temel ayrımlarını oluşturmaktadır (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:72).

1.1.2.2. Nicel (Kantitatif) Kıstaslar

KOBİ tanımlanmalarında nitel kıstaslara (teknik kıstaslar) başvurulmasının arkasında yatan temel gerekçe, ulusal ve uluslararası düzeyde, teşvik politikalarının sınırlarını çizebilmek (Sarıarslan, 1994:19) ve uluslararası karşılaştırılabilirliği temin amacıyla (OECD, 1995b:10), yapılan tanımlamalara objektif bir temel oluşturma gereksinimidir (Koçel, 1993:10).

Ancak, buldukları ülkeden diğerine, bir zamandan başka bir zamana veya yapılan bir araştırmanın sınırlarından başka bir araştırmaya arz ettikleri dinamik özellikler nedeniyle işletme ölçeğinin tanımlanmasında nicel kıstaslar tek başına yeterli olamayabilmektedir. Başka bir deyişle; benzer nicel özelliklere sahip işletmelerin, sahip oldukları nitel özellikler dikkate alınmadan değerlendirilmesi, bu işletmelerin aynı kategoride değerlendirilmelerine sebep olacaktır. Burada ise subjektifliğin objektif öğelerin arkasına saklanması, gizli bir subjektifliğin mevcudiyeti, söz konusu olacaktır (Altıkardeş, 1973:8).

İşletme büyüklüğünü belirlemede kullanılan nicel ölçütlerden en çok bilinen ve en yaygın olanları; istihdam edilen işgücü sayısı, kapasite sayısı, kapasite büyüklüğü, işletmedeki makine parkının değeri, sabit varlıkların toplamı, toplam sermaye, gayri safi gelir, enerji kullanımı, kullanılan hammadde miktarı makinelerin iş zamanı fonu toplamı, ücretler ve aylıklar toplamı, işgücünün toplam iş zamanı fonu, belirli bir süredeki katma değer, aktiflerin toplamı, yatırılan sermaye, kar hacmi, ihracat/satış oranı ve sektör içindeki payı şeklinde sıralanabilir (Müftüoğlu, 1997:31).

Yukarıda sıralanan nicel kıstasların arttırılmasının mümkün olmasına rağmen, bunlar arasından işletme ölçeğini en iyi ifade edenlerin, ölçülmesinde, reel birimler ile ifade edilmesinde ve tedarik edilmesinde herhangi bir sorun bulunmayanların seçilmesi ve bu seçilenlerin mevcut nitel kıstaslar ile aralarında ki ilişkiler göz önünde bulundurularak değerlendirilmeleri gerekmektedir (Müftüoğlu, 1998:142-143).

1.2. KOBİ' lerin Tarihsel Gelişimi ve Dünya' da KOBİ' ler

Sanayi Devriminden sonra özellikle iki Dünya Savaşı arası ekonomik bunalım ve gelişmeye paralel olarak teknolojinin de gelişmesi sonucu bütün Dünya' da büyük boy işletmelere yönelme eğilimi gelişerek eksik rekabet teorisi ortaya çıkmıştır. Bilindiği

gibi on sekizinci yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’ de başlayan, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılda Avrupa ve Amerika’ ya da yayılan Sanayi Devrimi, işletmecilik ve yönetim düşüncesi bakımından son derece önemli bir olaydır. Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan fabrika sistemi; el sanatları ve el sanayinin küçük ve dağınık üretim birimlerinin bir çatı altında toplanması ve merkezileşmesi sonucunu doğurmuştur. Böylece sanayi devriminden bu yana işletmelerin sayı ve büyüklükleri artarak bünyeleri karmaşıklaşmış ve faaliyet alanları da çeşitlenmiştir. Sanayi devriminin beraberinde getirdiği yeni teknoloji sermaye ihtiyacının artmasına ve sermaye maliyetlerinin yükselmesine neden olmuştur. Büyük sermayeleri kendi kaynaklarından sağlayamayan girişimciler sermaye şirketleri ile birleşme yoluna başvurarak sermayelerini arttırmışlardır.

Bunun sonucunda 1960-65 döneminde, gelişmiş ülkelerin hızlı ve devamlı ekonomik büyüme göstermesine karşın, küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemi giderek zayıflamaya başlamış ve büyük boy işletmeler piyasaya egemen olmuşlardır. Uluslar arası ticaret de en yüksek seviyesine ulaşmış ve çok uluslu şirketlerde gelişmiştir. 1960’ ların sonlarında kitle üretimi ve tüketimine dayalı ölçek ekonomilerinin hakim durumda olmasına rağmen bireylerin yaşam düzeylerinin yükselmesi ile birlikte standart ve ucuz mal tüketme eğilimleri de azalmıştır.

1970’ li yıllara gelindiğinde dünya’ da hammadde krizi ve petrol fiyatlarında ciddi yükselişler yaşanmıştır. Enerji fiyatları ve buna bağlı olarak üretimde girdi maliyetlerinin hızla yükselmesi neticesinde oluşan talebin daralmasından dolayı büyük boy işletmeler dünya konjonktürüne ve talepte meydana gelen değişikliklere adapte olmakta güçlük çekmişlerdir. 1973 krizi atlatılırken ikinci petrol şoku 1978’ den itibaren kendini göstererek büyük boy işletmeleri zorlamıştır. Özellikle yaşanan bu kriz döneminde küçük ve orta boy işletmelerin daha esnek davranarak ortama uydukları ve dayanabildikleri görülmüştür. Bu durum büyük boy işletmelerin egemenliği ve vazgeçilmezliği hakkında kuşku yarattığı ve küçük ve orta boy işletmeler lehine bir takım gelişmelerin meydana gelmesine ve başlatılmasına sebep olmuştur. 1980’ li yılların başlarında, küçük ve orta boy işletme ölçeğinin ekonomik yapıdaki oynadığı olumlu rolü savunan küçük ve orta boy işletme ideolojisi ortaya çıkmış ve küçük ve orta boy işletmelerin önemi gündeme gelmiştir (Çetin, 1996:73).

Bunun yanında, küçük ve orta boy işletmelerin öneminin artışında teknolojik gelişmelerin de büyük rolü vardır. Yeni teknolojiyi temsil eden mikro çipler sayesinde bilginin üretilmesi, saklanması, düzenlenmesi, işlenmesi, taşınması, hizmete sunulması ve kullanılmasında devrim sayılabilecek gelişmeler olmuştur. Ağırlığı tonlarla ifade edilen ve sınırlı işlem kapasitesine sahip bilgisayarların yerini, çok ufak ancak yüksek işlem kapasitesine sahip bilgisayarlara terk etmiştir (TÜBİTAK, 1999:2). Fiber optik kablolar, optik elyaf, koaksiyel kablo, mikro dalgalar ve uydular aracılığı ile bilgi çok hızlı ve etkin bir biçimde istenen her yere iletilebilir hale gelmiştir. Örneğin tek bir optik elyaf üzerinden 1,6 trilyon bit' lik bilgi aktarılabilmektedir. Bu da 110 milyon belgeye sahip Amerikan kongre kütüphanesinin tüm içeriğinin elektronik olarak 14 saniyede bir yerden bir başka yere iletilmesi anlamına gelmektedir (DPT, 2001:4).

Bilgisayar, sayısal kontrollü makineler, mikro elektronik ve robot kullanımının söz konusu olduğu karmaşık üretim sistemleri ile yeni bir üretim ve işletme yapısı ortaya çıkmıştır. Ürünün kalite, nitelik, miktar ve dizaynında kolayca değişikliğe imkan veren esnek ve küçük üretim sistemleri geliştirilerek üretim ünitelerinin boyutları küçülmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra büyük boy işletmelerin pek çoğu da büyüklük içinde küçüklük ilkesini benimseyerek küçük birimler halinde çalışmakta ve işletmelerde bölümler belirli bir büyüklüğe erişince kolay yönetilebilir küçük parçalara ayrılmaktadır (Çetin, 1996:74).

Bunların sonucu, hiyerarşiye dayanan ve kompleks yapılara sahip düzen, bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişme ve dünya çapında benimsenen ortak politikalar neticesinde, yerini bilgi eksanlı yeni düzene bırakmıştır (COHEN ve diğerleri, 2000). Bu yeni düzenin geleneksel yönetim stratejilerinde meydana getirdiği değişim tam bir devrim niteliğindedir. İşletme süreçlerinin yeni teknoloji süzgecinden geçmesi sonucu ticaret ve ödemelerdeki iş yapma biçimleri köklü değişiklikler uğramış ve bunun sonucu olarak da maliyetlerde düşüş işletme süreçlerinin verimliliğinde artış kaydedilmiştir (Alpugan, 1993:48).

Günümüzde, mikro düzeyde bilgisayar cahili olmayan herhangi bir bireyin ekonomiye katkıda bulunabileceği bir ortamın doğması sonucu ortaya çıkarken; makro düzeyde perakendecilik dahil bir çok sektörde çok uluslu işletmeler ile KOBİ' ler arasında artan rekabet göze çarpmaktadır.

1.3. KOBİ' lerin Ekonomik Yapıdaki Önemi ve Üstünlükleri

1.3.1. Ekonomiye Dinamizm Kazandırmaları

KOBİ' lerin ekonomideki fonksiyonu sadece büyük işletmelerin kullandığı mamul ve yarı mamul girdileri üreterek, büyük işletmelerin gelişimini tamamlamak değil ama aynı zamanda büyük işletmelerle aynı ürünleri üreterek onları rekabetçi bir zemine çekmektir. Büyük işletmeler tarafından üretilen mal ve hizmetlerin üretilmesi, büyük işletmelerin pazar paylarının ve güçlerinin azalmasına, böylece piyasada rekabetin güçlenmesine yol açmaktadır (İraz, 2005:244). Bunun ise ülke sathında kurulu bulunan bütün işletmelere katkı sağlayarak yaratıcılığın gelişmesine ve gerçekleşmesine yardım ederek ekonomiyi kemikleşmekten ve çökmekten koruyacağına, ekonomiye dinamizm kazandırarak serbest rekabete dayalı piyasa ekonomisine işlerlik kazandıracağına şüphe yoktur (TOBB-KOSGEB, 1993:11).

Çünkü dinamizm, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomiye sağladıkları katma değer, yaptıkları ihracat, sağladıkları istihdam olanakları ve ödedikleri vergi (Türkoğlu, 2002:1) gibi genelde bilinen ve doğrudan ölçülebilir yararlarının dışında sağladıkları en önemli katkıdır (Sarıaslan, 1995:15).

1.3.2. Yenilikçi Yapıları

Günümüz koşullarında teknolojik yeniliklerin ekonomik büyüme ve istihdam üzerine etkileri firmalar vasıtasıyla gerçekleşmektedir. OECD tarafından KOBİ' ler üzerinde yapılan 1996 tarihli araştırma KOBİ' lerin %30-%60 arası bir bölümünün yenilikçi karaktere sahip olduğunu buna karşılık sadece %10-%30 arası bir bölümünün teknoloji tabanlı olduğunu göstermektedir. İşte KOBİ' lerin hükümetler tarafından araştırma geliştirme faaliyetlerine yönelmeleri amacıyla desteklenmelerinin arkasında bu gerçek yatmaktadır.

Her ne kadar KOBİ' ler, genel karakterleri itibariyle, daha fazla pazar araştırması ancak buna karşılık daha az araştırma geliştirme faaliyetinde bulunsalar da sonuç olarak yenilik yaratma kapasiteleri ve bu yenilikleri hayata geçirmek üzere istihdam ettikleri beyaz yakalı çalışan miktarı ekonomi içerisinde azımsanmayacak bir düzeydedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde 1991 yılı içerisinde toplam yeniliklerin %55, ve

yüksek teknoloji endüstrilerde toplam istihdamın %25' i KOBİ' ler tarafından gerçekleştirilmiştir (OECD, 1997c).

Fakat yukarıda bahsedilenlere karşın, halen önemli miktarda KOBİ teknoloji konusundaki bilgi eksikliği, yatırım için gerekli ölçeği sağlayamama veya teknoloji konusunda ki yüksek eğitim giderleri gibi nedenlerle teknoloji yatırımlarına yanaşmamaktadırlar.

1.3.3. İstihdam ve Gelir Dağılımı Konusunda Yaptıkları Katkı

Ekonomide sahip oldukları nicel üstünlük ve emek yoğun üretim fonksiyonları ile KOBİ' ler ekonomi içersinde işsizlik oranının aşağı çekilmesine, gelir dağılımına denge yönünde etkilenmesine ve kuvvetli bir orta sınıfın oluşturulmasına önemli katkı sağlamaktadırlar (Kotar, 1995:73). Örnek vermek gerekirse; Amerika Birleşik Devletlerinde biraz daha az, İtalya ve Japonya' da biraz daha fazla olmak üzere OECD ülkelerindeki toplam işlerin %60 ila %70 arasında değişen bir kısmı KOBİ' ler tarafından yaratılmaktadır. Bu oran ekonomi içersinde ortaya çıkan yeni işlerde çok daha yüksek seviyelere ulaşmakta (OECD, 1996:1), özellikle toptan perakende satış, otel ve restoran gibi hizmet sektöründe %80 ila %90 arasında seyretmekte, imalat sanayinde ise %40' lara kadar düşmektedir (OECD: 1995a). KOBİ' lerin istihdam yaratma etkisi incelenirken üzerinde durulması gereken husus, mevzu bahis etkinin bütün KOBİ' ler tarafından geçerli olmadığıdır. Konu ile ilgili olarak OECD tarafından, bünyesinde ki ülkelerde yapılan bir araştırma sonucuna göre bu işletmelerin ancak yarısının beş yıldan uzun ömürlü olabildiği, bunlar arasından da ancak çok küçük bir kısmının yüksek büyüme hızına sahip olabildiğidir. İşte istihdama yapılan olumlu katkı bu son grup işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir (OECD, 1996).

Özellikle kırsal alanlarda yaratılan istihdam imkanları, kırsal kesimden büyük kentlere yönelecek olası göçlerin önündeki önemli engellerden bir tanesidir (Alpugan, 1989:2). Bunun ise soysal denge üzerindeki katkısı yadsınmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır(Kargül, 1997:2). Örnek vermek gerekirse; kısa ömürlü hükümetleri ve koalisyon içeren iktidarlarına rağmen İtalya' da var olan istikrarlı demokratik sistemin arkasında yukarıda bahsi geçen unsurlar yer almaktadır (Müftüoğlu, 1991:33).

Tablo 1: Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ' leri Yeri

Ülkeler	Tüm İşletmeler İçindeki Payı	Toplam İstihdam İçindeki Payı	Toplam Yatırımlar İçindeki Payı	Katma Değer İçindeki Payı	Toplam İhracat İçindeki Payı	Toplam Kredilerden Aldığı Pay
A.B.D.	99,70	56,60	38,00	43,00	32,00	42,70
Almanya	99,00	64,00	44,00	49,00	31,00	35,00
Japonya	99,40	81,40	40,00	52,00	38,00	50,00
Fransa	99,00	67,00	45,00	54,00	26,00	29,00
Hollanda	98,00	57,00	45,00	32,00	38,00	*
Hindistan	98,60	63,00	27,80	50,00	40,00	15,30
G. Kore	98,80	59,00	35,00	35,00	20,00	47,00
Tayland	98,00	64,00	*	47,00	50,00	*
İngiltere	96,00	36,00	29,50	25,10	22,20	27,20
İtalya	97,00	56,00	36,90	53,00	*	*
Türkiye	98,80	76,70	26,50	38,00	8,00*	4,00*

* Bilgi yok yada güvenilir değil

Kaynak: OECD, 1997b

Tabloda görüldüğü gibi bugün pek çok gelişmekte ve gelişmiş ülkede toplam işletmelerin hemen hemen tamamını KOBİ' ler oluşturmaktadır. G. Kore' de % 98,80 olan bu oran A.B.D.' de % 99,70, Japonya' da %99,40, Almanya ve Fransa' da %99,00, Hindistan' da %98,60, Hollanda ve Tayland' da % 98,00, İtalya' da % 97,00 ve İngiltere' de % 96,00' dır. KOBİ' lerin istihdamdaki payları en yüksek olan ülkelerin başında %81,40 ile Japonya ve %76,70 ile Türkiye gelmektedir. Bu oran Fransa' da % 67,00, Almanya ve Tayland' da % 64,00, Hindistan' da % 63,00, Hollanda' da % 57,00, A.B.D.' de % 56,60, İtalya' da %56 ve İngiltere' de % 36,00 dır. Bu işletmelerin yatırımlar içindeki payı Türkiye' de % 26,50 iken A.B.D.'de % 38,00 dır. Bu oran

Japonya % 40,00 ve Almanya' da % 44,00 olup Fransa ve Hollanda da %45,00' a ulaşmaktadır. Katma değer içerisinde ki payları Türkiye' de %38,00 iken, Fransa' da % 54,00, İtalya' da %53,00, Japonya' da % 52,00, Hindistan' da % 50,00, Almanya' da %49,00, Tayland' da %47,00 ve A.B.D.' de % 43,00' dır. Bu işletmelerin toplam kredilerden aldıkları pay ise Türkiye' de % 4,00 ile oldukça düşük bir oran iken Japonya' da % 50,00, G. Kore' de % 47,00 ve A.B.D.'de % 42,70' e ulaşmaktadır. Bu oran Almanya' da % 35,00 ve Fransa' da % 29,00 iken İngiltere' de % 27,20' dir. Öte yandan bu işletmelerin ihracat içindeki payları ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Bu oranlarda Türkiye % 8,00 - % 10,00 gibi düşük bir oran göstermesine rağmen gerçek oranın bu oranın üzerinde olduğudur. Çünkü bu oranlar işletmelerin kendi başlarına yaptıkları ihracat değerlerine ilişkindir. Oysa ihracatlarımızın önemli bir kısmını bu şirketler, büyük işletmelerin dış ticaret şirketleri ile gerçekleştirmektedirler. Öteki bazı ülkelerdeki oranlar Tayland' da % 50,00, Hindistan' da % 40,00, Hollanda ve Japonya' da %38,00, A.B.D.' de % 32,00, Almanya' da % 31,00, Fransa' da % 26,00 ve İngiltere' de % 22,00' dir (TC Basbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma Dairesi Başkanlığı, 2001). Bugün için Dünya imalat sanayi ihracatının %25 ila %35 arası bir oranının doğrudan KOBİ' ler tarafından gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir (OECD, 1997b).

Bugün dünyada ki tüm ülkeler, KOBİ' lerin ekonomiye, sosyal bağlılığa (kohezyon), istihdama, yerel ve bölgesel kalkınmaya katkılarının ve öneminin farkına varmış durumdadırlar.

1.3.4. Kadınların Çalışma Hayatına Girmeleri Yönündeki Olumlu Roller

Bugün için gelinen noktada KOBİ' lerin kadınların çalışma hayatına daha fazla girmesi konusunda oynadıkları olumlu rol şüphe götürmez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri' nde kadınlar tarafından kurulan ve yönetilen firmaların sayısı, erkekler tarafından kurulanlara nazaran iki kat daha fazla artış göstermiştir. Benzeri durum Japonya açısından da geçerliliğini sürdürmektedir. Japon Küçük İşletme Araştırma Enstitüsü' nün (JSBRI) yaptığı bir araştırmaya göre 11 milyon işletmenin 2,56 milyonu, yani %23,30' u, kadın girişimciler tarafından kurulmuştur. Almanya' da ise 1990 yılından bu yana kurulan yeni firmaların dörtte birinin girişimcisi kadındır. Kanada' ya bakıldığında, Kanada' da yeni kurulan

firmaların %30,30' u kadın menşelidir. Bu ulusal ortalamanın iki katına denk gelmektedir.

Kadınların daha fazla çalışma hayatına iştirak etmeleri ise ekonomik performansın artmasına, kadınlar ile ilgili önyargıların ortadan kalkması veya en azından azalmasına, kendi işinin sahibi olan kadın girişimcinin hem kendi ailelerine maddi katkı sağlayabilme, hem de sosyal tatmin ve statü elde edebilme olanağına kavuşmasına ve son olarak da kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin ortadan kalkmasına olanak sağlamaktadır. Fakat unutulmamalıdır ki kadın girişimcilerin faaliyet alanları erkeklere göre farklılıklar arz etmektedir. Örnelemek gerekirse; Amerika Birleşik Devletleri' nde erkek sahipli girişimlerin % 75' i bağımsızken, kadın sahipli işletmelerin %70' i aile işletmesi şeklindedir veya OECD ülkelerinde kadın girişimciler yoğunluklu olarak toptan satış ve hizmet sektöründe faaliyet göstermektedirler. Avrupa ülkelerinde 17.000 kadın girişimci üzerinde yapılan araştırmaya göre kadın girişimcilerin %46' sı perakende satış alanında, %12' si güzellik ve deri bakımı işinde, %10' u profesyonel hizmet (doktor, avukat...vb) sektöründe, %9' u zanaatkar olarak ve sadece %1' i imalat sektöründe faaliyet göstermektedir (OECD, 1997d).

1.3.5. Değişen Koşullara Uyum Sağlayabilme Kabiliyetleri

KOBİ' ler sabit yatırımlarının azlığı ve yönetim ve mülkiyet sahipliğinin aynı elde toplanması nedeniyle (OECD, 1997a) kriz dönemlerinde ekonomik dalgalanmalara daha az duyarlı olabilmekte, bu dalgalanmalardan doğacak olumsuzlukları elimine edilebilmekte ve ani fiyat artışlarını engelleyebilmektedirler (TC Basbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma Dairesi Başkanlığı, 2001:116).

Bunun yanında, KOBİ girişimcilerinin müşterileri ile olan yakın ilişkileri, bu işletmelere pazarı daha iyi tanıyabilme, pazarın özellik ve gereksinimlerini daha iyi görebilme gibi bir üstünlük sağlamaktadır. Sahip oldukları bu esnek yapıları sayesinde üretim sürecinde hemen pazarlanabilir değişiklikleri hızla gerçekleştirerek bu tercihleri karşılayabilirler. Oysa büyük işletmeler çevresel koşullarda meydana gelen değişikliklere küçük ve orta ölçekli işletmeler kadar hızlı tepki veremezler (İraz, 2005: 242).

Bunun sonucu ise dış çevrede meydana gelebilecek değişikliklere yerinde ve tam zamanlı uyum sağlayabilme ve tepki verebilmek olduğundan KOBİ' ler birçok olumsuzluğu en az zararla geçiştirebilmektedir (Doğan, 1998:47).

1.3.6. Bölgesel Kalkınmaya Sağladıkları Katkı

Bölgesel düzeyde işgücü ve gelir yaratma etkileri bölgelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık sağlamasına rağmen KOBİ' ler atıl ve marjinal özellikteki işgücü hammadde ve finans kaynaklarını küçük yatırımlarla değerlendirebilme ve çok az sermaye ile kurulabilme özellikleri sayesinde bölgelerarası dengesizliklerin düzenleyicisi olmakta (Yörük ve Ban, 2003) ve aynı zamanda buldukları bölgelerin, ekonomik gelişimlerine, istihdam olanaklarına, sosyal ve sosyokültürel gelişimlerine katkı sağlamaktadırlar (Brusco ve Righi, 1989:408).

Teknolojik yeniliklerin az gelişmiş bölgelerde kullanılması sonucu, gelişmiş bölgelerden gelişmemiş bölgelere kaynak aktarımı olmaksızın bölgesel farklılıklarda azalma sağlanabilmektedir (TC Basbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma Dairesi Başkanlığı, 2001:116).

1.3.7. Çalışanlarla Daha Yakın İlişki

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin sahip ve/veya yöneticileri büyük işletmelerin yöneticilerine oranla çalışanlarıyla daha samimi ve sıcak beşeri ilişkilerde bulunurlar. İşyerinde, işveren işgören ayrımı yapmadan, çalışanlarla kurulan yakın ilişkiler çift yönlü iletişim kanallarının açık tutulmasını sağlamakta ve karşılıklı güven tahsis edilmektedir. Yaratılan bu güven duygusu, çalışanların işletmeye sadakat duygusuyla bağlanmasını sağlamaktadır. Ayrıca, kararların ortak bir şekilde alınıp uygulanması çalışanların içsel motivasyonlarını arttırmakta ve buda işletmenin performans ve verimliliğini olumlu etkilemektedir (İraz, 2005:243).

1.3.8. Ekonomide Sahip Oldukları Eğitim İşlevleri

Küçük ve orta ölçekli işletmeler, çalışan nüfus ve meslek fonksiyonu yeterince veya hiç alınmamış gençler için mesleki ve teknik eğitimin verildiği, ekonomiye sürekli kalifiye işgücünün arz edildiği bir nevi okul niteliğindedirler (Doğan, 1998:48).

1.3.9. Atıl Potansiyelin Kullanılması ve Psikolojik Tatmin

Girişimcilik faktörünün bir üretim faktörü olarak devreye girmesi için gerekli şartları sağlamaktadırlar. Bu hem toplumda ki atıl potansiyelin ortaya çıkmasına olanak sağlayacak hem de bağımsız olarak bir girişime sahiplik yapacak kişiye bağımsız olma olanağı tanıyarak psikolojik mutluluk kaynağı olacaktır (Doğan, 1998:47-48).

Bunun dışında çoğu kere ikinci el sermaye malları satın almakta ve kazandırmakta böylece, büyük firmalarca atıl olarak tutulan bir kaynağı, iş ve kaynak kullanımında etkinlik olarak piyasaya yansıtılmaktadır. Bu ise hem piyasaya giriş hem de uzun dönemli maliyetlerin aşağıya çekilmesine olanak sağlamaktadır (TC Basbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma Dairesi Başkanlığı, 2001:116).

1.3.10. Teknolojik Yeniliklerde Daha Fazla Verimlilik

Küçük ve orta ölçekli işletmeler yaptıkları aynı harcama miktarları ile büyük işletmelere oranla daha fazla teknolojik yeniliklerde bulunabilmektedirler. Nitekim, ABD’ de yapılan bir araştırma da bu düşüncüyü ciddi şekilde desteklemektedir. Buna ek olarak, her bakımdan büyük işletmelerin tamamlayıcısı ve yardımcısı olabilen küçük ve orta ölçekli işletmeler teknik alandaki düşünce ve uygulamaları ilk defa ortaya koyarak daha da geliştirmek ve işlemek üzere büyük boy firmalara sunabilmektedirler (İraz, 2005:243).

1.3.11. Üretimdeki Boşlukların Hızla Doldurulması

Küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışan kişiler, işletmede yerine getirilen temel faaliyetler hakkında yetkin bilgiye sahip olduklarından, herhangi bir elemanın eksikliği durumunda, üretimdeki boşlukları hızla doldurarak üretimde olası kesintilerin önüne geçebilmektedirler (İraz, 2005:243).

1.3.12. Daha Az Kurmay ve Bürokrasi

Küçük ve orta ölçekli işletmeler büyük ölçekli işletmelere oranla neredeyse hiç kurmay eleman bulundurmamaktadırlar. İşletmenin faaliyetlerine ilişkin alınan kararlar için kurmaylara değil, üretim hattında işi fiilen yerine getiren kişilere danışılmaktadır. Böylece, üretim hattında bulunan kişiler ile alınan kararlar hızlı bir şekilde uygulamaya

konularak işletmenin amaçlarına daha etkili bir şekilde ulaşması sağlanmaktadır (İraz, 2005:243).

1.3.13. Bireysel Tasarrufların Teşvik Edilmesi

Küçük ve orta ölçekli işletmeler kaynak temininde yabancı sermayeden çok öz sermayeye yönelmektedirler. Bu işletmeler, işlerini büyütmek ve yeni yatırımlarda bulunabilmek için öz kaynaklarını arttırmak durumunda kaldıkları zaman, üretimden elde ettikleri net karları harcamaktan ziyade tasarrufa yönlendirmekte ve bireyleri de bu yönde teşvik etmektedirler (İraz, 2005:244).

1.4. KOBİ' lerin Zayıf Yönleri

1.4.1. Makro Düzeydeki Zayıflıkları

1.4.1.2. KOBİ' lerin Sosyal Politika Açısından Değerlendirilmesi

Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki küçük işletmeler enformel sektörün kalesi durumundadırlar ve istihdama yaptıkları katkı enformel sektör aracılığı ile gerçekleşmektedir. İstihdamda iyileşme, enformel sektörün küçük işletmeler aracılığı ile ekonomiye yaptığı olumlu bir katkı olarak ortaya çıkarken, yaratılan istihdamın sosyal güvenceden yoksun olması, bu tip işletmelerde işçi sağlığı ve iş güvenliğini korumaya yönelik kurallara yeteri kadar riayet gösterilmemesi, sendikalaşmaya karşı takınılan olumsuz tavırlar, eğitim ve mesleki eğitim konusunda isteksiz davranılması ve düşük ücret hadleri olumsuz durumlar olarak ortaya çıkmaktadır. Burada enformel ekonomi ve istihdam aynı yönlü iki değişken konumunda var olmaktadır. Burada iki durum arasında bir seçim yapmak veya bu iki olgu arasında eş zamanlılık unsuru dikkate alınarak, bu iki olguyu barıştıracak yollar aramak gerekmektedir (ILO, 1991:2).

Bu amaç doğrultusunda ILO, 1998 yılında 189 sayılı “Küçük İşletmelerde İstihdam Yaratmaya” ilişkin tavsiye kararını ve bu kararın uygulanması için geliştirilen “Küçük İşletmeciliğin Geliştirilmesi Projesi-1999” (SEED) ve “Uluslar arası Küçük İşletmecilik Programı (ISEP)” larını yürürlüğe koymuştur. Bununla birlikte ILO; küçük işletmelerin enformelleşme eğilimlerinin artmasından dolayı, küçük işletmeleri sosyal koruma alanında hedef grup olarak benimsemiştir.

Bundan dolayı da, ILO tarafından özellikle üstünde durulan, bu işletmelerin sadece istihdam yaratma özellikleri değil, aynı zamanda bu yaratılan işlerin sürekli verimlilik temeline sahip kaliteli işler olmasıdır (www.ilo.org/public/english/employment/ent/sed/about/index.htm).

1.4.1.3. Yasal Çerçeve

KOBİ'lerin yasal çevrede meydana gelebilecek değişikliklere karşın içine düşebilecekleri temel zorluk, değişen çevre koşullarına uyum sağlama yeteneklerinin kısıtlı olmasıdır. Bunun temeline ise bu işletmelerin yasal çevre konusunda, bu çevredeki değişiklikleri takip edebilecek uzman bir kadrosunun istihdam halinde olmamasıdır. Bundan dolayı yasal çevrede meydana gelecek herhangi bir değişime uyum sağlamak bu işletmelerin yönetim maliyetlerini oransız olarak arttırmaktadır. Örneğin Hollanda' da yasal çevrede ki değişimlere uyum sağlamak amacıyla yıllık toplam 7 milyon GLD ödenmekte, işletmeler bu işlemler için 1-4 arası çalışan istihdam etmektedirler (OECD, 1995c). Bu hem KOBİ'lerin zaten kıt olan kaynakların yatırımlar yerine bürokratik işlemlere kaymasına neden olmaktadır, hem de yönetim içi zaman israfına neden olmaktadır.

1.4.1.4. Olumsuz Rekabet Şartları

Küçük ve orta ölçekteki işletmeler aynı anda hem aynı mal ve hizmeti ürettikleri büyük işletmelerin rekabetiyle hem de kendi ölçeklerindeki diğer küçük ve orta ölçekli işletmenin rekabeti ile karşı karşıyadırlar (İraz, 2005:245).

1.4.2. Mikro Düzeydeki Zayıflıkları

1.4.2.1. Finansmanla İlgili Sorunlar

Açık kredi, öz sermaye, faktöring, leasing, yatırım ortaklığı, banka kredileri KOBİ finansmanında kullanılan genel araçlardır. Bunlar dışında çeşitli ülkelerde bu temel yöntemlerin çeşitlendiğine tanık olmaktayız. Örneğin; Danimarka, İtalya ve Portekiz' de firmalara döviz cinsinden dış kaynak kullandırılırken, Amerika Birleşik Devletleri' nde KOBİ'lerin yarısından fazlasının, Japonya' da %60' dan fazlasının banka kredileri vasıtasıyla finansman ihtiyaçları giderilmektedir (OECD, 1996).

Firmaların finansman ile ilgili sorunları, öz kaynak yetersizliği ve kredi problemi olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır;

Öz kaynak yetersizliği, faaliyetlerini öz kaynakları vasıtasıyla yürüten bu işletmelerin, öz kaynaklarını aşan bir yatırım masrafıyla karşılaştıklarında yatırım kararından vazgeçmeleri sonucunu doğurmaktadır.

Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde düşük milli gelire bağlı olarak ortaya çıkan düşük tasarruf eğilimi ekonomide kullanılabilir kaynakları azaltmakta, bu da yeni yatırımların önüne bir engel olarak çıkarak bu işletmelerin esnek şekilde hareket edebilmelerinin önünde bir set olarak durmaktadır.

Bunun yanında var olan ekonomik istikrarsızlık ve durgunluk işletmelerin nakit akışlarını olumsuz etkileyerek, işletmeleri pahalı finans kaynaklarına yöneltmekte bu ise finansman maliyetlerinin yükselmesine neden olmaktadır.

Kredi problemi, işletmelerin değişir veya sabit maliyetlerini karşılayabilmek amacıyla dış kaynak kullanımına gittikleri durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu durumda mevcut kredilerin yetersiz olması, kredi kullanımında var olan bir takım bürokratik engeller (Müftüoğlu, 2002:272), KOBİ'lerin finans kuruluşları tarafından doğaları gereği riskli kabul edilmeleri, finans kuruluşları için istihbarat maliyetlerinin yüksek olması (OECD, 1996), KOBİ'lerin önündeki engellerin başında gelmektedir.

Öz kaynak sıkıntısı çeken işletmelerin büyüebilmesi, katlanılabilir koşullarda dış kaynak kullanımına bağlıdır. Yani temin edilen dış kaynağın vadesi, faiz oranı, teminat istemi, ipotek, vb... koşulların ağırlık derecesi KOBİ'lerin ölçekleri ile orantılı olmalı ve olası ekonomik dalgalanmalara karşı KOBİ'leri zor durumda bırakmayacak şekilde değişen şartlara uyum sağlayabilme kabiliyetine sahip olmalıdır (Müftüoğlu, 2002:273).

1.4.2.2. Tedarikle İlgili Sorunlar

Kitle üretimi değil ama sipariş üretimi yaptıkları için her bir üründen üretilen adet miktarı düşük olmaktadır. Bu ise üretilen ürünün üretim fonksiyonunda yer alan her bir değişkenin sipariş miktarının az olmasına neden olmakta, dolayısı ile fiyat indiriminden yararlanılamamaktadır.

Diğer yandan, yüksek miktarda üretim malzemesi tedariki yoluna gidilmesi yolunda, bu işletmeler hem finansal açıdan zor durumda kalabilmekte hem de alınan üretim malzemesinin stoklanması ayrı bir maliyet kalemi olarak ortaya çıkabilmektedir (Atalay ve diğerleri, 1998).

1.4.2.3. Üretimle İlgili Sorunlar

a. Düşük Teknoloji

Finansal sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan üretim de düşük teknoloji ile faaliyette bulunulması ve emek yoğun üretim fonksiyonu KOBİ' lerin karşılaştıkları sorunlar listesinin üstlerinde yer almaktadır. Bunun sonucu ise atölye tipi, sipariş üzerine ve fason üretim tiplerinin bu işletmeler de hakim olması (Türkel, 1999:7) ve yüksek maliyetli üretimdir. Örneğin pantolon birim üretim zamanı Levis firmasının Türkiye' de kurduğu fabrikada ortalama 14 dakika iken, yerli KOBİ' lerde bu süre 50 dakikaya kadar çıkmaktadır. Bu ise, yabancı firmaların sahip oldukları know how nedeniyle, Türkiye' nin uluslar arası piyasalarda rekabet edebilirliğini azaltmakta ve bu işletmeler çok uluslu işletmelerin üretim ağlarının bir parçası haline gelmekte ve bağımsızlıkları tehlikeye girmektedir (Müftüoğlu, 2002). Literatürde bu kavram kontrollü özerklik olarak adlandırılmaktadır.

Buna karşılık KOBİ' ler yüksek teknoloji karşısında düşük ücret politikası ile rekabet etme yoluna gitmektedirler. Bunun ise uzun vadeli perspektifteki ekonomik ve toplumsal sonuçları düşünüldüğünde, rekabet edememe ile karşılaştırıldığında, makro açıdan ekonomiye sağlayacağı katkı tartışmalıdır. Bu yüzden KOBİ' lerin ARGE faaliyetleri devlet tarafından, karşılıksız yardımlar marifetiyle desteklenmeli ve teknolojinin rekabetteki temel değişken haline gelmesi sağlanmalıdır.

b. Atıl Kapasite Sorunu

KOBİ' lerin piyasalar hakkında tam bilgiye sahip olmamaları, bir başka deyişle, bu tip firmalar açısından piyasaların şeffaf olmaması, kuruluş yerinin belirlenmesinde yanlışlıkların yapılmasına neden olabilmektedir. Bu ise bu işletmelerin atıl kapasite ile çalışmalarına neden olmakta, eksik bilgi bir verimsizlik unsuru olarak su yüzüne çıkmaktadır (TUGİAD, 1995:65).

c. Ölçek Ekonomisinin Getirisinden Yararlanamamaları

Sahip oldukları riski dağıtmak amacıyla ürün çeşitlemesine gitmeleri bu firmaların ölçek ekonomisinin getirisinden yararlanmalarına engel olmaktadır

1.4.2.4. Pazarlamayla İlgili Sorunlar

KOBİ' lerde pazarlama ile ilgili karşılaşılan en önemli sorun, müşteri ilişkilerinin sürekli değiştiği günümüzde, geleneksel bir pazarlama anlayışı ile hareket edilmesidir. Genellikle işletmenin üretim aşamasına yoğunlaşıldığından pazarda ki oluşumlar gerektiği kadar takip edilememektedir. Pazarlama gene olarak maliyeti arttırıcı bir unsur olarak değerlendirilmelidir. Pazarlama faaliyeti yerel piyasa odaklı ve müşteri ile yüz yüze ilişkiler yöntemiyle yürütülmektedir. Dolayısıyla pazar payları düşük kalmaktadır. Dolayısıyla bu tip işletmelerin ürünlerinin mekansal olarak uzak pazarlardaki müşterilere pazarlanması üçüncü kişiler eliyle yürütülmektedir (TUGİAD, 1995:6).

Bunun yanında yabancı dil bilen personel eksikliği, yabancı pazarlara girişin önünde yer alan bir sorundur. Bu eksiklik hem değişik dillerde yayımlanmış bulunan katalog ve belgelerin anlaşılmasına engel teşkil etmekte, hem de pazarı genişletmek amacıyla yapılması gerekli bulunan, tanıtım, reklam ve ARGE faaliyetlerine odaklanmasına mani olmaktadır (Özgen ve Doğan, 1998).

1.4.2.5. Yönetimle İlgili Sorunlar

a. Karar Alma Sürecinden Kaynaklanan Sorunlar

Küçük ve orta ölçekli işletmelerde bütün yetki ve sorumlulukların genellikle tek kişide toplanmasının birçok yararının yanı sıra bazı sakıncaların da ortaya çıkacağı aşıkardır. Bu sakıncalardan belki en önemlisi, işletme fonksiyonları çeşitlenip karmaşıklıştıkça, işletme sahip/yöneticisinin yetersizleşmesidir. Bu durumda yönetici, muhasebeci, satış elemanı, personel yöneticisi, finansman planlayıcısı, üretim teknisyeni gibi roller oynamak zorunda kalır. Oysa, işletme sahibi/yöneticisi bu rollerin gerektirdiği bilgi ve yeteneklere her zaman sahip olmayabilir. Zaten, işletmelerde yönetim işinin profesyonelleşmesi ve bir meslek haline gelmesinin nedenlerinden biri de sayıca artan ve karmaşıklıştan işletme fonksiyonları karşısında sahip/yöneticinin yetersiz kalmasıdır (İraz, 2005:246).

Yönetimin büyüme kaynaklı fonksiyon artışından kaynaklanan yetersizliklerinin yanında, yönetimin yetersizliği de bağımsız olarak büyüme üzerinde bir belirleyendir. OECD tarafından hızlı büyüyen işletmeler üzerinde yapılan araştırma büyüme performansında temel etken olarak yönetim etkinliğini işaret etmekte ve bu araştırma ile başarısız girişimlerin merkezinde yönetsel yetersizliğin olduğu işaret edilmektedir (OECD, 2000). Bahsi geçen başarısız girişimlerin sahip/yöneticileri mercek altına alındığında ise, başarılı işletmelerin sahip/yöneticilerine nazaran eğitim düzeyinin daha düşük olduğu dikkat çekmektedir. Bunun ortaya çıkardığı sonuç işe işletme yönetiminde ki eğitim düzeyi ile işletme başarısı arasında olumlu bağıntıdır. Bunun ortaya koyduğu sonuç işletme yönetimine yönelik eğitim programları vasıtasıyla, işletme içerisinde ki gelir, karlılık, çalışanlar arası ilişkiler, kalite, verimlilik... vb değişkenlere olumlu yönde tesir edilebileceğidir (Betcherman ve diğerleri, 1997:11). Kanada’ da iflas eden işletmeler arasında yapılan bir araştırma bu iddiayı destekler niteliktedir. Buna göre; iflas etmiş işletmelerin tamamına yakın bir bölümünde yönetimde tecrübe eksikliği, bilgi yetersizliği ve vizyonsuzluğa rastlanmıştır (Baldwin ve diğerleri 1997:27). Fakat buna rağmen işletme yönetiminin, çeşitli araçlar vasıtasıyla eğitilmesi sonucu, karlılık, verimlilik, kalite...vb değişkenlerde ortaya çıkan iyileşmenin ne kadarının uygulanan eğitim sonucu ortaya çıktığını tespit etmek konuyla ilgili olarak bir ölçüm sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında yönetime uygulanan eğitimi genel eğitimden ayırmak konuya ait bir diğer zorluk olarak ortaya çıkmaktadır (Cosh ve diğerleri, 1998).

b. İşletme Personelinin Örgütlenmesi İle İlgili Sorunlar

b.a. Bir İşletme Personeli Olarak Sahipten Kaynaklanan Sorunlar

KOBİ’ lerde sahiplik ile yöneticilik tek bir kişide toplandığından, işletme sahibinin bilişsel, sosyal ve ticari yetenekleri işletme süreçleri üzerindeki temel belirleyen olmaktadır (Dinçer, 1992:350). Bahsedilen bu yüksek etkinlik işletme açısından her zaman olumlu sonuçlar doğurmayabilmektedir. Her şeyden evvel, işletme ölçeğinin büyümesi sahip yöneticinin süreçler üzerindeki etkinliğini azaltacaktır. Çünkü, büyüme ile birlikte, zaman içerisinde farklılaşan ve özelleşen işletme süreçleri karmaşıklaşarak birer uzmanlık faaliyeti haline gelecek ve ne kadar iyi eğitilmiş olursa olsun, herkes için geçerli olan zaman kısıtı, sahip yöneticinin bu süreçlerin tamamına hakim olmasına izin vermeyecektir. Özelleşen işletme süreçleri için, işletmenin finansal imkanları çerçevesinde, ayrı çalışan istihdam etmek bu kısıtı aşmanın başlıca yollarındandır (Dinçer, 1992:355). Bahsi geçen “ İşletmenin Finansal İmkanlarının Çerçevesi

“ ise KOBİ’ leri makro açıdan istihdam yaratabilme olanaklarının, mikro açıdan ise insan kaynakları olanaklarının çerçevesini çizmektedir.

Bununla birlikte, özellikle sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin, sahip/yöneticilerinin işletme içersinde buldukları pozisyona, işletme içersinde yer alan üretim sürecinden geldikleri ve daha fazla teknik özelliklere sahip oldukları dikkat çekmektedir. Bu durum, bu tip sahip yöneticilere üretim sürecinde büyük hakimiyet sağlarken, aynı hakimiyet işletmenin diğer süreçleri olan finansman, pazarlama, yönetim vs... konularında görülmemektedir (Müftüoğlu, 2002:188). Bu tarz işletmelerde büyüme sonucu özelleşen süreçlerin yönetimi daha büyük sorunlara yol açabilmektedir.

b.b. Nitelikli İnsan Kaynağının Tedarikine İlişkin Sorunlar

Küçük işletme sahiplerinin genel olarak işletmecilik bilinç ve eğitimine sahip olmamaları ve çalışma hayatını geleneksel bakış açısından algılamaları ve beklide bunlardan daha önemlisi sahip oldukları kısıtlı finansal imkanlar, bu işletme sahiplerini sahip oldukları sosyal çevreden insan kaynaklarını tedarik etme yoluna itmektedir. Bundan dolayı ilk işe girişte maddi ve manevi açıdan yetişmiş personel istihdam edebilme olanakları yok denecek kadar azdır. Bunun ise işletmenin verimli çalışmasını etkilediğine ve işletme açısından atıl kapasite yarattığına şüphe yoktur.

b.c. İnsan Kaynağı Eğitimine Yönelik Sorunlar

İşe alımda, nitelikli personel tedariki konusunda sorun yaşayan işletmeler, aynı sorunu işe alınan personelin eğitimi konusunda da yaşamaktadırlar. Yapılan araştırmalar küçük işletmelerin, her seviyedeki çalışanlarının eğitimi amacıyla kullandıkları dış kaynakların, büyük işletmeler ile mukayese edildiğinde önemsenmeyecek düzeyde olduğunu göstermiştir. Konuya ilişkin İngiltere’ de yapılan bir araştırmada 500’ den fazla çalışanı olan (kaynakta büyük işletme olarak tanımlanmıştır) işletmelerde haftada ortalama 0,29 saatin eğitime ayrıldığı tespit edilirken bu süre 50-100 arası çalışanı olan işletmelerde 0,18 saate düşmektedir. Mikro düzeydeki bu veriler makro veriler ile doğrulanmaktadır. Buna göre; 500’ de az çalışanı olan işletmelerin çalışanlarının eğitimi amacıyla kullandıkları dış kaynak miktarı yıllık 200 milyon Pound olarak oluşurken, 500’ de fazla çalışanı olan işletmeler için bu rakam yıllık 330 milyon Pound olmaktadır.

Küçük işletmeler de eğitime yeteri kadar kaynak ayrılmasının temelinde belki de, eğitimin işletme içersinde meydana getirebileceği olumlu etkiden habersizlik vardır. Eğer işletmelerde çalışanların ilk defa eğitimi devlet eliyle desteklenecek olursa, ortaya çıkacak olumlu sonuçları

gören işletme sahipleri/yönetimi gelecek dönemlerde kendi kaynaklarından eğitime pay ayırabileceklerdir. Diğer taraftan eğitim sonucu ortaya çıkacak olumlu sonuçların uzun vadede geri dönecek olması, büyük işletmelere göre daha kısa vadeli (çoğu zaman günlük) planlama yapan ve yine büyük işletmelere nazaran daha yüksek işgücü devir oranlarına sahip küçük işletmelerin eğitim yatırımlarına tereddütlü yaklaşmasına neden olmaktadır. İşletme sermayesinin azlığı ve eğitim yatırımlarının sonuçları ortaya çıkmadan çalışanın işletmeden ayrılma riskinin varlığı bahsi geçen tereddütlerin dayanağı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bunun yanında, küçük firmalar için dış kaynak kullanmak vasıtasıyla alacakları eğitimin birim maliyeti yüksek olmaktadır. Bu sorunun aşılması amacıyla eğitim kuruluşları çok sayıda küçük firmayı birleştirmek suretiyle toplu eğitim yoluna gitmektedirler. Fakat bu sefer de eğitimin her bir işletmenin kendi sorunlarını içerebilecek şekilde genel konulardan oluşması gibi bir sorun çıkmaktadır (OECD, 2002).

c. Yapılanma Sorunları

İşletme içersinde görev dağılımının etkin olarak yapılmaması veya görev dağılımı yapılmasına karşılık etkin olarak uygulanmaması işletmede yönetsel anlamda karmaşa yaratabilmektedir. Bunun önüne geçebilmek için yöneticinin hangi işleri kimlerin yapacağını, bu işler yapılırken kendisine kimlerin yardımcı olacağını, birlikte çalıştığı kişilerin ve grubun durumunu, grup içersinde kendi yerini ve iletişim kanallarını belirlemesi gerekir (Ertürk, 1995:103-104).

d. Bilgiyi Algılama Biçiminden Kaynaklanan Sorunlar

Bir üretim faktörü olarak bilginin öneminin yeterince algılanmaması, bilgi toplama, bilgi işleme ve bilgi değerlendirilmesi için harcanan paraların gereksiz bir masraf olarak görülmesi (Özgen ve Doğan, 1997:51) alınan kararların nicelik ve nitelik olarak bilgiye dayandırılmaması sonucunu doğurmaktadır (Müftüoğlu, 2002:279).

Yetersiz bilgidен kaynaklanan zaaf lar işletmenin ilk kuruluş aşamasından itibaren kendini göstermektedir. Bilgiye dayanmadan yapılan fizibilite çalışmaları sonucu ortaya çıkan yatırım planıyla yapılan kuruluş yeri, pazar, yanlış ürün, ölçek ve teknoloji seçimleri geri dönüşü mümkün olmayan hatalara neden olmaktadır.

Bunun yanında işletme süreçleri ile ilgili sağlıklı bilgi toplanamaması ve bu bilginin gerektiği gibi işlenememesi, işletme ile ilgili verilen kararların doğruluk derecesine zarar verecektir (Müftüoğlu, 2002:281).

Fuarlar, sergiler ve çeşitli toplantılar KOBİ'lerin piyasaya yönelik bilgi toplayabilecekleri başlıca kaynaklardır.

BÖLÜM 2: AVRUPA BİRLİĞİ' NDE KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

2.1. Tanım

KOBİ' lerin tanımlamalarında var olan karmaşayı engellemek amacıyla AB; işçi sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesinden oluşan kıstaslara göre, KOBİ' ler ile ilgili Birlik düzeyinde geçerli olan bir tanım geliştirmiştir. Avrupa Komisyonu' nun KOBİ tanımının, Avrupa Ekonomik Alanı' nda KOBİ' lere yönelik tüm topluluk politikalarına, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Yatırım Fonu' na yol gösterici olması amaçlanmıştır. Tanım ayrıca, üye devletlerce devlet yardımları konusunda KOBİ teşviklerinin yönlendirilmesinde kullanılmaktadır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2005:13). Fakat buna rağmen, Komisyon tarafından yapılmış olan bu tanımlama, üye ülkeler açısından bağlayıcı değil ancak tavsiye niteliği taşımaktadır. Bunun nedeni, üye ülkelere sahip oldukları özel koşullara göre değişen KOBİ politikaları uygulayabilme olanağı sağlanmaktadır (Müftüoğlu, 1991:101).

Bunun için Birlik düzeyinde geçerli olan tanımlama ile Birliğe üye bazı ülkelere yürürlükte bulunan tanımlamalar ayrı ayrı ele alınacaktır.

2.1.1. Avrupa Birliği' nin KOBİ' lere İlişkin Ülkeler Üstü Tanımı ve Bazı Üye Ülkelere İlişkin KOBİ Tanım Örnekleri

Buna göre, 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, 250 kişiden az işçi istihdam eden firmalar KOBİ olarak tanımlanmaktadır. Bu yapı içerisinde;

Orta boy işletme,

- 50 ile 250 arasında işçi istihdam eden ve
- Yıllık cirosu veya yıllık bilançosu 27-40 milyon Euro arası olan işletme,

Küçük boy işletme,

- 10-50 arası işçi istihdam eden ve
- Yıllık cirosu veya yıllık bilançosu 5-7 milyon Euro arası olan işletme

Mikro boy veya çok küçük işletme,

- 10' dan az işçi istihdam eden

işletmeler şeklinde tanımlanmıştır

Bilanço büyüklüğü ve istihdamdaki işçi sayısının yanında, Komisyonca KOBİ' leri tanımlamak için kullanılan üçüncü kıstas bağımsızlık derecesidir. Buna göre, ortaklaşa hareket eden birkaç işletmenin veya tek bir işletmenin bir işletmede sahipliklerinde buldukları hisse miktarının, o işletmenin toplam sermayesinin %25' ini geçmesi durumunda, o işletme KOBİ niteliğini kaybetmektedir (<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/n26001.htm#top>).

Yukarıda yer alan ayrımlardan farklı olarak, ekonomi içerisinde, işletme literatüründe "handycraft" olarak da bilinen işletmeler de mevcuttur. Bu işletmelerin tamamına yakını yerel olup, çalışanları aile üyelerinden oluşmaktadır ve varlık amaçları yoğunlukla hayatı devam ettirmektir. Bu tip işletmelerin büyümek gibi hedefleri bulunmadığından KOBİ tanımlamasına sokulmamaktadırlar. Çünkü KOBİ' ler profesyonel işletme faaliyetlerinde bulunan ve büyüme amaçlı olan kuruluşlardır (Schmahl ve Koch, 2001:17).

Ülkeler üstü KOBİ tanımlamasının yanında bazı üye ülkelere ait KOBİ tanımlarına bakacak olursak;

Almanya' da Küçük ve Orta Boy İşletmelerin belirlenmesinde kullanılan bazı nitel ölçüler şunlardır:

- a) Girişimcinin işletmesiyle özdeşleşmesi,
- b) İşletmenin sermaye piyasasında yer almaması,
- c) Girişimcinin tüm sorumlulukları ve riskleri üstlenmesi,
- d) Bağımsızlık.

Bu ölçülerin yanında nicel ölçü olarak ise, işçi sayısı ile birlikte yıllık satış tutarı da dikkate alınmaktadır. Almanya' da Küçük ve Orta Boy İşletmeler Araştırma Enstitüsü tarafından yapılan işletme tanımları, Tablo 2' de kapsamlı olarak sıralanmıştır.

Tablo 2: Almanya’ da KOBİ Sınıflandırması

SEKTÖR	ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI	YILLIK SATIŞ TUTARI
A) İMALAT SANAYİ - Küçük Boy İşletme - Orta Boy İşletme	1-49 50-250	2 Milyon Mark’ a Kadar 2 Milyon-25 Milyon Mark
B) TOPTAN TİCARET - Küçük Boy İşletme - Orta Boy İşletme	1-9 10-99	1 Milyon Mark’ a Kadar 1 Milyon-50 Milyon Mark
C) PERAKENDE TİCARET - Küçük Boy İşletme - Orta Boy İşletme	1-2 3-49	500 Bin Mark’ a Kadar 500 Bin Mark-10 Milyon Mark
D) ULAŞTIRMA, HABERLEŞME VE HİZMET - Küçük Boy İşletme - Orta Boy İşletme	1-2 3-49	100 Bin Mark’ a Kadar 100 Bin Mark-2 Milyon Mark

Kaynak: Akgemici, 2001

Fransa’ da yasal düzenlemelere göre, Küçük ve Orta Boy İşletme; genel olarak yöneticilerin şahsen ve doğrudan doğruya mali, teknik, sosyal, ahlaki ve yasal zorunluluklar üstlendiği işletmeler olup bu konuda resmi bir tanım yoktur. Aşağıdaki Tablo 3’ de işletme ölçeğine göre çalışan işçi sayıları görülmektedir.

Tablo 3: Fransa' da İşgören Sayısına Göre İşletme Ölçeği

ÖLÇEK	ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI
Küçük İşletmeler	1-99 Kişi Arasında
Orta İşletmeler	100-250 Kişi Arasında
Büyük İşletmeler	250 Kişiden Fazla

Kaynak: Akgemici, 2001

İngiltere' de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin resmi bir tanımı mevcut değildir. Diğer ülkelerde olduğu gibi imalat sanayinde KOBİ' ler, çalışan kişi sayısı ile tanımlanmaktadır. Nitel ölçü olarak ise; işletmenin sermaye piyasasındaki mevcudiyeti göz önüne alınmaktadır. Küçük işletmeler araştırma komitesi tarafından sektörlere göre yapılmış küçük işletme tanımları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 4: İngiltere' de Sektörlere Göre KOBİ Tanımlaması

SEKTÖR	KÜÇÜK BOY İŞLETME TANIMI
İmalat Sanayi	250 İşgörenden Az
İnşaat	25 İşgörenden Az
Madencilik	25 İşgörenden Az
Perakende Ticaret Yıllık Satış Cirosu	50 bin Pound'dan Az
Toptan Ticaret	Yıllık Satış Cirosu 200 bin Pound'dan Az

Kaynak: Akgemici, 2001

İtalya' da resmi bir KOBİ tanımlaması olmamasına rağmen, devletin finansman yardımlarında kullanılmak üzere, Küçük ve Orta Boy İşletmeleri belirlemek üzere çeşitli ölçüler geliştirilmiştir. Uygulamada kullanılan en geçerli ölçüler, çalışan kişi sayısı ve sabit sermaye yatırım tutarıdır. En çok 250 işgöreni olan ve sabit sermaye yatırımı olarak 3 Milyar İtalyan Lire' ini aşmayan işletmeler Küçük ve Orta Boy İşletmeler olarak tanımlanmaktadır. Nitel ölçü olarak ise, üst yönetimde iş bölümü dikkate alınmaktadır. İşletme organizasyonunda profesyonel yönetici bulunan

işletmeler, büyük boy işletme olarak tanımlanırken, işletme sahipliği ve yöneticilik vasıflarını tek elde tutan girişimcilerin işletmeleri ise, Küçük ve Orta Boy İşletme olarak kabul görmektedir. Tablo 5’ da kapsamlı bir sınıflama yer almıştır (Akgemici, 2001:15).

Tablo 5: İtalya’ da İşgören Sayısına Göre İşletme Ölçekleri

ÖLÇEK	ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI
Çok Küçük İşletmeler	1-19 (Dahil) Kişi Arası
Küçük İşletmeler	20-99 (Dahil) Kişi Arası
Orta İşletmeler	100-250 (Dahil) Kişi Arası
Büyük İşletmeler	250 Kişiden Fazla

Kaynak: Akgemici, 2001

Hollanda’ da, 1-9 arası işçi istihdam eden işletmeler küçük ölçekli, 10-100 arası işçi istihdam eden işletmeler orta ölçekli olarak tanımlanırken, bilanço büyüklüğü açısından üst sınır olarak bilanço büyüklüğüne 7,5 milyon Euro’ luk bir üst sınır getirilmiştir (Türkiye Makine Mühendisleri Odası KOBİ Komisyonu, 1999:48).

2.2. AB’ de KOBİ’ lerin Genel Durumu

Bütün içersinde yer alan bir parçayı değerlendirmek, her şeyden evvel bütünü diyalektik bir süreç içersinde ele almak ile mümkün olmaktadır. Bundan dolayı, bu alt bölümde, Avrupa Birliği içersinde bir parça olan KOBİ’ lerin incelenmesine, içinde yer aldıkları bütün olan birliğin tarihsel bir perspektif içersinde, ama çalışmanın sınırlarının el verdiği ölçülerde, değerlendirilmesi ile başlanacaktır.

2.2.1. AB’ nin Tarihsel Gelişimi

2.2.1.1. AB’ nin Kuruluş Süreci

Bölgeselleşme İkinci Dünya Savaşını izleyen yıllarda dünya ekonomik konjonktüründe yer alan en önemli gelişmelerden bir tanesidir. Bölgeselleşme hareketinin dünden bugüne en önemli örneklerinden biri olan Avrupa Birliği 18 Nisan 1951 tarihinde Paris’ te imzalanan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) anlaşması ile kurulmuştur. Fransız ve Alman kömür-çelik üretiminin, üstün yetkilerle donatılmış ortak bir kurumun

denetimine verilmesi ve kurumun Avrupa ülkelerinin katılımına açık tutulmasını hedefleyen planda Belçika, Federal Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda Birliğin kurucu ülkeler olarak yer almışlardır.

Bu anlaşmadan altı yıl sonra 25 Mart 1957 tarihinde Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) bu kez Roma' da imzalanmıştır. Böylece imzalanan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Anlaşması, Avrupa Atom Enerjisi Anlaşması ve Roma Anlaşması AB Hukuku'nun temelini oluşturmuştur (Erdut, 1992:3).

6 üye ülke ortak pazarı hedefiyle 1958-1970 yılları arasında kendi aralarında, üçüncü ülkelere karşı ortak tarife uygulamasını içeren, gümrük birliği uygulamasına geçmişlerdir. 1970' li yıllarda ortaya çıkan ekonomik kriz üye ülkeleri korumacı önlemlere yöneltmiş ve tek pazar hedefinde geçici süreli bir takım gerilemelere neden olmuşsa da 1980' li yıllarda bu yöndeki çalışmalar hız kazanmıştır. 1985 yılında Avrupa Tarihine Beyaz Kitap olarak geçen raporla tek pazara ulaşmada mevcut engeller ortaya konmuş ve tek pazara geçiş için uygulanması gereken politikalar saptanmıştır. Süreç 1993 Maastricht' te imzalanan anlaşma ile tek pazara geçilmiş ve Topluluk Avrupa Birliği adını almıştır (Alpar ve Akın, 1995:3).

Tek Pazardan sonraki hedef ise Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği' nin kurulması olmuştur. Çünkü tek Pazar ancak ekonomik ve parasal birlik uygulamalarıyla etkin şekilde işleyebilecektir. Bu amaçla 01.01.2002 tarihi itibariyle Birlik Ekonomik ve Parasal Birliğini gerçekleştirmiş bulunmaktadır. AB' nin bir sonraki hedefi ise siyasal bütünleşme yani Avrupa Birleşik Devletleri' nin kurulmasıdır.

2.2.1.2. AB' nin Genişleme Süreci

Başta 6 üye ülke ile Gümrük Birliği olarak başlayan ve daha sonra sırası ile Tek Pazar ve Parasal ve Ekonomik Birliğe dönüşen oluşumun dışında kalmak istemeyen diğer Avrupa ülkeleri Topluluğa katılma yönünde politika izlemişlerdir. Ve Birlik tarihinde beş kez genişleme yaşamıştır. Sırasıyla; 1973 yılında Danimarka, İrlanda ve İngiltere, 1981 yılında Yunanistan, 1986 yılında Portekiz ve İspanya, 1995 yılında Avusturya, Finlandiya ve İsveç ve 2004 yılında Kıbrıs, Malta, Macaristan, Polonya, Slovakya, Letonya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenya birliğe tam üyelik sıfatıyla katılım

göstermişlerdir

(<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=4&prnId=2&hnd=1&ord=1&docId=279&fop=0>).

2.2.1.3. Amaçları

Kuruluştaki temel amaçlar; Avrupa barışını korumak ve güçlendirmek, ortak bir ekonomik alan oluşturarak Birlikte yaşayan herkes lehine ekonomik bir birlik kurmak ve ardından siyasi bir birliğe ulaşmak olarak sıralanabilir. Avrupa’ da barışın korunabilmesi için siyasi bir birliğe ihtiyaç duyulmuştur. Ancak, Birliğin kuruluşunda bir üst yapı kurumu olan siyasi birliğin kurulabilmesi için öncelikle ekonomik bir birliğin gerçekleştirilmesi gerekli görülmüştür (Erdut, 1992:4).

2.2.1.4. Kurumsal Yapısı

Avrupa Birliği’ni benzeri ekonomik birlikler veya işbirliği yaptığı kuruluşlardan ayıran en büyük özellik kurumsal yapısıdır. Birliği yöneten kurumlar şunlardır: Demokratik yollarla seçilen Parlamento, Üye Devletleri temsil eden ve Bakanlardan oluşan Konsey, Topluluk hukukuna uyulmasını sağlayan Adalet Divanı, Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, Antlaşmaların koruyucusu olan Komisyon ve Birliğin Mali yönetimini izleyen Sayıştay. Ayrıca ekonomik, sosyal ve bölgesel çıkar gruplarını temsil eden çeşitli danışma kurulları vardır. Birliğin dengeli gelişimine katkıda bulunan projelerin finansmanını kolaylaştırmak amacıyla kurulmuş olan bir Avrupa Yatırım Bankası bulunmaktadır (<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=6&prnId=1&hnd=0&ord=0&docId=292&fop=1>).

2.2.2. AB’ de KOBİ’ ler

Avrupa Komisyonu, kendisine bağlı XXIII. Genel Müdürlüğü’nün (Directorate-General XXIII Enterprise Policy, Distributive Trades, Tourism and Cooperatives) 1992 yılında başlattığı “KOBİ’ler İçin Avrupa Gözlemevi (The European Observatory for SMEs)” isimli proje kapsamında, “EIM Small Business Research and Consultancy” firması ile “KOBİ Araştırmaları Avrupa Ağı – ENSR European Network for SME Research”na her yıl Avrupalı KOBİ’lere ilişkin bir rapor hazırlatmaktadır.

1996 yılında hazırlanan ve Avrupa' nın 19 ülkesini (İzlanda, Liechtenstein, Norveç ve İsviçre Birlik dışı ülkeler) mercek altına alan rapor da toplam işletme, toplam istihdam ve işletme başına istihdama ilişkin rakamlar vermektedir. Buna göre, 1995 yılı itibariyle toplam işletme sayısı 16,5 milyonu bulurken, yoğunlukla büyük işletmelerde olmak üzere istihdamın 103 milyona düştüğü belirtilmektedir. Bununla birlikte 1992 yılında işletme başına istihdamın yedi çalışan olduğu, bu sayının 1995 yılında altı çalışana düştüğü kaydedilmiştir. Konu süreç açısından ele alındığında ise 1988 yılında 11,6 milyon olan KOBİ sayısının 1990' li yılların sonuna gelindiğinde 18 milyona ulaştığı görülecektir. Nispi olarak ise kendi hesabına çalışanlar ve KOBİ' lerin toplam sayısı, toplam işletme sayısının %99,80' ine denk gelmektedir. Konu bölgesel olarak ele alındığında Birlik bünyesinde yer alan KOBİ' lerin %80' inin Birlik' teki beş ülke olan Fransa, Almanya, İtalya, İspanya ve İngiltere' de kurulu bulunduğu göze çarpmaktadır (Byron ve Karmel, 2001:46). (Bknz. Ek.1)

KOBİ' lerin verimlilikleri açısından da mercek altına alındığı raporda, KOBİ verimliliklerinin 1988-1995 yılları arasında artış gösterdiği belirtilmiştir. Verimlilik göstergeleri mikro işletmelerde düşük kalırken, orta işletmelerde en yüksek oranı yakalamaktadır.

Ülke bazında değerlendirildiğinde ise Belçika, İrlanda, Birleşik Krallık ve Lüksemburg verimlilik düzeyinde diğer Avrupa ülkelerinin önünde yer almaktadır.

İşletmelerin karlılık pozisyonları karşılaştırıldığında 1995 yılında 1992 yılına göre toplam bir düşüş meydana gelmesine karşın küçük işletmeler büyüklerle karşı karşıya getirildiklerinde daha yüksek karlılık oranlarına sahip çıkmaktadırlar.

İmalat sanayi açısından 1992-1994 zaman aralığı içersinde 1988-1992' ye nazaran ihracat rakamlarında artış gözlemlenmiştir. Diğer sanayiler açısından artış büyük işletmelerce gerçekleştirilmiştir. (Tablo6)

Tablo 6: Avrupa Sanayi Sektöründeki Ortalama İhracat Oranları* (%)

	1988					1992					1994																																																																
	Totlam	Hizmet	Dağıtım	İmalat	Sektör	Totlam	Hizmet	Dağıtım	İmalat	Sektör	Totlam	Hizmet	Dağıtım	İmalat	Sektör																																																												
	5.9	4.4	6.1	7.2	M	10.8	10.7	8.6	13.5	K	2.7	13.8	7.9	17.4	O	9.8	9.2	7.4	13.7	KOBİ	20.8	14.5	7.4	28.7	B	5.5	4.0	5.4	7.3	M	10.9	11.1	8.4	14.2	K	3.3	13.5	8.5	18.7	O	9.7	8.9	7.1	14.3	KOBİ	21.8	15.0	7.8	29.8	B	5.9	4.2	5.7	8.3	M	11.6	12.0	8.4	15.6	K	14.2	14.5	8.8	20.2	O	10.4	9.5	7.4	15.7	KOBİ	23.0	16.5	8.2	31.1	B

Kaynak: Fazlıoğlu, 1997

* İhracat Oranı : İhracat/Ciro olarak hesaplanmıştır.

M = Mikro İşletme, K = Küçük İşletme, O = Orta Boy İşletme, KOBİ = Küçük ve Orta Boy İşletme, B = Büyük İşletme.

Aşağıda yer alan EK 2' de ise 1988-1997 tarih aralığında KOBİ' ler ve büyük işletmelerde ki verimlilik ve karlılık seyri görülmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere KOBİ' ler bu dönemde gerek verimlilik gerekse karlılık oranlarında KOBİ' lere göre daha iyi bir performans göstermektedirler. (Fazlıoğlu, 1997:17)

2.3. AB' de KOBİ Politikası

2.3.1. AB KOBİ Politikasının Tarihsel Gelişimi

Ölçek ekonomisinin getirilerinin ön planda tutulduğu 1950' li ve 1960' lı yıllar boyunca büyük işletmeler ekonomi içerisinde ön plana çıkmış, KOBİ' ler ise kaynakların

verimsiz kullanımına neden olan oluşumlar olarak değerlendirilmiştir (Ankara Sanayi Odası, 1996:31).

1970' li yıllara gelindiğinde dünya ekonomisinde ortaya çıkan kriz sırasında krizin KOBİ' ler tarafından daha iyi yönetildiği ve KOBİ' lerin istihdam düzeylerini muhafaza edebildikleri gözlemlenmiş ve bu süreç KOBİ' lerin ekonomik ağırlığına politika yapıcıların dikkatinin çekilmesine neden olmuştur (Esin, 1991:76). 1981 yılında Yunanistan, 1986 yılında İspanya ve Portekiz' in topluluğa dahil olması Topluluk ekonomisinde KOBİ' lerin ağırlığını arttıran diğer bir etken olmuştur.

Topluluk bünyesinde KOBİ' lere yönelik olarak ilk ciddi adım 1983 yılında atılmış ve Avrupa Parlamentosu ve Ekonomik Sosyal Konsey çalışmaları sonucu 1983 yılı Avrupa Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve El Sanatları yılı olarak kabul edilmiştir. İzleyen yılda 22.05.1984 tarihinde bir komisyon tarafından hazırlanarak, 24.05.1984 tarihinde Avrupa Parlamento kararı ile yürürlüğe konan, amacı KOBİ politikalarının idari, ekonomik ve hukuksal çerçevesini çizmek olan bir karar alınmıştır (Türkiye Vakıflar Bankası, 1997:69). Bu karar kapsamında 20.10.1986 tarihinde KOBİ hedeflerini belirlemek üzere, görev alanı KOBİ' lerle ilgili hukuki, mali ve idari konulardaki tüm faaliyetlerin koordinasyonu; AB üyesi ülkelerdeki ulusal politikaların AB politikaları ile uyumlu hale getirilmesi; KOBİ' leri temsil eden organizasyonlar arasında bağlantının sağlanması; KOBİ' lerin özellikle enformasyon ihtiyacı ve nitelikli personel teminini sağlayacak düzeyde bir iletişim ve eğitim stratejisinin geliştirilmesi amaçları ile "Task Force" adlı kurum kurulmuştur.

1987 yılından itibaren ise politikalarla güdülen nihai hedef bu işletmeleri Tek Pazar ile uyumlaştırmak olmuştur. Takip eden yıllarda, işsizlik sorununa karşı etkili bir çözüm olduğuna inanılan KOBİ' ler, yıllık toplantılarda daha sıklıkla ele alınır olmuştur. Nihayetinde Aralık 1993' te Brüksel' de yapılan zirvede ele alınan kısa ve orta döneme ilişkin politika ve stratejilerin belirlendiği "Büyüme, Rekabet Gücü ve İstihdama İlişkin Beyaz Kitap"da, AB firmalarının rekabet gücünün artırılması, yeni istihdam olanaklarının yaratılması ve idame ettirilebilir büyüme oranlarına ulaşılması hedefleri ortaya konmuştur. Ardından 03.06.1994 yılında kabul edilen " Entegre Program " ise Beyaz Kitap' ın somutlaşmış şeklidir. Entegre Program KOBİ politikaları ile ilgili Birlik düzeyinde entegrasyonu ve harmonizasyonunu hedeflemektedir. KOBİ

politikalarının hukuki ve bütçe temelini oluşturan Çok Yıllı KOBİ Programları da Entegre Programların tamamlayıcısı olarak faaliyet göstermektedir.

1995 yılına gelindiğinde Madrid' te toplanan Avrupa Doruğu' na KOBİ Belgesi adı altında bir belge sunulmuştur. Bu belge ile KOBİ' lerin düşük maliyetli istihdam yaratabilme özelliğine vurgu yapılmıştır. Doruktan bu belgenin olabildiğince hızlı şekilde hayata geçirilmesi yönünde karar çıkmıştır (Ege ve diğerleri, 1995:44).

1996 yılında ise 1996 Entegre Programı, Madrid zirvesinin sonuçlarını da içerecek şekilde 1994 Entegre Programını da revize ederek, komisyon tarafından yürürlüğe girmiştir. Ve takiben Üçüncü Çok Yıllık KOBİ Programı devreye alınmıştır. 1996 Entegre Programı ile vurgu yapılan noktalar aşağıda yer aldığı gibidir (Ege ve diğerleri, 1995:125) .

- İşletmelerin içinde bulunduğu idari ve düzenleyici ortamın geliştirilmesi,
- Finansal ve mali ortamın geliştirilmesi,
- KOBİ'lerin Avrupalılaşmasına ve uluslararasılaşmasına yardım edilmesi,
- KOBİ rekabet gücünün artırılması,
- Girişimciliğin ve özel hedef gruplarının teşviki.

2.3.2. AB' de KOBİ' lere Sağlanan Destekler

Birlik ülkelerinin aldıkları yardımlara ve bunların dağılımlarına bakılacak olursa; 2004 yılında blok muafiyet kuralları kapsamına giren toplam 3,4 milyar Euro devlet yardımı verilmiş olup, bu miktarın %62'si olan 2,1 milyar Euro KOBİ'lere verilmiştir. Blok muafiyet kapsamındaki yardımların % 26'sı İtalya'da, % 22'si İngiltere'de, % 11'i Almanya'da, % 6'sı İspanya'da, % 7'si ise Belçika'da verilmiştir (Devlet Planlama Teşkilat, 2006:41). Bahsi geçen yardımların GSMH' larının ortalama %0,6'sı kadar olduğu görülmektedir. Yardımların %65-70' lik bir kısmı imalat sektörüne aktarılırken, hizmet sektörü bu yardımların %5' inden yararlanmaktadır.

Bu desteklerin %67' lik bir kısmı hibe olarak dağıtılmakta, genelde bu işlem vergi muafiyeti olarak ortaya çıkmaktadır (Devlet Planlama Teşkilat, 2006:46).

2.3.2.1. KOBİ' leri Karşılıksız Destekleyen Kuruluşlar ve Sağladıkları Yardımlar

Bu alt bölümde KOBİ' lere yönelik sağlanan desteklerin ortak paydası, bu desteklerin karşılıksız olmasıdır.

a. Avrupa Sosyal Fonu

Avrupa Birliği' nin en eski fonlarından biri olan Sosyal Fon' un Birlik içersindeki misyonunu; mesleki eğitim, sosyal uyum programlarına katılma ve hizmet-teknik yardım olmak üzere üç ana başlık altında kategorize ederiz. Yeni teknoloji kullanımı amacıyla oluşturulan KOBİ programları Fonun yardımlarında öncelikli role sahiptir (Olçay, 35).

Mesleki eğitim amaçlı programlara Sosyal Fon tarafından yapılacak yardımın miktarı, eğitimin verileceği kuruluşun mülkiyet yapısına göre değişmektedir. Eğer yardım kamu kesimindeki bir işletmede ise finansmanın %50' si kamu, %50' si ulusal otorite tarafından; program özel sektörde ise finansmanın %45' i ulusal otorite, %45' i Avrupa Sosyal Fonu, %10' u düzenleyici kişi veya kuruluş tarafından karşılanır.

b. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu

Bölgesel gelişmişlik farklılıklarını giderme hedefiyle 1975 yılında kurulan fon Birlik içersindeki en önemli bölgesel politika araçlarından bir tanesidir. Bu yardımlardan KOBİ' ler şu alanlar söz konusu olduğunda yararlanabilirler:

- Ürün ve teknoloji konusundaki yeniliklerle ilgili bilgilerin toplanma ve bilginin ilgili işletmelere dağıtılması,
- pazara ulaşım ile ilgili sektör araştırması yapılması ve sonuçlarının dağıtılması,
- yöneticilik ve organizasyon öncelikli olmak üzere danışmanlık hizmetlerine daha kolay ulaşılmasını sağlama,
- sermaye piyasalarına kolay ulaşılmasını sağlama ,

Fon yardımları ilgili kamu kuruluşları vasıtasıyla karşılanır ve ancak fon vasıtasıyla projenin %50 si finanse edilebilir (Olçay, 35).

c. Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu

Fonun %25 bütçesi KOBİ' lere aittir. Toplam bütçenin %90' ı amacı tarımsal piyasaları destekleyerek istikrar sağlamak olan Garanti bölümüne aiten, %10' u amacı tarımsal ürünlerin üretimini ve ticaretini daha iyi koşullara taşımak olan Yönlendirme bölümüne aittir (Coşkun, 1997:248).

d. Entegre Akdeniz Programları

Fon Entegre Programların bir ürünüdür. Entegre Akdeniz Programı içerisinde KOBİ' lere yönelik destekler; KOBİ' lerin kurulması ve yaygınlaştırılmasına yönelik yardımlar, yeni teknoloji geliştirme ve uygulamaya yönelik yardımlar ve turizm faaliyetlerine yönelik yardımlar olarak sıralanabilir (Olcay, 77).

e. Avrupa Risk Sermayesi Birliği

Fon kapsamında KOBİ' ler ve genç girişimciler desteklenmektedir. Destek verilecek projelerin değerlendirilmesinde kullanılan kriterler, şirketin AB içinde yer alması, teknolojik bir gelişme içermesi, üye ülkeleri kapsayacak şekilde genişleyebilme ihtimalinin olması, ülkelerarası risk sermayesi sendikasyonu ile desteklenmesi şeklinde sıralanabilir.

2.3.2.2. KOBİ' leri Karşılıklı Destekleyen Kuruluşlar ve Sağladıkları Yardımlar

Bu alt bölümde KOBİ' lere yönelik sağlanan desteklerin ortak paydası, bu desteklerin kredi biçiminde olmasıdır.

a. Avrupa Yatırım Bankası

Hukuki temeli Roma Antlaşması olan Banka' ya Avrupa Birliği üyesi olan ülkeler otomatik olarak üye olurlar. Bankanın kuruluş amacı kalkınma amacıyla ortaya çıkartılan projelerin finansmanıdır. Bankanın öncelikli amacı bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırmaktır. Bugüne kadar kullanılan toplam kredilerin 2/3 ü az gelişmiş bölgelerin kalkınması için kullanılmıştır.

Yalnızca en az 2 milyon Euro tutarındaki yatırımlar için dolaysız kredi verebilen banka, daha küçük ölçekli projeler" Global Kredi Sistemi" ni geliştirmiştir. Para piyasalarından

uygun koşullarda kredi bulamayan KOBİ' ler için hayati önem taşımaktadır. Mekanizmanın çalışma prensibi aşağıda yer aldığı gibidir.

- Minimum 20.000 Euro ve maksimum 7.5 Milyon Euro arasındaki sabit yatırım maliyetlerinin % 50'sine kadar kredi verilmektedir.
- Proje başlamadan önce net sabit varlıkları 70 Milyon Euro'yu aşmayan işletmelere kredi temin edilebilir.
- 500'den az istihdamı olan ve sermayesinin en fazla 1/3'ü büyük ölçekli bir kuruluşa ait olan işletmelere öncelik tanınmaktadır.
- Bunlara ek olarak, yatırımların tahmin edilen kârlılığı, bölgesi ve ilgili sektörün genel görünümü diğer kriterleri oluşturmaktadır.

Banka, finansmanına katıldığı işletmelere ortak olmaz, yönetiminde görev almaz. Verilen krediler uluslararası ihale şartlarında verilir. Projelerin % 50'sine kadar kredi açılır ve kalanı işletmenin kendi öz kaynaklarından karşılanır. Bu şartlar altında operasyonunu sürdüren AYB, 1969-89 yılları arasındaki 26 yıllık dönemde 2.8 Milyar Euro tutarında yatırım finansmanında bulunmuştur ve bu tutar içinde 743 Milyon Euro ve % 25.8'lik pay ile Türkiye ilk sırada yer almıştır (Uludağ, 1996:141).

b. Yeni Topluluk Aracı

Yönetimi Avrupa Yatırım Bankası' nın sorumluluğunda olan Yeni Topluluk Aracı, 04.10.1974 tarihli konsey kararı ile kurulmuştur. Aracın fonksiyonu Komisyonun kredi vererek bu kredilerden elde edilen gelirlerle yatırım yapabilmesini temin etmektir.

Dördüncü Yatırım Topluluk Aracı uygulamasında mikro işletmeler olarak sadece KOBİ' ler hedeflenmektedir. Finanse edilen alanlar ağırlıklı olarak enerji, alt yapı ve endüstriyel projelerdir (Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu, 1988:38).

c. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

Paris ve Roma Antlaşmaları ile birlikte topluluğun önemli bir ayağını oluşturan antlaşma temelde iki amaca hizmet etmektedir. Bunlar kömür ve çelik sektörleriyle ilgili proje, program ve çalışmaları desteklemek ve ekonomik durumu bozulan kömür çelik

işletmelerinin içinde yer alacağı program ve projelere destek vermektir. Bu iki amaçtan ikincisi direk KOBİ' lere yönelmektedir (Olcaý, 45).

2.3.2.3. KOBİ' lere Yönelik Program ve Oluşumlar ve Sağladıkları Yardımlar

a. İşletmeler Arası İşbirliği Programları

Harici ve dahili ticaret konusunda KOBİ' lerin sorunlarını çözmek amacıyla oluşturulmuş bir programlar topluluğudur. Programlar BC-Net, BRE, Europartenariat, Interprise ana başlıklarından oluşur

BC-Net, "İşletmeler Arası İşbirliği Ağı" olarak adlandırılır ve bütün işletmeleri kapsayan ücretli kullanım özelliğine bağlıdır. 1970' lerin ilk yıllarında başlatılmış olup nihai hedefi KOBİ' leri konjonktürel dalgalanmalara karşı dayanıklı hale getirerek dahili ve harici ticaretteki rekabet edebilirliklerini arttırmak ve yeni teknolojilerin KOBİ' ler tarafından uygulamalı olarak kullanılmasını temin etmektir. Program bunu hayata geçirmek için; ticari, mali veya teknik konuların herhangi biri ile ilgili ülke içinden ya da dışından başka kuruluşlar ile işbirliğine girmek isteyen firmaların, faaliyetlerini, finansal bilgilerini ve hangi konuda hangi ülke firması ile işbirliği yapmak istediklerini gösteren bir form ile danışman kuruluşlara başvurmaları ile başlayan bir süreç vasıtasıyla hayata geçirir. Formu alan danışman kuruluş bunu işbirliği profili haline getirerek ulusal merkeze gönderir. Koşullara uygunluğu açısından ulusal merkez tarafından incelenen profil, Brüksel' de kurulu bulunan BC-Net Merkezi Sistemine gönderilir. Brüksel' de yapılan değerlendirmenin ardından sonuçlar aynı sistem içersinde geri gönderilir (Sayın ve Fazlıoğlu, 1993:3).

BRE, komisyon tarafından 1973 yılında oluşturulmuştur. İşletmeleri Yakınlaştırma Bürosu BC-Net' e benzetmekle beraber, sadece KOBİ' leri esas alması, ücretsiz bir uygulama olması, daha az bir bürokrasi ile çalışılması ve BC-Net' e göre daha kısa vadeli iş ortaklıklarını içermesi sistemin ayırıcı özellikleridir. KOBİ' lerce işbirliği taleplerinin kısıtlama olmaksızın ve alenilik ilkesi çerçevesinde bir bültende yayımlanması sistemin temel karakteristiğidir.

Europartenariat, 1988 yılında başlatılmış olup amacı KOBİ' lerin dışa açılma konusunda büyük firmalar karşısındaki dezavantajlarını azaltmayı hedeflemektedir.

Program Ar-Ge, teknoloji, ticari ve mali konularda işbirliği arayışında olan firmaları karşılaştırmayı hedeflemektedir.

Interprise, Europartenariat programının yerel, bölgesel ve ulusal şekli olup inisiyatiflerin desteklenmesi programı olarak isimlendirilmektedir

b. KOBİ'leri Bilgilendirme Programı (EICs)

1987 yılında komisyon tarafından hayata geçirilen ve aynı zamanda komisyon ve işletmeler arasında iletişim kanalı olan EIC'ler temelinde; Birlik ve Birliğin eylemleri hakkında işletmelere bilgi sağlamak, birliğin eylemlerine işletmelerin katılımını sağlamak ve birlik uygulamalarından ötürü ortaya çıkan güçlükler konusunda öneride bulunmak amaçlarına hizmet etmektedir. Bu amaçla merkezler firmalara Birlik mevzuatı, Avrupa Araştırma Geliştirme programları ve diğer ülkelerdeki mevzuatlar konusunda güncel bilgiler tedarik eder (Şenyurt, 1995:39).

c. Eğitim ve Danışmanlık Programları

Euromanagement, İş Yenilik Merkezleri ve Danışmanlık Hizmetleri Avrupa Komitesi (CESCE) olmak üzere üç ayrı programı içermektedir. Programlar, Euromanagement, İş Yenilik Merkezi (Business Innovation Centres), Danışmanlık Hizmetleri Avrupa Komitesi (CESCE) ana başlıklarından oluşur.

Euromanagement, KOBİ üst yönetiminin eğitiminin desteklenmesi amacıyla uygulanan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden oluşmaktadır.

İş Yenilik Merkezi (Business Innovation Centres), KOBİ'lerin kuruluş aşamalarını desteklemek, gelişimlerine dayanak sağlamak ve yenilikçi projelerden yararlanmasını kolaylaştırılmak için var olan ve KOBİ'lere yönelik bir eğitim ve danışmanlık programıdır(Sayın ve Fazlıoğlu, 1997:18).

Danışmanlık Hizmetleri Avrupa Komitesi (CESCE), üyelerine bilgi alışverişinde bulunabilecekleri bir Avrupa Platformu yaratmak amacıyla ortaya çıkarılmış bir programdır.

d. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesine Yönelik Programlar

Force, Euroform, Petra II, Eurotecnet II, Cedefop olmak üzere beş kategoride incelenebilir

Force, işletme içersindeki çalışanların mesleki eğitimi ve yeniden mesleki eğitimi amacını güden bir destek programıdır.

Euroform, gençlere, uzun süreli işsizlere, KOBİ çalışanlarına, işsizlik tehlikesi ile karşı karşıya kalanlara ve çıraklık sözleşmesi yapmış olanlara mesleki ve teknik eğitim vermeyi hedefleyen bir destek programıdır.

Petra II, ilk defa iş hayatına girecek gençlere mesleki eğitim imkanlarının sağlanması ve gençlerin coğrafi hareketliliğinin kolaylaştırılması hedefleyen bir destek programıdır.

Eurotecnet II, yeni teknolojilerin kullanımından kaynaklanan işsizliğin düzeyini ve etkilerini en aza indirmeyi hedefleyen bir destek programıdır.

Cedefob, 1975 yılında kurulan ve Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi olarak anılan kuruluş AB düzeyinde mesleki eğitim ve hizmet içi eğitimin gelişmesi konusunda Komisyona yardım etmeyi hedefleyen bir destek programıdır. Örnek vermek gerekirse 1994 tarihli Leonardo projesinin hazırlanmasında Komisyon Cedefob' un desteğine başvurmuştur (Meral ve Fazlıoğlu 1997:117).

e. Teknolojiye Erişim ve Teknoloji Transfer Programları

Bu başlık altındaki programlar Euromanagement (AR-GE Denetimleri), Sprint, Mint, Value olmak üzere dört alt başlık altında toplanabilir.

Euromanagement (AR-GE Denetimleri), Komisyon tarafından seçilen danışmaların beş gün süreyle işletmelerde yaptıkları denetim ile işletmelerin teknolojik açıdan kendilerini tanımlarını esas alır. Denetimde analiz edilen konular; işletmelerin teknolojik düzeyleri, araştırma potansiyelleri, yönetim kapasiteleri ve işletmelerin teknolojik işbirliğine açıklık düzeyleri olarak sıralanabilir

Sprint, özellikle KOBİ' lere teknolojik performanslarına göre ödeme yapmak suretiyle, KOBİ' lerin yeni teknolojileri kullanmalarını kolaylaştırmayı hedefleyen bir destek programıdır.

Mint, çerçevesini Sprint Programının oluşturduğu program ile güdülen amaç KOBİ' leri yeni teknolojilere, uzman danışmanların yardımıyla, entegrasyonunu sağlamaktır.

Value, araştırma ve geliştirme faaliyetleri sonucu elde edilen verilerin KOBİ' lere aktarılmasını ve uygulamalı olarak hayata geçirilmesini hedefleyen bir programdır (Sayın ve Fazlıoğlu, 1997:117).

f. Araştırma Geliştirme Programları

Bu başlık altındaki programlar Brite, Euroka, Espirit olmak üzere üç alt başlık altında toplanabilir.

Brite, Sanayi Teknolojileri Alanında Araştırma Programı olarak anılan program, sanayi alanında ki ar-ge çalışmalarını ve sektörler arası yenilik transferini desteklemeyi hedeflemektedir. Bu amaçla finansman, yeni teknoloji edinme, risk paylaşımı, giriş zorlukları olan pazarlara girilmesi konularında güçlükleri olan KOBİ' lere destek olmaktadır. Brite programı kapsamındaki KOBİ' lerin toplam projeler içindeki payı %65, toplam bütçeden kullandıkları pay ise %22' ye ulaşmıştır.

Euroka, Avrupa içersindeki araştırma enstitülerinin işbirliklerini geliştirmeyi ve Avrupa' nın rekabet edebilirliğini arttırmayı hedeflemektedir

Espirit, KOBİ' ler; diğer KOBİ' ler, büyük işletmelerin ve üniversitelerin ileri bilgi teknolojileri geliştirilmesi konusunda işbirliği yapabilme olanağına sahip olabilmelerini hedefleyen bir programdır. Projeler en az iki üye ülkeden, iki işletmeci ile gerçekleştirilir (Şenyurt, 1995:40).

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

3.1. Tanım

Ülkemizde tüm kuruluşların kabul ettiği ortak bir KOBİ tanımlaması olmamakla birlikte, 1923 İzmir İktisat Kongresi’nden bu yana, tanımlamalarda genellikle istihdam edilen personel sayısının temel alındığı görülmektedir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004: 91). Fakat, sadece istihdamdaki çalışan sayısının KOBİ tanımlamasına temel kıstas olarak ele alınması, tanımı eksik bırakabilmekte ve bu kıstas esasında tanımlanan KOBİ’ler üzerinde yapılan çalışmaları yanlış genellemelere götürebilmektedir (Müslümov, 2002:6).

3.1.1. Teşviki Sanayi Kanunu

Ülkemizde KOBİ’lere ilişkin ilk tanımlama 1923 yılında özel sektörü desteklemek amacıyla çıkarılan ve 1942 yılına kadar yürürlükte kalan “Teşviki Sanayi Kanunu”nda yapılmıştır. Buna göre; 5 işçiden az ve en çok 9 beygirlik muharrik güç çalıştıran işyerleri “küçük”, bunun üzerindeki işyerleri ise “büyük” işletme olarak kabul edilmiştir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:92).

3.1.2. Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu

5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu’ nun 2. maddesine göre;

“Makine, cihaz, tezgah, alet ve diğer vasıtalar yardımıyla ham, yarı mamul, tüm mamul, herhangi bir maddenin veya enerjinin vasıf, terkip veya şeklini fiziki veya kimyevi surette az veya çok değiştirecek veya bu kanundaki maddeleri kıymetlendirmek suretiyle imal ve istihsal yapmak ve yılın fiili çalışma günleri ortalamasına göre muharrik kuvvet kullananlarda 10 ve 5, kullanmayanlarda 10 işçi çalıştıran işletmeler “büyük sanayi işletmesi olarak kabul edilmektedir.”

Bu tanımlamaya göre muharrik kuvvet kullanarak 5 işçiden, kullanmadan 10 işçiden az çalıştıran işletmelerin “küçük sanayi işletmesi” olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

3.1.3. Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu

507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu’ nun 2. maddesine göre;

“ İster gezici olsun, ister bir dükkan veya sokağın belli bir yerinde sabit bulunsun, ticari sermaye ile birlikte vücut çalışmasına dayanan ve geliri o yerin gelenek ve teamüllerine nazaran tacir niteliği kazanmasına icap ettirmeyecek miktarda sınırlı olan ve bu bakımdan ticaret ve sanayi odasına kayıt olmasına gerek bulunmayan, aynı niteliğe sahip olmakla beraber, ayrıca çalıştığı sanat, mesleki ve hizmet kolunda bilgi, görgü ve ihtisasını değerlendiren hizmet, meslek ve küçük sanat sahipleri ile bunların yanlarında çalışanlar ve geçimini sınırlı olarak kamyonculuk, otomobilcilik ve şoförlükle temin eden kimseler; gelir vergisinden muaf olanlar ile götürü usulünde vergilendirilenler ve daha çok bedeni çalışma yapanlar “

küçük işletme olarak tanımlanmıştır.

3.1.4. KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı

Arsa ve bina hariç değeri en çok 400 milyar olan, bağımsız veya büyük bir işletmenin sermayesinde sahip olduğu pay %25' i aşmayan; (1-9) işçi çalıştıran işletmeler Mikro Ölçekli, (10-49) işçi çalıştıran işletmeler Küçük Ölçekli, (50-25) işçi çalıştıran işletmeler Orta Ölçekli olarak kabul edilmektedir.

Bu tanım AB Alt Komitesinin 5-7 Temmuz 2000 tarihli Brüksel toplantısında AB çerçeve kararları doğrultusunda oluşturmuş olduğu KOBİ tanımlamasına en yakın olanıdır (İraz, 2005:226).

3.1.5. 2429 Sayılı KOBİ Teşvik Kararnamesi

18 Ocak 2001 tarih ve 2429 sayılı KOBİ Teşvik Kararnamesi'nde yer alan tanımlama şöyledir:

“ İmalat ve tarımsal sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerden; kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamının net tutarı 400 milyar TL'yi geçmeyen işletmelerden; “1 ile 9 arası iş gören çalıştıranlar mikro ölçekli, 10 ile 49 arası iş gören çalıştıranlar küçük ölçekli, 50 ile 250 arası iş gören çalıştıranlar ise orta ölçekli işletmedir. “

3.1.6. KOSGEB

“ İmalat sanayi sektöründe 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmelerini küçük, (KOSGEBK, m. 2) 150’ den fazla işçi çalıştıran işletmeler büyük ölçekli sanayi işletmeleri “

olarak kabul edilmiştir.

Ayrıca tanımı yapılan işletmelerin büyüklük ve mahiyetlerini, günün ekonomik ve sosyal şartlarına göre Bakanlar Kurulu değiştirmeye yetkilidir. (KOSGEBK, m. 3)

3.1.7. Türkiye İstatistik Kurumu

1991 yılında KOBİ’ ler ile ilgili yapılan en kapsamlı çalışması olan Küçük ve Orta Ölçekli İmalat Sanayi İşyerleri Araştırması’nda DİE (bugünkü adı ile TÜİK) , araştırmalarında işyerinde çalışan kişi sayısını esas almaktadır. Buna göre; 1-9 kişi çalışan işyerleri çok küçük ölçekli, 10-49 kişi çalışan işyerleri küçük ölçekli, 50-99 kişi çalışan işyerleri orta ölçekli ve 100 + kişi çalışan işyerleri büyük ölçekli imalat sanayi işyerleri olarak tanımlanmaktadır (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1999:vii).

3.1.8. Devlet Planlama Teşkilatı

Devlet planlama teşkilatı bünyesinde kurulu bulunan ve amacı uzmanlığı ile ilgili konularda bilgi toplamak, araştırma yapmak ve tedbirler geliştirmek olan özel ihtisas komisyonlarından Küçük Sanayi Özel İhtisas Komisyonu, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı için hazırladığı raporunda, her ülkenin özel şartlarına göre ayrı tanımlamaların yapılması gerektiğini belirtmekte ve bağımsızlık kıstasının kurumların tanımlarında çok önemli bir unsur olarak yer alması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ancak buna karşın, en azından başlangıçta, karşılaştırmalı istatistiklerin ortaya konabilmesi için Avrupa Komisyonu tanımının benimsenmesi yönünde görüş bildirmiştir (Devlet Planlama Teşkilat, 2000:84). Bu görüş doğrultusunda AB mevzuatına uyum çalışmaları kapsamında, Bakanlar Kurulu’na kabul edilerek 18 Kasım 2005 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 2005/9617 sayılı karar eki ile bütün kurumlar için KOBİ tanımı (ve tabii ki 9. Kalkınma Planını ve DPT’ yi kapsayacak şekilde) Avrupa Komisyonu ile uyumlaştırılmış, konu 2007-2013 dönemlerini kapsayan XI. Kalkınma Planı’ nda da bu şekilde ele alınmıştır (Devlet Planlama Teşkilat, 2006:4).

Avrupa Komisyonunun KOBİ' ler ile ilgili tanımlamasına ilgili bölümde yer verileceğinden burada bir tekrardan kaçınmak amacıyla konuya tekrar değinilmeyecektir.

3.1.9. Dış Ticaret Müsteşarlığı

Dış Ticaret Müsteşarlığı çalışan sayısı ve sabit yatırım tutarını yaptığı KOBİ tanımlamasını esas almaktadır.

Buna göre 1-200 arası çalışanı bulunan ve sabit yatırım tutarı 2 Milyon Dolar' a kadar olan işletmeler küçük ve orta ölçekli işletme olarak kabul edilmektedir (<http://www.iesob.org/>).

3.1.10. Eximbank

EXIMBANK, imalatçı-ihracatçı firmaların sevk öncesi finansman gereksinimlerini karşılamak amacıyla kullandığı kredilerde, 1-200 işçi çalıştıran işletmeler KOBİ olarak belirlemektedir (Sarıaslan, 1995:15).

3.1.11. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (1-9) kişi çalıştıran işletmeleri küçük ölçekli, (20-99) kişi çalıştıran işletmeler orta ölçekli, 100 ve üzerinde kişi çalıştıran işletmeleri ise büyük ölçekli işletmeler olarak değerlendirilmiştir (Yıldızeli, 2000).

3.1.12. Sanayi ve Ticaret Odaları

3.1.12.1. İstanbul Ticaret Odası

İTO; işletmenin bağımsız mülkiyet ve bağımsız yönetim yapısına sahip olması, pazardaki payının küçük olması gibi nitel ölçütleri yaptığı tanımlamada temel olarak kabul etmiştir. Buna göre 25 işçiden fazla işçi istihdam eden işletmeler büyük boy, 25 ve daha az işçi istihdam eden işletmeler büyük boy olarak kabul edilmiştir.

3.1.12.2. Ege Bölgesi Sanayi Odası

Ege Bölgesi Sanayi Odası İTO' dan farklı olarak personel sayısına dayalı tanımlamada üçlü bir sınıflamaya gitmiştir. Buna göre; (5-49) arası personel istihdam edenler küçük

boy, (50-99) arası personel istihdam edenler orta boy, 200' den fazla personel istihdam eden işletmeler büyük boy işletme olarak tanımlanmıştır.

3.1.12.3. Ankara Sanayi Odası

Sadece çalışan sayısının esas alındığı ASO' nun tanımında (10-30) arası çalışanın istihdam edildiği işletmeler küçük, (30-299) arası çalışanın istihdam edildiği işletmeler orta, 300 ve daha fazla çalışanın istihdam edildiği işletmeler büyük olarak sınıflandırılmaktadır (Çetin, 1996:50).

3.2. Türkiye' de KOBİ' lerin Genel Durumu

Bütün içersinde yer alan bir parçayı değerlendirmek, her şeyden evvel bütünü diyalektik bir süreç içersinde ele almak ile mümkün olmaktadır. Bundan dolayı, Türkiye ekonomisi içersinde bir parça olan KOBİ' lerin incelenmesine, içinde yer aldıkları bütün olan ekonominin tarihsel bir perspektif doğrultusunda ve ekonomi politikaları ve KOBİ' ler arasındaki karşılıklı etkileşimler ile birlikte, ama çalışmanın sınırlarının el verdiği ölçülerde, değerlendirilmesi ile başlanacaktır.

3.2.1. Türkiye Ekonomi' sinin Tarihsel Gelişimi

3.2.1.1. 1990 Öncesi Dönem

a. 1923 – 1933 Dönemi

Cumhuriyetin bu ilk döneminde ekonomide yer alan temel sorunlara (hangi malın üretileceği, kim tarafından üretileceği, yöntemlerle üretileceği... vb) özel sektör tarafından cevap verilmesi düşünülmüştür. Bu iktisadi tercihin arkasında yatan temel gerekçe sanayileşmeyi ve kalkınmayı serbest girişim sayesinde gerçekleştirmektir. Dönemin kadroları siyasi bağımsızlığın iktisadi bağımsızlıktan, yani kendi ayakları üzerinde durabilen bir sanayinin ve girişimci sınıfının mevcudiyetinden geçtiğini düşünmekteydiler. Fakat bilindiği üzere, dönem içersinde elde edilen başarılar beklentilerin gerisinde kalmıştır. Üretim istenilen düzeye çıkarılamamış, elde edilen kısa dönemli karların da sanayi dışı alanlarda kullanılması sermaye birikiminin gerçekleşmesini engellemiştir (Tezel, 1986:211).

İç etkenlerin yanında dönemin başarısızlığında, iç etkenlerle birlikte dış etkenler de rol oynamıştır. Dönemin sonunda, ilk önce Wall Street’ te ortaya çıkan ve kısa süre içerisinde bütün Dünya’ yı etkisi altına alan ve tarihe “Büyük Buhran” olarak geçen 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Türkiye Ekonomisi’ nde de kendisini hissettirmiştir. Türkiye’ nin temel ihraç malları olan tarımsal ürün fiyatlarının dünya fiyatlarında meydana gelen düşüşler, buna karşılık temel ithal malları olan petrol ve petrol mamullerinin dünya fiyatlarında meydana gelen ani yükselişler cari işlemler dengesinde önemli sorunlara yol açmıştır. Bununla birlikte ve bir sonuç olarak Türk Lirasında ve talepte meydana gelen dalgalanmalar Cumhuriyet kadrolarını uygulanan mevcut iktisat politikasını yeniden gözden geçirmeye teşvik etmiştir. Bunun yanında buhrandan devletçi ekonomilerin liberal batı ekonomilerine nazaran daha az etkilenmiş olmaları iktisat politikasının gözden geçirilme sürecinde pekiştiren rolü oynamıştır. Özel sektörün başarısızlığına ve dünya kapitalizminin içine girmiş olduğu bunalıma ek olarak Cumhuriyet kadrolarının içinden geldikleri Asya Tipi Üretim tarzına ait yönetim geleneği liberal politikalarından daha merkezi ve daha devletçi politikalara geçilmesine bir diğer neden oluşturmuştur (Bostancı, 1996:97).

Doktriner bir yaklaşım olarak değil ancak dönemin koşullarına karşılık pragmatik bir yaklaşım olarak ortaya çıkan (Yaşa, 1980:203) ve sosyalist ülkelerdekinin tersine piyasa temelli olan ancak ve ancak serbest teşebbüsün faaliyette bulunmadığı veya yetersiz kaldığı durumlarda kamu yatırımlarını öngören (Afetinan, 1973, sf.14), özel sektör ile kamunun rekabeti yerine işbirliğini savunan devletçilik (Şahin, 1997:50) 10 Mayıs 1931’ de CHP programına, 5 Şubat 1937’ de Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’ na temel ilkelerden biri olarak girmiş ve 1950’ ye kadar iktidarda bulunan CHP’ nin uyguladığı temel politika olmuştur (Afetinan, 1972:24).

b. 1934 – 1938 Dönemi

Uygulama alanını yoğun şekilde sanayi sektöründe bulan devletçilik politikasının ilk uygulama alanı Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı olmuştur. 17.04.1934 tarihinde Resmi Gazete’ de yayımlanarak faaliyete geçen ve 1934-1938 dönemini içeren Birinci Plan ağırlıklı olarak temel tüketim mallarına yönelmiştir. Plan’ da, plana özel sektör tarafından yatırım yapılma imkanı olmayan alanlarda yatırım yapılacağı ve bununda özel girişim için daha geniş ve daha faydalı olanaklar yaratacağı belirtilmiştir. Plan

dönemi içersinde milli gelir ortalama olarak %6 büyümüşür (Tekeli ve İlkin, 1982:183).

c. 1938 – 1943 Dönemi

Birinci planın başlangıçta; plan olmaktan öte devlet faaliyetlerinin gösterildiği bir liste olduğu, bütün sektörleri kapsamamanın yanında sanayi sektöründeki bütün faaliyetleri kapsamadığı ve amaçlar ile araçlar arasında bağlantı kurmadığı gerekçeleri ile eleştirilmesine rağmen sağladığı başarı (Serin, 1963:119) ikinci planın hazırlanması sonucunu doğurdu. İkinci plan birinci plan hazırlığı ve uygulamasından elde edinilen tecrübe ile kapsam ve içerik açısından daha detaylı şekilde hazırlandı. Plan 100' den fazla sanayi tesisinin kurulmasını öngörmekte, ara ve yatırım malı üretecek tesislerin kurulmasına, alt yapı yatırımlarının yapılmasına öncelik vermektedir (Afetinan, 1973:107). Bu planın diğer özellikleri ise ihracat ve ithal ikameci politikalara önem vermesidir. Planın uygulanması II. Dünya Savaşı nedeniyle kısmen de olsa sekteye uğramıştır. Savaşın başlaması ile birlikte, savaş döneminin bir sonucu olarak hükümet 1940 yılında, narh, özel işletmelere el konulması, zorunlu çalıştırma gibi enstrümanlar içeren Milli Koruma Kanunu' nu yürürlüğe koymuştur. Aynı dönemde yasanan Varlık Vergisi Kanunu ise görmüş olduğu yoğun tepki üzerine 1942 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.

d. 1944 – 1952 Dönemi

Savaşın sona ermesi ile birlikte, savaş döneminde yoğunlaşan devlet müdahalesi yerini liberal uygulamalara terk etmiştir. Savaş sonrası fiyatlarda düzeltmeye giderek ihracatı arttırmak amacıyla 1946 yılında Türk Lirası %53,60 oranında devalüe edilmiş ancak istenilen sonuç alınamamış, ithalat beklenenin çok üzerinde artmıştır. Bunun sonucu olarak ortaya çıkan dış açık yabancı kaynak kullanarak finanse edilmiştir.

1947 yılında, 1948-1952 dönemini içeren liberal karakterli bir plan hazırlanmıştır. %44 ile plan içersinde en fazla paya sahip alan ulaştırma, ulaştırmada da kara ulaştırması ön plana çıkmıştır. Dönem içersinde, 1947 yılında üye olunan IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların görüşleri ile de uyumlu olarak özel girişimin gelişimini destekleyen ve dış ticaret ile kambiyo rejimlerinde hedefleyen stratejilere ağırlık verilmiştir.

Tarımın makineleşmesi, kredi imkanları, tarım için belirlenen yüksek fiyat politikaları ve tarımı etkilen doğal koşulların elverişli olması gibi nedenler ile tarımsal üretim artmıştır.

e. 1953 – 1960 Dönemi

Döneme, yapılan plansız yatırımlar damgasını vurmuştur. Dış ticaret ve kambiyo rejimlerindeki serbestleşme sonucu artan ithalatın ödemeler dengesinde meydana getirdiği açığın finansmanı için dış yardımların yanında döviz rezervleri de kullanılmaya başlanmış bu ise önemli ekonomi içersinde önemli likidite sorunlarına yol açmıştır.

Plansız yatırımlar, bankalarca sanayi ve tarım sektörüne açılan kredilerin yükseltilmesi, 1956 yılında Milli Koruma Kanunu' nun tekrar yürürlüğe girmesi gibi nedenlerle fiyatlar üzerinde suni bir baskı oluşmuştur. 1958 yılından itibaren, ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik uygulamaya konan sıkı para ve maliye politikaları ve ihracat destek politikalarına rağmen istenilen başarı sağlanamamıştır (<http://www.ekonomi.name/turkiye-ekonomisi/1923-1980-turkiye-ekonomisi.html>).

f. 1960 – 1970 Dönemi

1960 askeri darbesi ve 1961 Anayasa' sı ile birlikte Türkiye' de “ Plan ” dönemi başlamıştır. Bu dönem içersinde KİT' ler kamu kaynakları ile büyük yatırımlara imza atarken, diğer taraftan, özel sektör açısından yol gösterici olanlar planlar ile özel sektör verilen teşvikler, uygulanan ithal ikameci politikalar ve buna bağlı olarak yüksek vergi oranları ile desteklenmiştir. Bu dönemde de, İzmir İktisat Kongresinde “ Yatırım yapacak ulusal bir sınıf yaratmak “ olarak tanımlanan devletin fonksiyonunun devam ettiği gözlemlenmektedir. Bu dönemde de, iktisat politikası yapıcılarının, cumhuriyetin ilk yıllarında ki kendi kendine yetme hedefi muhafaza ettikleri gözlemlenmektedir.

Dönemin başlarında tüketim malları ve hafif sanayi mallarına yoğunlaşan anlayış, dönemin sonlarına doğru sermaye yoğun yatırımlar ve popüler teknolojiye kaymıştır.

Ekonominin ithalat için ihtiyaç duyduğu döviz ihtiyacı yoğunlukla tarım malları ihracatı ve yurt dışında çalışan Türk işçilerinin Türkiye' ye aktardıkları fonlar vasıtasıyla karşılanmaktadır. Dönemim sonlarına doğru, uygulanan politikalar sonucu oluşan döviz

rezervleri sayesinde, ithal ikameci politikalar ara malları ve sermaye mallarını da içine alacak şekilde genişletilmiştir (Türkiye Vakıflar Bankası, 1997:14).

g. 1970 – 1980 Dönemi

1970' lerin ilk yarısında finans piyasaları odaklı başlayan ve ikinci yarısından sonra ortaya petrol krizleri olarak devam eden süreç Türkiye' de kendisini hissettirmiştir. Petrol fiyatlarında meydana gelen ani ve sert yükseliş petrolü temel girdi maddesi olarak kullanan sanayileşmiş ülkelerde fiyatlar genel düzeyinde artışlara neden olmuştur. Enflasyon, Keynezyen doktrinin savunduğu tezin aksine, ekonomik canlanma değil durgunluk yaratmıştır. Enflasyonla beraber durgunluğu ifade etmek için kullanılan bu yeni durum iktisat yazınında stagflasyon olarak adlandırılmıştır.

Bahsi geçen bu durgunluk nedeniyle, Türkiye' nin ihracat sonucu kazandığı döviz gelirin sekte vurmuştur. İzlenen sanayileşme politikaları sonucu artan ithalat ve dolayısıyla döviz ihtiyacı ihracatla finanse edilemediğinden, Türkiye' nin dış dengesi bozulmuş ve ekonomik sıkıntılar baş göstermiştir. Bunun yanında, KIT' lerin iktisat politikası aracı değil ancak siyaset politikası aracı olarak kullanılması ve ortaya çıkan makro ekonomik verimsizlik, siyasi iradenin seçim başarısına endeksli tarımsal sübvansiyonlar, hatalı maliye ve iktisat politikalar, siyasi belirsizlikler ve güvenlik sorunları dış alemde yer alan krizin Türkiye' de şiddetlenerek hissedilmesine neden olmuştur.

Kriz kısa vadeli, yüksek iç ve dış borçlanma ile atlatılmaya çalışılmıştır. Ancak borçlanmayı kaldıramayan ekonomi de kriz derinleşmiş, siyasi istikrarsızlık artmış ve toplumsal huzursuzluklar şiddetlenmiştir.

ğ. 1980 – 1990 Dönemi

1980' li yıllar (1970' li yılların ikinci yarısını da bu sürece dahil edebiliriz) Keynezyen düşüncenin yerini yeni liberal düşüncenin almaya başladığı yıllardır. Bu dönemde, İkinci Dünya Savaşı' nın ardından devletin piyasalarda aldığı rol gerilemeye başlamakta fiyat mekanizması piyasada ki temel belirleyen haline getirilmeye başlanmaktadır.

Dünya' da yer alan bu sürecin Türkiye' deki uzantısı 24 Ocak kararları olarak Türk iktisat tarihine geçmiştir. 24 Ocak kararları ile güdülen temel hedef, bir önceki dönemde

yaşanan iç ve dış dengesizliklere çözüm bulabilmek ve Türkiye ekonomisini Dünya ekonomisine entegre edebilmektir. Fiyat istikrarı, kaynak dağılımında etkinlik ve dış açılma ortaya konan nihai temel hedeflerdir.

Bu amaçla ihracat ağırlıkta olmak üzere döviz kazandırıcı faaliyetler teşvik edilmiş ve bu amaçla kambiyo mevzuatı serbestleştirilmiştir. Bunun anlamı ise ithal ikameci politikaların terk edilmeye başlandığıdır.

İstikrarlı bir para ve maliye politikasının eksikliğine rağmen 1988 yılına kadar ekonomik anlamda ciddi atılımlar gerçekleştirilmiştir. Ancak, bu yıldan itibaren iktisat politikası mantığından temel bir strateji değişikliği meydana gelmiştir. Buraya kadar sanayileşmeyi destekleyen ve mal ve faktör piyasası eksenli olan iktisat politikası yerini, sıcak parayı destekleyen ve finans piyasası eksenli bir iktisat politikasına terk etmiştir.

Sıcak para politikası olarak adlandırılan ve temel aktörü sanayi dışı sermaye sahiplerinden olan politika sonucu ortaya çıkan; enflasyonun altında oluşan döviz kurları, yüksek faiz, bütçe ve cari açıda artış, fiyat istikrarsızlığı, büyüyen kayıt dışı sektör ihracatın önündeki önemli engeller olmuştur. Bu süreç 1990' lı yıllardan itibaren ortaya çıkacak krizlere alt yapı hazırlamıştır (Kayaalp, 1996:9).

3.2.1.2. 1990 Yılından Günümüze

a. 1990 – 2000 Dönemi

Bu dönem içerisinde gerçekleşen 1994 ekonomik krizinin ortaya koyduğu temel gerçek, sıcak para ile sanayileşmenin mümkün olmadığıdır. O güne kadar yüksek iç ve dış borçlanma vasıtasıyla ekonominin çarklarının dönmesi temin edilirken, 1994 yılına gelindiğinde önce finansal kesimde baş gösteren finansal kriz yılın ikinci çeyreğinde reel sektöre yayılmış ve süreç tarihimizde 5 Nisan İstikrar Paketi ile bilinen iktisat politikası tedbirleri ile sonuçlanmıştır.

Bu paket ile güdülen nihai hedef; fiyat istikrarı, borçların GSMH' ye oranının azaltılması, mali ve idari alanda yapısal düzenlemeler, özel sektör yatırımlarının yeniden canlandırılması olarak sıralanabilir. Cari fazla uygulanan program sonucu elde edilen ilk somut sonuçtur. Ancak bunun nedeni yapısal değişim değil Cumhuriyet

tarihinin en değersiz TL' sinden kaynaklanmıştır. TL' nin aşırı değersizleşmesi sonucu ihracat artmış, ithalat gerilemiştir. Birer makro ekonomik gösterge olarak kriz sonucu enflasyon %150, hazine borçlanması % 406 olarak oluşmuştur (Işıklar, 1999:289).

Ekonomi 1994 yılındaki %6 lık küçülmenin ardından tekrar büyüme trendine girmiş olsa da 1998 yılında Uzak Doğu' da başlayarak Rusya başta olmak üzere bir çok ekonomiyi içine alarak genişleyen kriz Türkiye Ekonomisinin tekrar yavaşlama sinyalleri vermesine neden olmuştur.

1994 ve 1998 yılında ortaya çıkan krizlerin dışsal kökenleri olsa da, altında yatan temel etken sürdürülemez bir i ve dış borç dinamiği ve başta kamu bankaları olmak üzere sağlıksız bir mali yapıdır. Bu istikrarsız yapının daha fazla sürdürülebilmesi olanaksız olduğundan 2000 yılı başında yeni bir istikrar paketi uygulamaya konulmuştur.

b. 2000 Yılından Günümüze

2000 yılına gelindiğinde o günün koalisyon hkmeti tarafından yeni bir ekonomik program yürürlüğe girmiştir. Bu programla güdülen amaç ülke içersinde iktisat politikası uygulamak gerekli alt yapıyı oluşturmaktır. Çünkü yüksek enflasyon oranı, mevcut kamu açıkları ve yapısal olumsuzluklar siyasal erke iktisat politikasının hayata geçirilmesinde bir takım zorluklar çıkarmaktadır.

Fakat yukarıda sayılan gerekçeler ile hayata geçirilen program TL' nin aşırı değerlenmesi, i talepte hareketlilik, enerji fiyatlarında ki yükseliş ile sonuçlanmış ve bu süreçte cari işlemler dengesini olumsuz yönde etkilemiştir.

Arjantin krizinin etkisiyle dış kaynak kullanımında ortaya çıkan daralma, uygulanan para politikası ile birleşince önce Kasım 2000' de daha sonra şubat 2001' de iki ağır likidite krizi yaşanmış süreç yabancıların ülkeyi terk etmesi ile sonuçlanmıştır. Krize karşı alınan ilk önlem uygulanan döviz politikasını değiştirmek olmuş ve dövizde çıpa sistemi terk edilerek, döviz dalgalanmaya bırakılmıştır (TOBB-KOSGEB, 1993:8). Takip eden süreci yönetebilmek ve bu sürecin kredibilitesini yükseltmek hedefiyle Dünya Bankası'nın Ortadoğu ve Kuzey Afrika (MENA) Bölümü'nden sorumlu Başkan Yardımcılığı görevinde bulunan Kemal Derviş, süreci yönetmek amacıyla Başbakan Bülent Ecevit tarafından Türkiye'ye davet edilmiş ve 3 Mart 2001'de

Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanlığı'na getirilmiştir (http://www.netbul.com/superstar/ozeldosyalar/siyaset/kemal_dervis/index.asp).

Mayıs 2001' de Derviş tarafından kamuoyuna tanıtımı yapılan ve uygulamaya konulan program ile hedeflenen en önemli şey uygun şartlarda ve ihtiyacı karşılayacak düzeyde dış finansman temin etmek ve toplam borçların GSMH' ye oranını azaltmaktır. Programda bu amaçla makro verimlilik artışı ve yapısal reformlar öngörülmekteydi (TOBB-KOSGEB, 1993:9).

3.2.2. Türkiye' de KOBİ' ler

3.2.2.1. Türkiye' de KOBİ' lerin Örgütlenme Yapısı

Esnaf ve sanatkarlar ile tüccar ve sanayici KOBİ' ler, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB) tarafından temsil edilmektedir. Esnaf ve sanatkarlar, TESK bünyesinde faaliyet gösteren 13 adet mesleki federasyon, 82 adet esnaf ve sanatkarlar odaları birliği ve 3.170 adet esnaf ve sanatkar odası şeklinde örgütlenmiş olup 1.780.329 adet işletme bulunmaktadır (Devlet Planlama Teşkilat, 2006:10). Sicile kayıtlı esnaf ve sanatkarların sayısı yıllar itibariyle artış göstermekle birlikte özellikle ekonomik kriz sonrası dönemde tescil/terkin oranında büyük bir artış gözlenmektedir. 1999 yılında 225.224 adet tescil işlemine karşılık 59.058 adet terkin işlemi gerçekleşirken, 2001 yılı içerisinde tescil işlemi 120.295 adet, terkin işlemi ise 101.999 adet olmuştur (Devlet Planlama Teşkilat, 2004:9) Bu rakam daha sonraki yıllarda; 2002 yılında tescil 122.091 adet, terkin 116.100 adet, 2003 yılında tescil 141.291 adet, terkin 104.400 adet, 2004 yılında tescil 146.095 adet, terkin 92.700 adet, 2005 yılında tescil 196.494, terkin 282.600 adet olarak oluşmuştur. 2006 Ağustos ayı sonu itibariyle ise bu rakam tescilde 192.782 adet, terkinde 257.886 adet olarak oluşmuştur (<http://www.tesk.org.tr/tr/calisma/sicil/3.html>).

Tüccar ve sanayicilerin yasal düzeydeki üst kuruluşu olan TOBB, 11 adet sanayi odası, 2 adet deniz ticaret odası, 175 adet ticaret ve sanayi odası ile 108 adet ticaret borsası şeklinde örgütlenmiştir ve 2000 yılı verilerine göre kayıtlı üye sayısı 995.647' dir. TOBB 2003 yılında, oda ve borsalara üye tüm işyerlerini, sektörel ayrımları da kapsayacak şekilde, kendi internet sitesinde yayımlamaya imkan verecek TOBB-NET

projesini başlatmıştır. Yakın gelecekte veriler güncellenebilir bir şekilde bu sistem kapsamında takip edilebilecektir (Devlet Planlama Teşkilat, 2004:10).

3.2.2.2. Türkiye Ekonomisinde KOBİ' ler

KOBİ' ler genel olarak ana kuruluşların yan sanayileri pozisyonunda; otomotiv, beyaz eşya, el sanatları, tekstil, hizmet sektörü (irtibat bürosu olarak), elektronik, metal ve kıymetli madenleri işleyen ve gıda sektöründe faaliyet göstermektedirler.

Ekonomik yapıda ki üstünlüklerinin kavranabilmesi için işyeri sayısı, istihdam oranı, toplam yatırım içindeki payları, yaratılan katma değer ve ihracat içindeki payları gibi göstergelere bakmak yeterli olacaktır (Sarıaslan, 1995:9). Buna göre; ülkemizdeki KOBİ' lerin sayısı tüm işletmelerin sayısının % 99,8' ini ve bu işletmeler de toplam istihdamın % 76,7.sini oluşturmaktadır. KOBİ' ler tarafından yapılan yatırımların toplam yatırımlar içindeki payı %38' e ulaşmakta ve toplam katma değer % 26,5' i yine bu işletmelerce oluşturulmaktadır. „KOBİ' lerin toplam ihracat içindeki payları, yıllar itibarıyla değişiklik göstermekle beraber, ortalama % 10 oranında gerçekleşmekte ve bu kesimin toplam banka kredileri içindeki payı % 5' in altında seyretmektedir (Devlet Planlama Teşkilat, 2004:9).

Gelişmiş ülkeler ile ülkemiz arasında bir karşılaştırma yapıldığında, Türkiye'deki KOBİ' lerin toplam işletmelere oranının yüksek olmasına rağmen üretim oranının %10-20, ihracat oranının ise %20-30 daha az olduğu görülmektedir. Bunun nedeni de gelişmiş ülkeler ile ülkemiz arasında bulunan KOBİ tanımlarının farklılığından ileri gelmektedir (<http://www.kosgeb.gov.tr/kos.htm>).

İmalat sanayinde ise toplam işletmelerin % 99.8'nı, ücretli çalışanların %45.9'unu, toplam çalışan kesimin %58.5'ini, ödenen maaş ve ücretlerin %24.5'ini, toplam yatırımların %26.5'ini, toplam üretimin % 37.7'sini, toplam ihracatın %8'ini, yaratılan toplam katma değer %30.2'sini KOBİ' ler oluştururken; toplam kredilerden aldıkları pay ise sadece %4 ile sınırlı kalmaktadır (Devlet Planlama Teşkilat, 2001:19).

Toplam işletme sayısının oransal olarak sektörel dağılıma gelince, işletmelerin %29' u tekstil, %25' i metal işleme, %22' si kereste ve mobilya sektörleri, %11' i gıda, içki ve sigara, %13' ü ise bakım ve onarım sektöründe faaliyet göstermektedir (Konrad Adeneur Vakfi, 1999:215).

2003 yılında TÜİK tarafından yapılan sanayi işletmeleri sayımı neticesinde, sanayi işletmelerinin ölçeksel dağılımı ise aşağıdaki yer alan EK 3' te yer aldığı gibidir.

3.3. Türkiye' de KOBİ Politikası

3.3.1. Türk KOBİ Politikasının Tarihsel Gelişimi

Dünya' daki gelişmelere paralel olarak Türkiye' de de KOBİ' lerin 1970' lerden itibaren üzerinde düşünülmesi gereken bir olgu olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. KOBİ' lerin Dünya' da olduğu gibi Türk İktisat politikası açısından ön plana çıkmasında, Dünya' da etkisi aratan yeni liberal dalga ve Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO) ve Dünya Bankası tarafından gönderilen uyarılar etkili olmuştur.

Bu iki dış etkenin ilk somut sonucu 1970 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde, Gaziantep' te pilot bir proje olarak hayata geçirilen KÜSGEM' in kuruluşu gerçekleşmiş, bu aynı zamanda 06.09.1983 tarihli Resmi Gazete' de yayımlanarak kuruluşu gerçekleşen KÜSGET' e alt yapı oluşturmuştur (Özcan, 1995:99).

Yine aynı süreç içerisinde 1978 tarihinde Sınai Eğitim Hizmetlerinin Verilmesine Dair Milletlerarası Anlaşma"ya göre kısa adı SEGEM olan ve KÜSGET'e benzer şekilde UNIDO'nun desteğinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde "Sınai Eğitim Geliştirme Merkezi" kurularak faaliyetlerine başlamıştır. UNIDO ile sağlanan antlaşma çerçevesinde oluşturulan teşkilatlar 1990 yılına değin faaliyetlerini proje statüsünde sürdürmüşlerdir. 1990 yılına gelindiğinde, sağlanan hizmetlerin sürekliliğinin ve yaygınlığının sağlanması amacıyla bu iki kuruluş 20.04.1990 tarih ve 20498 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan 3624 sayılı Kanun ile yasal bir statü ile aynı çatı altında birleştirilerek Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) adını almıştır (Gücelioğlu, 1999:40)

3.3.2. Türkiye' de KOBİ' lere Sağlanan Destekler

3.3.2.1. Kurumsal Yapılanma

KOBİ politikalarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde bir çok kamu kuruluşu görev almaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), KOBİ politikalarını da kapsayan uzun vadeli kalkınma planları ve yıllık programların hazırlanmasından sorumludur. DPT, Kalkınma Planlarının hazırlanması sürecinde ilgili tüm kamu ve özel

sektör kuruluşlarının da görüşlerini alarak KOBİ'lere dair makro politikaları belirlemekte ve bu politikaların uygulanmasının etkinliğini artırmak amacıyla kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamaktadır. Buna ilaveten, gelişmeleri değerlendirerek, gerekirse, politikalar üzerinde gerekli değişiklikleri önermektedir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve ilgili kuruluşu Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, KOBİ politikalarının temel uygulayıcısı konumundaki kamu kuruluşudur.

Hazine Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı da bu kesime yönelik teşvik programlarının uygulayıcısı olan kuruluşlardır.

KOBİ politikalarının uygulanmasında, TOBB ve TESK de ana meslek kuruluşları olarak önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, KOBİ' lere finansman ve teminat konularında Halk Bankası A.Ş., Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB) ve Kredi Garanti Fonu A.Ş (KGF) aracılığıyla destek olunmaktadır. Faaliyet alanları kapsamında KOBİ' lere hizmet veren diğer kuruluşlar ise Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Türk Patent Enstitüsü (TPE) ve Türk Akreditasyon Kurumudur (TÜRKAK) (Devlet Planlama Teşkilat, 2004:13).

3.3.2.2. KOBİ' leri Destekleyen Kuruluşlar ve Sağladıkları Yardımlar

a. KOBİ' lerin Kamu Kuruluşları Tarafından Desteklenmesi

a.a. KOBİ' lerin Bakanlıklarca Desteklenmesi

a.a.a. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Bakanlığın bünyesinde kurulu bulunan ve KOBİ' ler ile direkt ilişkisi bulunan “Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü' nün” görevlerinin tanımlandığı 3143 sayılı “ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı' nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Yasa'nın” 11. maddesinde, Müdürlüğün KOBİ' leri desteklemedeki görevleri şu şekilde tanımlanmıştır; (Gücelioğlu, 1994:30)

- Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Sitelerini imar planlarına oluşturmak,
- Organize Sanayi Bölgelerinin altyapı, Küçük Sanayi Sitelerinin üstyapı ve altyapılarını kredilendirerek kurulmalarını sağlamak, inşaatlarını denetlemek,
- İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde, plan hedeflerine paralel olarak gerekli mevzuat düzenlemelerini yapmak ve bütün bu faaliyetleri koordine etmek,
- Küçük sanayici, sanatkâr ve imalatçı esnafa teşkilatlanma, finansman, eğitim, hammadde temini, pazarlama gibi teknik ve ekonomik konularda ihtiyaç duyduğu hizmetleri vermek,
- Küçük sanayici, sanatkâr ve imalatçı esnafın varlıklarını korumaları ve geliştirmeleri için gerekli hukuki ve idari düzenlemeleri yapmaktır.

a.a.b. Milli Eğitim Bakanlığı

19.06.1986 tarihinde yürürlüğe girerek 2089 sayılı güncelleştiren 3308 sayılı “ Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu” ile (Özcan, 1995:199) meslek eğitiminde “Dual Sistem’e” geçilmiştir. Buna göre çıraklık, örgün ve yaygın mesleki ve teknik öğretim kurumlarında işgücü mesleki eğitimi için; çıraklık eğitimi, tam ve yarı zamanlı okul eğitimi ve meslek kursları olmak üzere üç temel yaklaşım getirilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ki Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Müdürlüğün görevleri şu şekilde sıralanmaktadır; (Gücelioğlu, 1994:31)

- Aday çırak, çırak, kalfa ve ustaların genel ve mesleki eğitimlerini sağlamak,
- Örgün eğitim sistemine girmemiş, herhangi bir eğitim kademesinden ayrılmış veya bitirmemiş vatandaşları, yaygın eğitim yoluyla genel veya mesleki ve teknik öğretim alanında eğitmek,
- Çıraklık ve yaygın eğitim kurumlarını açmak, eğitim, öğretim ve yönetimi ile ilgili bütün görev ve hizmetleri yürütmektir.

a.b. KOBİ'lerin Kamu Bankaları Tarafından Desteklenmesi

a.b.a. Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş./Türk Eximbank

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş./Türk Eximbank, 31 Mart 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 3332 sayılı Kanun'un verdiği yetkiye istinaden 21 Ağustos 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur.

Türk Eximbank'ın temel amacı; ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması, yurt dışında yapılacak yatırımlar ile ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesidir (<http://www.abigem.org/TR/Ana/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EFF77A5164FC16BA5F>).

Banka'nın hizmetleri arasında kısa, orta ve uzun vadeli ihracat sigorta ve kredi programları olmasına rağmen ülkenin mevcut şartlarından dolayı kısa vadeli ihracat kredileri ağırlıklı olarak uygulanma imkanına sahip olmuştur. Banka tarafından temin edilen kısa vadeli kredileri aşağıda yer aldığı gibi sınıflandırmak mümkündür;

- Sevk Öncesi İhracat Kredisi
- Kısa Vadeli İhracat Kredileri
 - Dış Ticaret Şirketleri Kredi Programı
 - Döviz Kredisi Programı
 - Hedef Pazar İhracat Kredisi
 - Ülke Kredi Programları
- KOBİ İhracat Kredi Programı

Banka 1987 yılında ilk defa kurulduğunda "KOBİ İhracat Kredi Programı" Banka'nın hizmetleri arasında yer almamasına karşın, KOBİ'lerin giderek artan önemi ile beraber, 1994 yılında EXIMBANK programları arasına eklenmiştir. Bunun yanında Halkbank aracılığı ile kullanılan "Sevk Öncesi İhracat Kredilerinde" KOBİ'lerin önceliği

olduğu gibi Performans Döviz Kredisi ve Performans TL kredisi gibi diğer kısa vadeli ihracat kredilerini de kullanabilmektedirler. Ayrıca KOBİ'lerin bir araya gelerek oluşturdukları Sektörel Dış Ticaret şirketleri de Türk Eximbank tarafından özel bir program ile desteklenmektedirler (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.ř., 1998:3). Banka'dan kredi kullanan firmaların yaklaşık % 70'i KOBİ niteliğinde olup Türk Eximbank kredileri içersindeki payı % 35-40'dır. KOBİ'lerin, ticari banka kredilerinden aldığı pay ise sadece % 5 düzeyindedir.

2005 yılı itibariyle bunun rakamsal olarak ifadesi ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu dönem içersinde KOBİ'lere kullandırılan kısa vadeli krediler 1,1 milyar YTL olmuştur. Bunun toplam kısa vadeli Banka kredileri içersindeki payı %35'tir. Kredilerden istifade eden firma sayısı 2195 olurken, bu firmaların %70' i KOBİ niteliğindedir. Gün başına kullandırılan kredi tutarı ise 18,2 TYL şeklinde oluşmuştur ([http://ihracat.dtm.gov.tr/dtm/files/files-web/File/509%20Turk%20Eximbank%20Faaliyetleri%20\(21.09.2005\).doc](http://ihracat.dtm.gov.tr/dtm/files/files-web/File/509%20Turk%20Eximbank%20Faaliyetleri%20(21.09.2005).doc)).

a.b.b. Türkiye Halk Bankası A.ř.

Türkiye Halk Bankası A.ř., KOBİ'ler ile esnaf ve sanatkârların finansman gereksinimlerine katkıda bulunmak amacıyla 1938 yılında kurulmuştur (<http://halkbank.com.tr>). Banka'nın finansman amaçlı temin ettiği krediler öz kaynakları, kamu fonları ve Dünya Bankası kredileri olmak üzere 3 farklı kaynaktan temin edilir.

İç ve Dış kaynaklı Halkbank kredileri 5 ana başlık altında incelenebilir. Bunlar;

- Kooperatif Kredileri
- Sanayi Kredileri
- Ticari Krediler
- Bireysel Krediler
- Fon Kredileri

Yukarıda bahsi geçen kredilerden KOBİ'leri direkt olarak ilgilendirenler; sanayi kredileri, fon kredileri ve ticari kredilerin bir alt dalı olan dış ticaret kredileridir.

Konunun daha iyi irdelenebilmesi amacıyla Halkbank tarafından KOBİ' lere yönelik olarak uygulanan üç kredinin ayrı alt başlıklar halinde incelenmesinde yarar vardır.

Sanayi Kredileri; "Yatırım Kredisi" ve "İşletme Sermaye Kredisi" olmak üzere 2 biçimde kullanılmaktadır. Yatırım Kredisi ile güdülen amaç işletmenin demirbaş, makine, tesis ihtiyaçlarını karşılamak iken; İşletme Sermaye Kredisi ile güdülen amaç işletmelerin döner sermaye ihtiyaçlarını karşılamaktır (Türkiye Esnaf - Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR), 1994:14).

Ticari Krediler/Dış Ticaret Kredileri; krediler toplam ticaret hacmini dolayısı ile üretim ve istihdam hacmini geliştirmek amacıyla dış ticareti geliştirmeyi hedefleyen kredilerdir. Krediler EXIMBANK aracılığı ile kullanılabilir gibi; prefinansman kredisi, ihracat kredisi, ithalat kredisi, döviz kredisi gibi bizzat Banka tarafından da kullanılabilir.

Fon Kredileri; belirli bir amaç doğrultusunda oluşturulmuş fonlardan kullanılan krediler "Fon Kredisi" olarak adlandırılmaktadırlar. Halkbank tarafından kullanılan krediler fonların menşesine göre yurtiçi kaynaklı fonlar ve yurtdışı kaynaklı fonlar olarak iki grup altında toplanabilir. Yabancı menşeli fonların kaynağını Dünya Bankası ve Almanya' dan kesin dönüş yapmış işçilere kullanırmak üzere Alman Hükümeti tarafından tesis edilmiş fonlar oluştururken; yerli menşeli fonların kaynağı Hazine Müsteşarlığı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı olmaktadır. Her iki gruptaki fonlarında ortak özelliği Halkbank kaynakları dışında olmalarıdır.

Bu fonlar genel anlamda KOBİ' lerin teşviki, döviz kazandırıcı hizmetlerin desteklenmesi, tarımsal ve sanayi ürünlerinin miktar ve kalitelerinin artırılması gibi amaçlara yöneliktirler (Türkiye Esnaf - Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR), 1994:39).

a.b.c. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.

1994 krizinin etkisi ve Halkbank' ın KOBİ' ler konusunda yetersiz kalması sonucu Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O 1995 yılından itibaren, siyasi erk tarafından alınan bir karar sonucu hizmet yelpazesinde KOBİ' lere ağırlık vermeye başlamıştır.

Vakıfbank KOBİ' leri; 20-49 arası personeli olan küçük/orta boy işletmeler ile 50-199 arası personeli olan orta boy işletmeler olarak tanımlamıştır. Banka' nın konu ile ilgili olarak hayata geçirdiği ilk uygulama 1995 yılının Ekim ayında 20 Milyar TL sermayeli Vakıf-KOBİ Araştırma-Danışmanlık A.Ş.' yi kurmak olmuştur. Bu fiilin amacı KOBİ' lere enformasyon ve danışmanlık hizmetleri açısından desteklemektir.

KOSGEB ile imzalanan işbirliği antlaşması çerçevesinde BC-NET ve BRE kanalları ile de KOBİ' lere dışa açılma, ticari ilişkiler oluşturma ve geliştirme, ortak yatırımlar ve işbirliği gibi konularda hizmet sunmaya başlamıştır. Banka tarafından kullanılan kredilerin kaynağı Dünya Bankası ve kendisidir (Türkiye Vakıflar Bankası, 1995:1).

a.c. Teşvikler

Teşvikler yatırım ve ihracat teşvikleri olmak üzere iki alt başlık altında ele alınabilir.

a.c.a. Yatırım Teşvikleri

Yatırım teşvikleri ile ilgili yürürlükte bulunan mevzuatın hukuki temellerini 21.12.2000 tarih ve 2000/1822 sayılı “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar” ile buna ilişkin uygulama esaslarını belirleyen 2001/1 sayılı Tebliğ oluşturmaktadır (Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, 2001:148). KOBİ' lere yönelik devlet yardımlarında, KOBİ' lere münhasır iki numaralı karar olan 2000/1822 sayılı karar, yararlanılan gümrük vergisi ve toplu konut fonu istisnası, KDV istisnası, yatırım indirimi ve fon kaynaklı kredi, vergi resmi ve harç istisnası gibi teşvik unsurlarını aynı bırakmakla birlikte, KOBİ' lere münhasır ilk karar olan 96/8615 sayılı karardan temel birtakım mantık farklılıklarına sahiptir.

Her şeyden evvel yardımlara temel teşkil eden KOBİ tanımlaması boyutlandırılmış ve 3 ayrı kategori oluşturulmuştur. Buna göre; 1-9 arası işçi çalıştıran işletmeler mikro ölçekli 10-49 arası işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli ve 50-250 arası işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletme olarak nitelendirilmiştir. Burada güdülen temel amaç Fon kaynaklarını bu ölçeklendirme doğrultusunda yapılandırmaktır. Fon Kaynaklı Kredi tutarı KOBİ' lerin yapacağı sabit yatırım tutarına göre derecelendirilmiş ve Teşvik Fonu'ndan kullanılacak kredinin faiz oranları düşürülmüştür. Fonun yeniden yapılanmasının son aşamasını ise fon kullanımında kullanılan aracılık faaliyetleri oluşturmuştur. Buna göre, daha evvel sadece Halk Bankası' nı aracı kurum olarak

kullanan Fon, yeni uygulama ile Türkiye Kalkınma Bankası, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Sanayi Yatırım Bankası' da Fon' un kaynaklarını kullanmada aracı kurum olarak kabul edilmiştir.

Fon' a getirilen diğer bir yenilikte kredi kullanımında ortaya çıkacak teminat (ipotek gibi)sorununa çözüm bulmaya yöneliktir. Bu amaçla, bankalar ile kredi işlemleri sırasında ortaya çıkan teminat masraflarının %50' sini karşılamak üzere, Kredi Garanti Fonu A.Ş. devreye sokulmuştur.

Bunun yanında "KOBİ Yatırımı" ibaresinin kapsama alanı genişlemeye uğramış ve imalat sanayi dışında kalan tarımsal sanayi yatırımları, belirli bölgelerle kısıtlı kalmak koşulu ile konaklama tesisleri modernizasyon yatırımları, yazılım geliştirme yatırımları da yatırım destek kapsamına alınmıştır.

Yeni düzenleme ile getirilen diğer bir yenilik ise finansman gereksinimini karşılayabilmek amacıyla, "KOBİ Yatırımlarına Ortaklık Şirketleri"ne, sermayesine katıldıkları KOBİ'lerin yatırımlarında kullanılmak üzere iştirak edilen toplam sermaye payının % 20'sine kadar olan bölümü için aracı bankalarca yatırım kredisi kullandırılması sağlanmıştır (Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, 2000:30).

a.c.b. İhracat Teşvikleri

Yatırım teşvikleri ile ilgili yürürlükte bulunan mevzuatın hukuki temellerini 11.01.1995 tarih ve 22168 sayılı Resmi Gazete'de 27.12.1994 tarih ve 94/6401 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı olarak yayınlanan ve yürürlüğe giren İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı oluşturmaktadır (Baykal, 1996:21). Bu kararla beraber, Gümrük Birliği' nin de etkisiyle, ihracatta doğrudan parasal destekler yerine pazar araştırması, araştırma geliştirme, çevre yardımı, , yurtdışı ofis-mağaza işletme ve tanıtım faaliyetleri, yurtdışında fuar ve sergilere katılım ile uluslararası nitelikteki yurtiçi ihtisas fuarlarına katılım yardımı gibi teşviklerle desteklenmesine başlanmıştır.

Bu kararın ardından, kararın 4. maddesinden aldığı yetkiye dayanarak Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, 01.06.1995 tarih ve 22300 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, aşağıda sıralanan tebliğleri yayımlamıştır.

- Ar-ge Yardımına İlişkin Tebliğ,

- Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Tebliğ,
- Pazar Araştırması Desteğine İlişkin Tebliğ,
- Yurtdışı Ofis-Mağaza İşletme ve Tanıtma Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Tebliğ,
- Yurtdışında Düzenlenen Fuar ve Sergilere Milli Düzeyde ve Bireysel Katılımın Desteklenmesine İlişkin Tebliğ,
- Uluslararası Nitelikteki Yurtiçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ,
- Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesine İlişkin Tebliğ

Adı geçen Tebliğlerin uygulama ve takibi ile Dış Ticaret Müsteşarlığı görevlendirilmiştir.

a.d. Kredi Garanti Fonu

Tam unvanı “Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. olan Fon’ un, 30.07.1991 tarih ve 2827 sayılı Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi’nde şirket ana sözleşmesi yayımlanmak suretiyle hukuksal manada kuruluşu tamamlanmış (Eskişehir Sanayi Odası, 1996:21) fakat finansmandan kaynaklanan nedenlerden ötürü fiili kuruluşu; Türkiye ve Almanya Hükümetleri arasında imzalanan Teknik İşbirliği Antlaşması doğrultusunda 14.07.1993 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 21637 sayılı “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Bir Kredi Garanti Fonu Kurulmasına Yardım” isimli proje anlaşması ile gerçekleşmiştir (Banka Uzmanları Derneği, 1995:36).

Kuruluş sermayesi 3.500.000 DEM Alman Teknik İşbirliği Kurumu GTZ’ den hibe olma üzere 7.500.000 DEM olmuştur. TOSYÖV, MEKSA, TESK ve TOBB kurucu üye olurken KOSGEB ve Halkbank 1995 senesinde ortaklığa iştirak etmişlerdir (Eskişehir Sanayi Odası, 1996:22).

Fon’ un kurulma gayesi KOBİ’ lerin yatırım saikiyle gereksinim duydukları finansmanın temininde yaşadıkları teminat sorunu çözmeye yöneliktir. Sürecin gelişimine gelince: Fon 100 kişiden az çalışanı olan firmaları KOBİ olarak tanımlamıştır. Buna göre finansman gereksiniminde bulunan TOBB veya TESK üyesi

firma, Fon' un kredilerine garanti/kefalet verdiği banka olan Halkbank' a başvurur. Halkbank kendisine gelen yatırım projesini kredi verilebilirlik açısından, kendi belirlediği esaslar çerçevesinde değerlendirir ve olumlu bulduğu projelerden teminat açısından yetersiz bulduklarını gerekçeleri ile birlikte Fon' a gönderir. Fon kendisine gelen dosyayı bünyesinde kurulu bulunan Onay Komisyonu' nda değerlendirerek neticeye bağlar. Onay komisyonun da ki temel değerlendirme mantığı verilen kredinin, finanse ettiği projenin bu krediyi geri ödeyebilme kabiliyeti olmaktadır. Projeye onay çıkması durumunda Fon, toplam kredinin %80' ini geçmemek üzere ve vadesi sekiz yılı aşmamak üzere, en fazla 500.000 DEM eşdeğer krediye teminat vermektedir.

Fon, geç girişimcilerde %2 olmak üzere, toplam teminat bakiyesi üzerinden, kredi vade ve türüne göre %2 ila %4 arasında değerşen oranlarda KDV alma hakkına sahiptir.

Vadesi sonunda ödenmeyen krediler için Halkbank, Onay Komisyonunca daha önceden belirlenen şartlar dahilinde Fon' a müracaat eder. Sürecin buradan sonrası için bankacılık sektöründe kredi geri ödeme garantisıyla ilgili genel şartlar uygulanır. Fon geri ödenmeyen tutarla ilgili olarak takip sürecini başlatır (Ankara Sanayi Odası, 1996:19).

a.e. Risk Sermayesi

Risk sermayesi iki yönlü bir özellik arz etmektedir; bunlardan ilki olan “Finansman Aracı” olarak risk sermayesi bir iş kurma fikri olan ancak bunun için yeterli sermayesi olmayan girişimcilere finansman desteği sağlamaya yöneliktir. Buna karşılık “ Yatırım Aracı” olarak risk sermayesi, sermayesi olan buna karşılık herhangi bir iş kurma fikri olmayan kişilerin, iş kurma fikri olan girişimcilerin yatırımlarına iştirak etmesini sağlayan bir yöntemdir (www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/finans/003d.htm).

Türkiye' de risk sermayesi konusundaki ilk girişim 1986 yılında İşsizlikle Mücadele ve İstihdamı Geliştirme Yüksek Koordinasyon Kurulu tarafından, risk sermayesi uygulamasının hayata geçirilmesine yönelik, Teşebbüs Destekleme Ajansı (TDA)' nın kuruluşu olmuştur. Teşebbüsün amacı işletmeleri finansal, idari, yönetsel, teknik vb... yönlerden desteklemektir. Finansal desteklerin temel amacı yeni teknoloji konusunda araştırma geliştirme faaliyetlerinde bulunmak isteyen girişimlere “Venture Capital” şeklinde yardım etmektir. Bu amaçla Teşebbüs bünyesinde Teşebbüs Destekleme Fonu

kurulmuştur. Ancak Fon geçen zaman içerisinde amacı ile bağdaşır maddi güce ulaşamamıştır (Çiller ve Çizakça, 1989:145).

21.11.1991 tarihinde Doğru Yol Partisi ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti tarafından kurulan hükümet (<http://www.yarindergisi.com/yarindergisi2/yazilar.php?id=90>) risk sermayesine ayrı bir önem vermiş ve 1992 yılında açıklanan ekonomik pakette ve hükümet programlarında yer vermiştir. Bu gelişmelerin ilk somut meyvesi 1993 senesinde 3794 sayılı Kanun ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu' nda değişiklik yapılmasıdır. Bu değişiklikle risk sermayesi yatırım fonlarının, risk sermayesi yatırım ortaklıklarının ve risk sermayesi yönetim şirketlerinin denetim yetkisi Sermaye Piyasası Kurulu' na devredilmiştir. Ve hemen takip eden süreçte 06.07.1993 tarih ve 21629 sayı ile yayımlanan "Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği" ile risk sermayesi şirketleri "Risk Sermayesi Yatırım Ortaklığı" (RSYO) olarak düzenlenmiş ve RSYO' ların kuruluşları, faaliyetleri, yönetim ilkeleri ve tasfiyelerine ilişkin bir takım esaslar getirilmiştir (Uludağ, 1996:47). Tebliğin yayınlanmasının ardından, tebliği hayata geçirmek amacıyla birçok girişimde bulunulmasına rağmen 1998 yılına değin somut bir adım atılamamıştır.

1998 yılına gelindiğinde 06.11.1998 tarih ve 23515 sayı ile Resmi Gazete' de yayımlanan "Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği" ile 06.07.1993 tarih ve 21629 sayı ile Resmi Gazete' de yayımlanan "Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği" yürürlükten kaldırılmıştır. Halen yürürlükte olan Tebliğ risk sermayesine ilişkin mevzuatın temelini oluşturmaktadır.

b. KOBİ' lerin Meslek Kuruluşları Tarafından Desteklenmesi

b.a. Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu

507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu uyarınca kurulmuş kamu kurumu niteliğinde bir meslek örgütü olan Konfederasyon, kuruluş yasasında da belirtildiği üzere;

- Esnaf ve sanatkârlar odaları, esnaf ve sanatkârlar odaları birlikleri ile esnaf ve sanatkârlar federasyonları arasında birliği temin etmek, gelişmeyi ve ilerlemeyi sağlamak,

- Genel olarak esnaf ve sanatkârların faaliyetlerinin mesleki çıkarlar ve ülke yararına uygun bir şekilde yürütülmesini sağlamak, bu hususta lüzumlu görülecek her türlü önlem ve girişimlerde bulunmak,
- Esnaf ve sanatkârları yurt çapında ve uluslararası kurum ve kuruluşlar düzeyinde temsil etmek, esnaf örgütleri ile uluslararası dayanışma içerisinde olmak,
- Ulusal ekonomideki gelişmelere paralel olarak lüzumlu görülecek mesleki önlemleri almak, dünyadaki değişimlere göre esnaf ve sanatkârlarımızın uyumunu sağlayacak girişimlerde bulunmak,
- Esnaf ve sanatkârların mesleki eğitimlerini geliştirmek, verimliliğin artması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi için faaliyette bulunmak; onların ekonomik, sosyal ve kültürel yönden gelişmelerini sağlamak amacıyla tesisler, şirketler, kurum ve kuruluşlar oluşturmak,
- Bakanlıkça verilecek diğer görevleri yapmak, esnaf ve sanatkârlarımıza yönelik her türlü çalışmayı gerçekleştirmek,

amaçları ile kurulmuştur (<http://www.tesk.org.tr/tr/hakkinda/amaci.html>).

TESK yukarıda sayılan görevleri arasında özellikle ulusal ve uluslar arası düzeyde temsil etme ve girişimde bulunma ilkesi doğrultusunda KOSGEB, MEKSA, MPM, TOBB, TOSYÖV, Uluslararası Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Birliği (UIAPME) ve Dünya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Topluluğu (WASME) gibi kuruluşlar ile işbirliği içerisinde çalışmaktadır.

b.b. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, odalar ve borsalar arasında birlik ve dayanışmayı sağlamak, ticaret ve sanayinin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, üyelerinin mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, üyelerin birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakı üzere kurulan (<http://www.tobb.org.tr/tobbhakkinda/amaci.php>) tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur (<http://www.tobb.org.tr/organizasyon/hukukmusavirligi/5174tobbkanunu.pdf>). En etkin

şekilde faaliyet gösteren bürolar olanları Ankara, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Bursa ve Gaziantep gibi büyük illerde kurulu bulunanlardır.

Bu amaçlar doğrultusunda, üyelerinin büyük kısmını oluşturan KOBİ'lerin sorunlarına çözüm bulmak amacıyla, Birlik bünyesinde Orta ve Küçük Ölçekli İşletmeler Kurulu oluşturulmuştur. Kurulun görevleri kuruluş tüzüğünde şu şekilde sıralanmıştır; (TOBB-KOSGEB, 1993:79)

- KOBİ'lerin sorunlarına yönelik çözüm yolları aramak ve bu işletmelere yardımcı olacak önlem ve öneriler belirlemek,
- KOBİ'ler ile resmi ve özel kuruluşlar arasında uyum ve işbirliğinin oluşturulmasına destek olmak,
- KOBİ'lerin geliştirilmesi yoluyla onların ekonomik faaliyetlerinin ülke düzeyine yayılmasına çalışmak,
- KOBİ'lerin yöneticileri için eğitim programları düzenlemek, ürünlerinin tanıtımı için sergi ve fuarlar düzenlemek, gelişmeleri değerlendirmek üzere toplantı ve konferanslar düzenlemek ve çalışma grupları oluşturmak

şeklinde sıralanmaktadır.

Bunun yanında, Dışişleri Bakanlığı ile 10.07.1992 tarihinde imzalanan uluslar arası bir antlaşma ile TOBB, AB' nin işletmeler arası teknik, ticari ve mali işbirliği ağı BC-Net ile işletmeler arası işbirliği merkezi BRE' nin ulusal erişim noktalarından biri haline gelmiştir. Böylece TOBB yerli ve yabancı sermayeyi bir araya getirmek gibi bir hizmeti KOBİ' lere sunmuş olmaktadır (Sayın ve Fazlıoğlu, 1993:2).

b.c. Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatifleri

Türkiye'de ilk defa 1951 yılında Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan Esnaf ve Sanatkârlar Kefalet Kooperatifleri'nin kuruluş amacı küçük ve orta boy işletme sahiplerinin finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan kooperatif, bu amaç doğrultusunda esnaf ve sanatkara mesleki faaliyetleri için gerekli krediyi sağlamakta ve banka teminat mektubu almak üzere kefil olmaktadır (<http://www.teskomb.org.tr/index.asp?p=40>).

c. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

KOSGEB; küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin teknolojik yeniliklere süratle uyumlarını sağlamak, rekabet güçlerini yükseltmek ve ekonomiye katkılarını ve etkinliklerini artırmak amacıyla 3624 sayılı kanunla 20 Nisan 1990 tarihinde vücuda getirilmiş, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde, bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe haiz bir kuruluştur (<http://www.kosgeb.gov.tr/KOSGEB/Default.asp>).

Kanunun geçici birinci maddesi ile KOSGEB öncesi dönemde faaliyet gösteren KÜSGET ve SEGEM'e ait olan hak, yetki ve sorumluluklar KOSGEB'e devredilmiştir (Gücelioğlu, 1994).

Kanunun 4. maddesi Kurumun kuruluş amaçlarını dokuz ana başlık altında şu şekilde toplamıştır;

- Sanayide, Araştırma ve Geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi ve faaliyetlerin uygulanması için Teknoloji Merkezleri, Teknoparklar, Danışmanlık Merkezleri, Enstitüler ve benzeri birimlerin kurulmasını sağlamak,
- Üniversiteler ile Kamu ve Özel araştırma kurumlarındaki Bilim ve Teknoloji alt yapısından işletmelerin yararlanmasını sağlamak, sanayi ve üniversite işbirliğini kuvvetlendirmek,
- Teknoloji düzeyini yükseltmek üzere, mevcut teknolojik bilgilere erişmek ve yeni teknolojik bilgiler üretmek, erişilmiş ve üretilmiş bilgileri yaygınlaştırmak,
- Üniversite ve Araştırma Merkezlerinin imkanlarından yararlanarak yeni ve ileri teknolojiye dayalı bilgilerin derlendiği, değerlendirildiği, geliştirildiği ve uygulamaya yönelik üretime hazır hale getirilerek işletmelerin kullanımına sunulduğu Teknoloji Merkezleri ve Teknoparkları kurmak ve kurdurtmak,
- İşletmelerin planlı yönetim anlayışına, modern ve çağdaş işletmecilik düzeyine kavuşturulmalarını teminen sanayinin çeşitli alt sektörlerinde yatırımları yönlendirmek üzere proje profillerini uygulayacak, atıl kapasiteleri değerlendirecek, verimliliği artıracak; modernizasyon, üretim, yönetim,

pazarlama, enformasyon ve teknoloji adaptasyonu gibi konularda kapsamlı "Teknik Yardım ve Destek Program ve Projeleri"ni gerçekleştirecek İhtisas Merkezlerini kurmak ve kurulmasını sağlamak,

- İşletmelerin uluslararası düzeyde mal üretmeleri ve daha modern işletmeler haline gelmelerini teminen gerekli yardımda bulunmak, sanayi rehabilitasyonu için gerekli düzenlemeleri yürütmek; sanayi ürünlerini çeşitlendirecek, yan sanayi ilişkilerini geliştirecek şekilde; malzeme bilgisi, tasarım, prototip imalat, imalat usul ve işlemlerinin seçimi, takım aparat kullanımı, bakım onarım planlaması ve iş temini gibi işyerinde ve uygulamalı olarak aktif danışmanlık hizmetlerini verecek olan Danışmanlık Merkezleri tesis etmek ve bu işletmelerin ortak istifadesine yönelik olarak malzeme test ve analiz ile mamul madde fiziki ölçümleme laboratuvar ve atölyelerini kurmak ve kurulmasını sağlamak,
- Hizmet Merkezlerinde görev alacak elemanların, özel ihtisas konularında eğitimini teminen Eğitim Uzmanlarının yetiştirilmesi, yaygın eğitim programlarının düzenlenmesi, İşletmelerin eğitim ihtiyaçlarının tespiti ve gerekli eğitimlerinin sağlanması ile ilgili uygulamalı Teknik Eğitim Merkezlerini kurmak,
- İşletmelerin yatırım, üretim, yönetim ve planlama konularında bilgi ve beceri yönünden güçlenmeleri ve gelişmelerini sağlamak,
- İşletmelerin pazarlama sorunlarına çözümler aramak; işletmelerin yurt içi ve yurt dışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerini teminen gerekli çalışmaları yürütmek ve konuya ilişkin danışmanlık hizmetlerini en verimli bir biçimde organize etmek.

Kanun maddelerinden de görüldüğü üzere kanun yapıcı KOSGEB' i yapılandırırken KOSGEB' i işletmelerin finansal sıkıntılarına çözüm bulacak bir kurum olarak değil ancak, girişimciliği destekleyecek ve temel işletmecilik fonksiyonlarında ortaya çıkacak sıkıntılara çözüm bulacak bir kurum olarak yapılandırmıştır. Finansal destekler, zaman içersinde girişimciliğin ve işletmecilik fonksiyonlarında ortaya çıkan sıkıntıların çözümüne yönelik uygulamalar sırasında gündeme gelmiştir. Özellikle; teknoloji ve eğitim konularında yürütülen eğitim programları sırasında finansal desteklerin yer aldığı

gözlemlenmiştir. Bunun yanında uzman personel istihdamında, personel maliyetinin %50 oranında desteklenmesi, üniversiteler tarafından yapılan testlerin %60' ının finanse edilmesi bu konu hakkında yapılabilecek örneklemelerin bazılarıdır.

Finansal konularda KOBİ' lerin sıkıntılarını çözecek mekanizmalar, yapılan değişiklikler ile zaman içerisinde oluşmuştur. KOSGEB' in kredi garanti fonu içerisinde yer alması, Avrupa Birliği-Türkiye Ortak Yatırım Projesi çerçevesinde oluşturulan KOBİ Finansal Kiralama Şirketi KOSGEB' in finansal destekler konusundaki eksikliğini giderme konusunda atılan adımlardan bazılarıdır.

Örneğin KOSGEB' in 2003 yılı içerisinde ki yaklaşık 85 milyon dolarlık harcamasının 18 milyon doları karşılıksız yardım, 67 milyon doları kredi olarak işletmelere kullanılmıştır. Kredilerin geri ödemesi ise 4-6 ay arası geri ödemesiz ve 8, 18 veya 24 geri ödeme periyotları şeklinde düzenlenmektedir. Kredi faizleri bankalar ile imzalanan bir protokol ile toptan eşya fiyat endeksinin 3 ila 5 puan üzeri olarak belirlenmektedir. Ayrıca KOSGEB tarafından 100.000 dolara kadar sıfır faizli ve altı ay vadeli ihracat destek kredileri verilmektedir. KOSGEB' in bu desteğinden yaklaşık 10.000 KOBİ yararlanmaktadır (OECD İstanbul Center, 2005:17).

Bugün gelinen noktada KOSGEB tarafından KOBİ' lere sağlanan destekler; ortak kullanım amaçlı makine ve teçhizat desteği, yeni girişimci desteği, bilgisayar yazılımı desteği, e-ticarete yönlendirme desteği, iş geliştirme merkezi desteği, yerel ekonomik araştırma desteği, genç girişimci geliştirme desteği, alt ve üst yapı uygulama proje desteği, nitelikli eleman desteği, KOSGEB danışmalık desteği, genel test, analiz ve kalibrasyon desteği, CE işaretlemesine ilişkin test ve analiz desteği, genel eğitim programları, sınai mülkiyet hakkı desteği, özel eğitim desteği, yurtiçi fuarlara katılım desteği, yurtiçi uluslararası sanayi ihtisas fuarlarına katılım desteği, milli katılım düzeyindeki yurtdışı fuarlara katılım desteği, milli katılım dışındaki yurtdışı fuarlara katılım desteği, milli katılım dışındaki yurtdışı fuarlara katılım desteği, markaya yönlendirme desteği, teknoloji araştırma ve geliştirme desteği başlıkları altında incelemeye tabi tutulabilir. Desteklerin içerikleri kurumun web sayfasında detaylı olarak yer aldığından burada konuyla ilgili detaya girilmemiştir (<http://www.kosgeb.gov.tr>).

BÖLÜM 4: AB' YE GİRİŞ SÜRECİNDE TÜRK KOBİ' LERİNİN AB KOBİ' LERİ İLE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ VE KOBİ DESTEK MEKANİZMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE BİR MODEL ÖNERİSİ

4.1. Ekonomik Yapı İçersinde Karşılaştırılması

Türkiye' de KOBİ' lerin toplam işletmeler içersindeki ve istihdamdaki payları, sırasıyla, %99,5 ve %61 ile gelişmiş ülkelerdeki KOBİ' ler ile benzerlik göstermesine rağmen; üretimdeki payları %10-20 ve ihracat oranının %20-30 daha az olduğu gözlemlenmektedir. Bunun nedeni olarak Türkiye ile gelişmiş ülkeler arasında var olan mevcut KOBİ tanımlamalarının yanı sıra bu ülkelerdeki KOBİ' lerin teknolojik üstünlükleri ve destek programlarının uygulanmalarındaki mevcut farklılıklar gösterilmektedir.

AB' de kurulu bulunan KOBİ' ler ile Türkiye' de kurulu bulunan KOBİ' lerin karşılaştırılması amacıyla, OECD tarafından 1990' ların ikinci yarısını kapsayacak ve yirmiden fazla çalışanı olan imalat sanayi işletmelerini içeren araştırmayı bazı Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye açısından değerlendirmek çalışmanın amacı açısından faydalı olacaktır. (OECD, 2000:208-210) (Bknz. EK 4)

İlk üç kategorinin, yani 20-499 arası işçi çalıştıran işletmeler KOBİ, 500 ve üstü işçi çalıştıran işletmelerin büyük işletme olduğu kabullenilecek olursa; büyük işletmelerin toplam istihdamın %40 ila %50 arası bir oranını oluşturdukları ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle; Türkiye' de istihdamın %61' ini oluşturan işletmelerin, AB ülkelerinde toplam istihdamın %50 ila %60 arasında değişen oranını yarattıkları gözlemlenmektedir. AB' ye sonradan katılan ve sanayileşme süreci açısından Türkiye' ye benzerlik gösteren İspanya ve Yunanistan gibi ülkelerde ise bu oran %79' lara kadar yükselmektedir.

Kompozisyona toplam işletme sayısı açısından bakıldığında da ,%95 ila %99 arasında değişen oranlarda olmak üzere, AB ülkeleri ile Türkiye arasında benzerlik görülmektedir.

AB KOBİ' leri ile Türk KOBİ' lerini üretimdeki payları açısından mukayeseye tabi tuttuğumuzda; AB ülkeler üstü KOBİ tanımlamasına göre 250' den az işçi çalıştıran işletmelerin toplam üretimdeki payları Türkiye ekonomisi açısından %39,7 olurken, bu oran AB ülkelerinde %54' ler seviyesine kadar çıkmaktadır.

Türk KOBİ' leri ve AB KOBİ' leri karşılaştırmasında temel farklılıklar ise teknoloji, buluş veya yenilik yaratma (inovasyon) ve AR-GE harcamalarında ortaya çıkmaktadır. (OECD, 2000:216) (Bknz. EK 5)

Tabloda her bir ülke başlığının yanında toplam işletme sayısı ile tartılandırılmış ülke inovasyon oranı verilmektedir. Buna göre; AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında %33 ile en düşük inovasyon oranına sahip ülke olarak Türkiye fark edilmiştir. Buna karşılık AB ülkelerinde bu oran, %45 ila %83 arasındaki rakamlarla farklılık göstermektedir. Tablo işletme grupları bazında incelendiğinde ise durum Türkiye açısından daha kötü bir nitelik arz etmektedir. 20-499 işçi çalıştıran işletmelerde inovasyon oranı %38 iken, bu oran AB ülkelerinde %80' lere kadar çıkmaktadır.

Tablo 7: İşletme Gruplarına Göre Ar-ge Harcamaları Oranları (%) AB Ülkeleri/Türkiye Karşılaştırması

Ülkeler	İşletme Grupları			
	<100	100-500	500-1000	1000>
Türkiye	6.0	31.5	13.2	49.2
Almanya	5.4	9.0	4.8	80.8
İngiltere	5.9	23.0	12.5	58.6
İtalya	4.3	15.5	15.1	65.1
İspanya	17.9	30.1	17.3	34.7

Kaynak: OECD, 2000:218

Tablo, Türkiye' nin bir çok işletme grubu içerisinde AB KOBİ' lerinden oransal olarak daha fazla AR-GE harcaması yaptığını göstermesi açısından ilgi çekicidir. Ancak toplam AR-GE harcama tutarı yüksek olan bu ülkelerde oransal olarak düşük AR-GE harcaması gözükse dahi, düşük oranlar miktar olarak çok yüksek meblağlara tekabül

etmektedir. Örneğin gayri safi yurt içi hasıla içerisinde AR-GE' ye ayrılan pay Türkiye' de %0,5 iken, AB' de bu oran ortalama %2 düzeyindedir. Üstelik bu düşük seviye ar-ge harcamasının kompozisyonunda üniversitelerin % 69, devletin % 13 ve özel sektörün % 18 payı olduğu düşünülürse Türk KOBİ' lerin ar-ge konusundaki zayıflığı daha da belirgin hale gelmektedir (TOSYÖV, 1995:36).

4.2. Destek ve Teşviklerin Karşılaştırılması

4.2.1. Finansman Olanaklarının Karşılaştırılması

AB düzeyinde KOBİ' lerin finansal yetersizlikleri; sermaye yetersizliği, kredi temin etmede yaşanan güçlükler, sermaye piyasasına ulaşma zorlukları ve geç ödemelerin yol açtığı sorunlar olarak ifade edilmiştir (Sayın ve Fazlıoğlu, 1997:150). Birlik bu ana başlıklar altında ifade edilen sorunları aşmak maksadı ile Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Yatırım Fonu, Entegre Akdeniz Programları ve Yeni Topluluk Politikası Aracı enstrümanlarını kullanmaktadır. Diğer taraftan teknoloji geliştirmeye yönelik projeleri olan buna karşılık sermaye yetersizliği içerisinde bulunan genç girişimcilerin desteklenmesi amacıyla Avrupa Risk Sermayesi Birliği vasıtasıyla genç girişimcilere destek verilmektedir.

Aynı konuda Türkiye' deki düzenlemeler mercek altına alınacak olursa, finansal sorunların çözümünde en önemli araç kredilendirme, en önemli aktör ise Halkbank ve son dönemlerde üstlendiği sorumluluklar ile Vakıfbank göze çarpmaktadır. Bunun yanında finansmanda ortaya çıkan teminat sıkıntısını aşmak amacıyla Kredi Garanti Fonu uygulamasının, beklenen düzeyde olmasa da, uygulama alanına sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Bunun yanında yatırım projelerini desteklemek amacıyla, teşvik belgesi kapsamında, faiz sübvansiyonu içeren yatırım ve işletme kredileri kullanılmaktadır. Aynı mantıkla, ihracatın teşviki amaçlı, ancak EXİMBANK vasıtasıyla, yine faiz sübvansiyonlu krediler kullanılmaktadır.

Ayrıca Risk Sermayesi Sistemi, sermaye piyasasına girişi kolaylaştırmak amacıyla Yeni Şirketler Pazarı ve Bölgesel Pazarlar, modern finansman araçlarının geliştirilmesi ve bunları KOBİ' lerin kullanımına açmak gibi amaçlar güdülmüş olsa da gerek

mevzuattaki eksikliklerden, gerekse finans piyasasındaki dengesizliklerden ötürü hayata geçirilememiştir.

Burada yaşanan temel sıkıntı, KOBİ' ler için devlet bütçesinden ayrılan desteklerin azlığı olarak görünmektedir. Ancak finansal olanakların azlığı veri iken mevcut kıt kaynakların dahi kullanılmadığı göze çarpmaktadır. Gerek bürokratik işlemlerin yavaş ilerlemesi, gerek KOBİ' lerde bürokrasiye karşı duyulan isteksizlik ve güvensizlik ve gerekse bu finansal destekleri kullandırmakla görevli personelin gerekli merciler tarafından mesleki eğitimden geçirilmemeleri ve dolayısı ile bürokrasinin bir kat daha ağırlaşması finansal desteklerin hedeflerine ulaşmalarının önündeki engeller olarak göze çarpmaktadır.

4.2.2. İşgücü Piyasasına Yönelik Desteklerin Karşılaştırılması

AB içersinde işsizlik ile mücadele araçlarından birisi olarak görünen KOBİ' lerin üzerindeki istihdam ile ilgili orantısız mali, vergi, idari ve hukuki yüklerin Avrupa Sosyal Fon' undan yapılacak yardımlarla azaltılması öngörülmüştür (Esin ve diğerleri, 1994:66). Ayrıca KOBİ sahip ve çalışanlarının yönetsel ve mesleki eğitim alanlarında eğitilmeleri ile istihdam arasında bağlantı kuran AB, bu ilke doğrultusunda bu alanlarda eğitim programları başlatmıştır. Yeni istihdam olanakları yaratmak için Euroform, gençlerin iş hayatına hazırlanmaları için Petra II, yine gençlerin ilk mesleki eğitimi ve mesleki hareketliliğinin sağlanması amacıyla Eurotecnet II, mesleki eğitimin geliştirilmesi amacıyla hazırlana Force bahsi geçen hedeflere ulaşmak için yürürlüğe konan programlardan bazılarıdır. Bunlar dışında 1975 yılında kurulan ve görevi mesleki ve hizmet içi eğitimin Birlik düzeyinde yaygınlaşması konusunda Komisyona yardımcı olmak olan Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi CEDEFOP konu ile ilgili etkin kurumlardandır (Sayın ve Fazlıoğlu, 1997:117).

Konu Türkiye açısından değerlendirmeye açıldığında, konunun iki temel sacayağına sahip olduğu gözlemlenmektedir. 1986 tarihli 3308 sayılı “ Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu” ile Milli Eğitim Bakanlığı ilk ayağı oluştururken, 3308 sayılı kanunun tamamlayıcı niteliğinde olan Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA) meslek edindirme, meslek geliştirme ve sosyal beceri geliştirme görevleriyle ikinci ayağı oluşturmaktadır (Gücelioğlu, 1994:31). Bunlar dışında KOSGEB, Dünya Bankası ile işbirliği içersinde TOSYÖV, Orta ve Küçük Ölçekli İşletmeler Kurulu

(OKİK) ile TOBB ve TESK KOBİ' lere mesleki ve teknik eğitim desteği ile işgücü piyasasına yönelik destekler vermektedirler.

Fakat mevzuat içerisinde ayrıca, 1997 tarih ve 97/7 sayı ile yayımlanan “Eğitim Yardımı Hakkında Tebliğ” ile ihracat faaliyetleri ile ilgili olmak üzere yapılacak eğitim harcamalarının %50' lik diliminin devlet tarafından desteklenmesi dışında eğitim giderlerinin devlet tarafından karşılanması şeklinde bir uygulama yer almamaktadır. Aynı şekilde 1997 tarih ve 97/8 sayı ile yayımlanan “ İstihdam Yol Açma Yardımı Hakkında Tebliği” ile sadece ihracat faaliyetleri ile sınırlı olmak kaydıyla istihdam edilen personelin ilk altı aylık ücretinin en fazla %70' lik kısmına devlet tarafından katkıda bulunulması ile; “Yatırımlarda Devlet Yardımları Mevzuatı” ile teşvik belgesine bağlanmış bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlarda, asgari bir düzeyde istihdama Fon' dan kaynak tahsis edilmesi dışında mevzuatımızda istihdamın artırılmasına yönelik olarak uygulama bulan, işe alınma maliyetinin azaltılması, işsizlerin işe alınmalarının teşviki ve çalışmak isteyenlerin yeniden eğitimi amacını güden devlet tarafından verilen sübvansiyon ve prim istisnaları gibi önlemlere rastlanmamaktadır.

Bunlar dışında ayrıca ekonomi içerisinde ve özellikle küçük ve orta boy işletmelerde kayıt dışı istihdamın fazlalığı işletmelerin mevcut yardımlardan yararlanmalarını engellemektedir.

4.2.3. Girişimciliğin Desteklenmesi Amacıyla Verilen Desteklerin Karşılaştırılması

AB düzeyinde girişimcilik hem genel düzeyde hem de bazı özel gruplar düzeyinde desteklenmektedir. Sanatkar ve küçük işletmeler ile kadın ve genç girişimciler bu özel gruplar içersindedirler (Sayın ve Fazlıoğlu, 1997:150). Girişimcilik becerisinin artırılması amacıyla KOBİ sahip veya çalışanlarına, yerel veya bölgesel bir ortaklık kuruluşu olan İş ve Yenilik Merkezleri; kadın girişimcilere yönelik eğitim faaliyetlerini destekleyen Employment-Now programı Birlik düzeyinde yürütülmektedir.

Uygulamalar Türkiye ile karşılaştırıldığında, konu ile ilgili desteklerin düşük seviyelerde ve az sayıda kuruluş tarafından yürütüldüğü gözlemlenmektedir. KOSGEB, TOSYÖV, genel olarak esnaf-sanatkar ve küçük işletmelere yoğunlaşan TESK bu az sayıdaki kuruluşlardandır. Bu kuruluşların konu ile ilgili faaliyetleri seminer düzenlemek ve konu ile ilgili bir takım yayınlar yayımlamak dışına çıkamamaktadır.

Bunun dışında AB ülkelerinde görüldüğü üzere gençlerin veya ev kadınlarının girişim düşüncelerinin desteklenmesi için birebir faaliyetlerde bulunulmamaktadır. Halkbank tarafından uygulamada bulunulan “Ev Kadını Kredisi” konu ile ilgili istisna faaliyetlerdendir.

Buradaki temel sıkıntılardan bir tanesi de işgücü piyasasına katılım oranı ile ilgilidir. İşgücü piyasasına katılımın oranının, hem bağımlı çalışanlar hem kendi hesabına çalışanlar açısından düşük olduğu ülkemizde girişimciliğe yönelik yardımların azlığının yanında bu tip yardımların hedef kitlesi olan girişimcilerin sayısının azlığı da dikkati çeken bir faktördür. Yani desteklerin arz yönünün zayıflığı bir tarafa, talep yönünden de bir zayıflık söz konusudur. İşgücü piyasasına katılımın özellikle kendi hesabına çalışanlar lehine artması durumunda, yeni desteklerin oluşturulması veya var olan desteklerin etkinliklerinin artması yönünde bir baskı oluşabilecek ve yeni projelerin uygulanması gündeme gelebilecektir.

4.2.4. İşletmelere Verilen Yönetmelik Desteklerin Karşılaştırılması

AB düzeyinde KOBİ yönetim kadrolarının eğitilmesi ve yönetici becerilerinin artırılması amacıyla verilen yönetmelik destekler KOBİ’lerin rekabet gücünü ve istihdam potansiyellerini korumayı hedeflemektedir. Euromanagement bu hedef doğrultusunda işlemde olan bir eğitim programıdır. Bunun yanında KOBİ yönetimlerinin AB politikaları, ar-ge programları, mali araçlar, şirketler hukuku, teknik standartlar gibi konularda bilgi sahibi olabilmeleri amacıyla 1987 yılında Birlik düzeyinde Avrupa Bilgi Merkezleri oluşturulmuştur. Benzer hedeflerle oluşturulan Danışmanlık Hizmetleri Avrupa Komitesi (CESCE) üyelerin bilgi ve deneyim alışverişinde bulunacakları bir Avrupa Platformu olarak faaliyet gösteren bir danışman kuruluştur (Sayın ve Fazlıoğlu, 1997:31).

Konu Türkiye açısından mercek altına alındığında, konu ile ilgili faaliyet gösteren kuruluşlar arasında KOSGEB ön plana çıkmaktadır. Bu amaçla KOSGEB işletmelerin temel fonksiyonlarından kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak veya en azından etkilerini asgari seviyede tutabilmek maksadıyla işletmelere çeşitli merkezlerde danışmanlık hizmeti vermektedir. Bunun yanında Avrupa Bilgi Merkezleri Ağı programı KOSGEB vasıtasıyla Türkiye’de de yürütülmek suretiyle Türkiye’de kurulu bulunan KOBİ’lerin Avrupa’daki muadilleri ile eşit imkanlara kavuşmalarının

teminine çalışılmaktadır. Benzer hizmet TOSYÖV' ün kurucusu olduğu Dış Ticaret Danışmanlık A.Ş. ve Profil A.Ş. tarafından verilmektedir. Bunun yanında hazırladığı raporlar vasıtasıyla Milli Prodüktivite Merkezi konuyla alakalı KOBİ' leri destekleyen kuruluşlar arasındadır.

Burada bahsi geçen desteklerin etkinliği ile ilgili temel sorunsal, işletme sahibinin yönetime bakışı ile ilgilidir. Çalışmanın ilgili bölümlerinde bahsedildiği üzere, Türkiye' de KOBİ' lerinin genel profili üretim sürecinden gelmelik üzerine kurulmuştur. Dolayısı ile genel olarak işletme sahipleri üretim süreci üzerine eğilmekte ve yönetim fonksiyonlarına çok fazla önem vermemektedirler. Dolayısı ile işletmelere sağlanan yönetsel desteklerin yetersizliği yanında işletme sahiplerinin genel olarak bu desteklere ilgisiz kalmaları dikkat çeken bir başka konudur.

4.2.5. Araştırma-Geliştirme ve Teknoloji Alanında Verilen Desteklerin Karşılaştırılması

Avrupa ekonomisini teknoloji temelli işletmeler ile inşa etmeyi planlayan Birlik, bu amaç doğrultusunda bir çok program başlatmıştır. Buna göre; ar-ge ve teknoloji çalışmalarından elde edilen sonuçların KOBİ' lerde uygulanmasını hedefleyen Value programı, işletmelerin teknolojik düzeylerinin belirlenmesine yönelik olarak Euromanagement (AR-GE denetimleri programı), sanayi alanında ki ar-ge çalışmalarının desteklenmesine yönelik Brite programı, yeni teknoloji oluşturma ve bunların işletmelere entegrasyonunu hedefleyen Sprint ve Mint programları, Avrupa araştırma enstitüleri arasındaki işbirliğini arttırmayı ve Avrupa işletmelerinin rekabet güçlerini arttırmayı hedefleyen Euroka programı AR-GE ve teknoloji geliştirme faaliyetlerini desteklemek amacıyla AB düzeyindeki verilen desteklere örnek olarak gösterilebilirler (Sayın ve Fazlıoğlu, 1997:39).

Konu Türkiye açısından incelendiğinde KOSGEB, AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesi, sanayi üniversite işbirliğinin artırılması, mevcut teknolojilere erişimin kolaylaştırılması gibi hedefler doğrultusunda, teknoloji geliştirme merkezleri, ortak kullanım atölyeleri ve ihtisas merkezleri tesis etmiştir. KOSGEB'in bahsi geçen faaliyetlerine 1992 yılında kurulan ve ODTÜ ile KOSGEB işbirliğinde yürütülen Teknoloji Geliştirme Merkezi TEKMER örnek gösterilebilir. Ayrıca bu amaçla KOSGEB tarafından Elektronik Ticaret Destek projesi yürütülmektedir.

Bu alanda atılan adımlardan bir diğeri de; 26.06.2001 tarih ve 4691 sayı ile yayımlanan “Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu”dur. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanıp yasalaşan kanun KOBİ’lerin içersinde yer aldığı küçük sanayi siteleri ile organize sanayi bölgelerine teknolojik altyapı sağlayacak olan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri’ nin ve aynı zamanda üniversite sanayi işbirliğinin geliştirilmesine katkıda bulunma hedefini gütmektedir.

Ayrıca KOSGEB ve TUBITAK işbirliği ile kurulan Türkiye Teknoloji Vakfı tarafından sağlanan sermaye desteği dışarıda tutulacak olursa, sayılanlar AR-GE çalışmaları ve teknolojiye erişim alanında uygun ortamın sağlanmasına yöneliktir. Bu alandaki nakdi yardımlar Hazine Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından temin edilmektedir. Yatırımlardaki Devlet Yardımları kapsamındaki AR-GE harcamaları Hazine Müsteşarlığı tarafından kredilendirme yoluyla desteklenirken, İhracata Yönelik Devlet Yardımları kapsamındaki AR-GE harcamaları Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından desteklenmektedir. Bunlar yanında 4691 sayılı kanun kapsamında kurulacak olan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri’ nin altyapı ve inşaat harcamaları Bakanlık bütçesi ile sınırlı olmak kaydıyla desteklenmekte ve bu kurumlara gelirler ve kurumlar vergisi karşısında istisnalar getirilmektedir.

4.2.6. Dış Ticaret Alanında Verilen Desteklerin Karşılaştırılması

Dış ticaret destekleri Birlik Pazarına giriş yapan ve üçüncü ülkelere ihracat yapan firmaları kapsamaktadır. Birlik Pazarı’na giriş danışmanlık hizmetleri ve etütler vasıtasıyla destek görürken Birlik dışındaki ülkelere ihracat danışmanlık hizmetleri, mali destekler, ihracatta riski azaltmaya yönelik eylemler, ihracatı desteklemek amacıyla verilen desteklerin daha iyi koordine edilmesi şekillerinde desteklenmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda Birlik düzeyinde KOBİ’lerin yararlanması amacıyla dış pazarlar ile ilgili veri tabanı sağlamak maksadıyla Avrupa Bilgi Merkezleri kurulmuştur. Ayrıca, KOBİ’lere işbirliği imkanları sunabilmek için BC-NET ve BRE programları yürürlükte (Ankara Sanayi Odası, 1996:29). Bunun yanında doğrudan bağlantıların teşviki Europartenariat, Medpartenariat ve Interprise programları vasıtasıyla sağlanmaktadır.

Konu Türkiye açısından incelenecek olursa desteğin sadece ihracata yönelik olduğu görülmektedir. Bu amaçla yapılan destekler üçlü bir yapı arz etmektedir. İlk önce, direk

finansman desteği yerine pazar araştırması, AR-GE, istihdam desteği, eğitim giderlerinin karşılanması, fuar ve sergilere katılma desteği şeklinde ihracata dolaylı olarak verilen devlet yardımları vardır. Bunun yanında Dış Ticaret Músteřarlıđı' nca yayımlanan tebliğler çerçevesinde yapılan yardımların geçmişi 1995' e dayanmaktadır. Ayrıca Dış Ticaret Músteřarlıđı' nca ihracattaki deneyim ve güçlerin bir araya getirilmesi suretiyle çeşitli avantajlardan yararlanmak amacıyla Sektörel Dış Ticaret şirket örgütlenmesine gidilmiştir.

Türk Eximbank bu alandaki ikinci önemli aktör rolünü oynamaktadır. Bu amaçla Eximbank KOBİ İhracat Kredi Programı Çerçevesinde KOBİ' lere kısa vadeli ihracat kredileri kullanılmaktadır. Üçüncü olarak ise İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi-İGEME ihraç ürün ve sektörlerinin yurt dışında tanıtımı ve yurt dışı fuar ve sergi organizasyonları yapmada oynadığı rollerle bu kategoride değerlendirilebilir.

Bunlar dışında özellikle CE ve diğer kalite standartları konusunda KOSGEB, TOSYÖV gibi kuruluşlar danışmanlık hizmetleri vermektedirler. Yurt dışı işbirliği ve ortaklık konusunda AB düzeyinde uygulama bulan programlardan Europartenariat ve Medpartenariat İktisadi Kalkınma Vakfı Bünyesinde, BC-NET, BRE KOSGEB ve Vakıfbank bünyesinde uygulama imkanına sahip olmaktadır.

4.2.7. Destek ve Teşviklerin Genel Olarak Karşılaştırılması

Yukarıda yapılan açıklamalar değerlendirilecek olursa AB mevzuatına en yakın olan desteklerin ihracatın desteklenmesi alanında olduğu dikkati çekmektedir. Buna karşın sistemdeki en büyük sıkıntının finansal olanakların yetersizliğinden ve KOBİ' lerin üzerindeki bürokratik engellerin kaldırılmasına yönelik gerçekteştirilen faaliyetlerden kaynaklandığı gözlemlenmektedir. Bu konuda Türkiye birkaç sınırlı araştırma ve eylemin ötesine geçememiştir.

Girişimciliğin desteklenmesi alanında KOSGEB, TOSYÖV, TESK, MESKA ve TOBB gibi kuruluşlar aracılığı ile destek sistemleri geliştirilmeye çalışılsa da işlem bilgilendirme faaliyetlerinin ötesine geçememektedir. Bu durum AB uygulamaları ile karşılaştırıldığında, AB içersinde bu amaç doğrultusunda kişilere nakdi destekler ve istihdamdaki prim istisnası gibi belirli muafiyetler verilmektedir.

AR-GE alanında da aynı şekilde, danışmanlık hizmetleri bir tarafa bırakılacak olursa, verilen nakdi destekler yetersiz kalmaktadır. Bunun ise ülkenin refah düzeyi ile doğrudan ilişkisi vardır. Doğal olarak daha yüksek bir milli gelir düzeyine sahip AB' de bu oran daha yüksek olmaktadır.

4.3. KOBİ' lerin Desteklenmesinde Yaşanan Sorunlar

4.3.1. Yatırım Teşvikleri Konusunda Yaşanan Sorunlar

Her şeyden evvel, KOBİ' lerin, aldıkları teşvik belgeleri sayısı toplam içerisinde yüksek bir orana sahip olmasına rağmen, teşvik belgeli yatırım tutarları toplam teşvik belgeli yatırım tutarının ortalama %1' ine tekabül etmektedir. Dolayısıyla KOBİ yatırımlarında devlet teşvikleri asgaride kalmakta, dolayısıyla bu yatırımların toplam istihdama etkisi düşük kalmaktadır. Bu ise yatırım teşvik sisteminin işleyişinde bir takım sorunların olduğunun en önemli kanıtıdır.

Yatırım teşvik sistemi içerisinde ki aksaklıkları inceleyecek olursak; her şeyden evvel kredilendirmede uygulanan “yaygınlık” ilkesi, yani çok sayıda işletmenin toplam fondan azar azar yararlandırılmaları, sistemin etkinliğini azaltmaktadır (Müftüoğlu, 1993:11). Bunun yerine toplam fonun az sayıda, ancak piyasa etkinliği kanıtlanmış firmalar arasında dağıtılması, mevcut kaynakların daha verimli kullanılması anlamına gelecek ve teşvik sisteminin etkinliğini arttırabilecektir.

Diğer taraftan, sistemin oturmuş bir yapıya sahip olmaması (Ankara Sanayi Odası, 1994:40), mevzuatın karmaşıklığı ve mevzuat hazırlığı sırasında ilgili kuruluşların görüşlerine başvurmamaktan kaynaklanan uygulama zorlukları, KOBİ' ler açısından, sistemden yararlanma bakımından önemli zaaflar olarak ortaya çıkmaktadır (Ankara Sanayi Odası, 1996:37). 1993 ve 2001 yılları arasında uygulanmış bulunan konuyla ilgili beş farklı mevzuat, zaten bilgiye ulaşma konusunda zaafları bulunan bu firmaların sistemden yararlanmalarını oldukça güçleştirmiştir.

Bunun yanında, sanayi, hizmetler, tarım, turizm açısından öncelikli bölgelerin ve faaliyet sahalarının gösterildiği bir ekonomi haritası eksikliği (Saygılıoğlu, 1997:17) teşvik uygulamasının dağılımının rasyonel beklentiler yerine siyasal irade tarafından, oy kaygısı doğrultusunda, popülist politikalar ile belirlenmesine neden olmakta, bu ise

teşvik uygulamasının KOBİ' leri finansal olarak destekleme fonksiyonunu zedelemektedir.

Yeni ekonomiye uyum için gerekli olan bazı enstrümanların tedarikinin desteği için kullanılan araçlar yetersiz kalmaktadır. Örneğin; yazılım geliştirme destek kapsamına alınırken, bu yazılım için gerekli olan nitelikli eleman istihdamı destek kapsamında yer almamaktadır.

Kamu otoritelerinden kaynaklanan bu sorunların yanında, olayı diğer tarafında yer alan KOBİ' ler tarafından da olaya gereken önemin verilmemesi, yatırım öncesi yapılması gerekli olan fizibilite çalışmaları ortaya konan sonuçların gerçekçi olmayan ve bir çok halde abartılı rakamlardan oluşması ve bunun sonucu alınan desteklerin ziyan edilmesi (TOBB-KOSGEB, 1993:57) ve buna ilave olarak da verilen teşviklerin kamu otoriteleri tarafından gerektiği gibi takibe uğramaması, yani denetim eksikliği (Müftüoğlu, 1993:129), konuyla ilgili ayrı bir sorun demeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.3.2. İhracat Teşvikleri Konusunda Yaşanan Sorunlar

Bu konuda yaşanan sıkıntıların temelini, diğer bütün finansal desteklerde olduğu üzere özellikle destek amacıyla kullanılacak fonların yeterliliği ve kullanımın önünde ki bürokratik engel ve formaliteler oluşturmaktadır (Oğuz, 1997:21).

İhracat faaliyetlerinin arttırılması için uygulamaya geçirilen Dış Ticaret Sermaye Şirketleri (DTSS) uygulamada ve algılanmalarında bir takım sorunlar ile yüz yüze gelmişlerdir.

Her şeyden evvel, sistemde bir alt yapı eksikliği mevcuttur. Uygulamanın mevzuatının hazırlanma aşamasında, model alınan İtalya uygulaması eksiklikleri ile beraber Türkiye' ye getirilmiştir. Yani, sistemin uygulanmada bütünlüğünü sağlamak amacıyla ticari, idari ve medeni hukuk alanlarında yapılması gereken düzenlemeler yapılmamış olduğundan uygulamada sorunlarla karşılaşmaktadır (KOS-DER, 1996:4).

Bundan dolayı, devlet mevzuatın oluşturulmasının yanında uygulama aşamasında da, sürecin her aşamasını izlemek ve gerekli yerlerde müdahale etmek suretiyle, aktif bir katılımcı olarak yer almalıdır. Bu amaçla uygulamada ki bürokratik engeller

kaldırılmalı, işletmelerin zorlandıkları noktalarda danışmanlık hizmeti verilmektedir (Sarıaslan, 1994:65).

DTSS mevzuatı gereği (96/39 sayılı Tebliğ'in 9.maddesi), DTSS ortağı bir KOBİ' nin ortaklığı kullanarak yaptığı ihracat işlemlerinden dolayı, gümrük işlemlerinden ihracat bedelinin yurda getirilmesine kadar olan bütün işlemlerden, ihracatı yapan KOBİ' nin sorumluluğu olması gerekirken uygulamada müteselsil sorumluluk ortaya çıkmış bu da ortaklıkta bulunan diğer firmaları olumsuz etkilemiştir.

Diğer taraftan, çoğunlukla bağımsızlık duygusunun bir ifadesi olarak kurulan KOBİ' ler, DTSS' ler içerisinde, aynı sektörde yer alan diğer firmalar ile birlikte hareket etmek durumunda kalmışlar, buda KOBİ' ler tarafından bağımsızlık duygusunun zedelenmesi olarak algılanmıştır. Bunun için uygulamanın yararları KOBİ' lere detaylı olarak aktarılmalı DTSS' ye ait yanlış algılamalar ortadan kaldırılmalıdır (Türkiye Vakıflar Bankası, 1995:18).

4.3.3. Kredi Garanti Fonu Konusunda Yaşanan Sorunlar

Yaşanan sorunların en başında, proje niteliğinde başlatılan Fon ile ilgili olarak hukuki bir alt yapıya henüz oluşturulmamış olmasıdır. Özellikle temin edilen kredilerin geri ödenmemesi durumunda alınacak önlemler halen daha belirsizliğini korumaktadır (Banka Uzmanları Derneği, 1995:38). Bunun yanında finans piyasalarında ki fon teminini önündeki yapısal yetersizlikler de sistemin gelişmesi ve genişlemesinin önünde önemli engel teşkil etmektedir. Bunun sonucu olarak kredi garanti fonuna özel sektör bankaları dahil edilememekte, Halk Bankası sistemdeki tek banka olma işlevini sürdürmektedir.

Bunlar yanında mikro düzeyde uygulama aşamasında ortaya çıkan sorunlarda sistemin işleminin önünde önemli engeller teşkil etmektedir. Örneğin garanti/kefalet aşamasında gerekli bulunan%2-4 komisyon KOBİ' lere ek finans yükü getirmekte ve sistemin uygulanmasının önünde bir engel olarak durmaktadır.

Ayrıca, sistemin uygulamasında verilen garanti miktarının %80 olması ve kalan %20' lik garanti tutarı ile ilgi halk bankasının kefalet ve ipotek isteği karşısında KOBİ' ler zor durumda kalabilmektedirler. Bunun yanında ek olarak sistemle ilgili KOBİ' ler

tarafından sahip olunan bilgi eksikliği, sistemin işleyişi açısından ayrı bir zafiyet noktasını oluşturmaktadır (Ankara Sanayi Odası, 1997).

4.3.4. Risk Sermayesi Konusunda Yaşanan Sorunlar

Öncelikle diğer ana başlıklarda da belirtildiği üzere kamuda ki kıt kaynak sorunu “Risk Sermayesi” uygulamasında da mevcuttur. Böyle bir durumda sistemin sahip olduğu alt yapının sağlamlığı, yeterli finansman sağlanmaksızın sistemin başarılı olması için yeterli olmayacaktır. Bundan dolayıdır ki devlet kaynaklarının yeterli olmadığı yerlerde özel sermayenin sisteme dahil edilmesi, sisteme finansman sağlama açısından bir çözüm olarak ortaya çıkabilecektir (Uludağ, 1996:49). Ancak özel sektörün bu alana kanalize edilebilmesi, her şeyden evvel, sistemden çıkış konusunda kolaylık sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla oluşturulacak organize olmayan yerel menkul kıymet borsalarının kurulması sistem açısından anlamlı olacaktır. Bu amaçla Türkiye’de mevcut olan organize menkul kıymet piyasasına (İMKB) ek olarak, Ocak 1995’te Bölgesel Pazarlar, Nisan 1995’de ise Yeni Şirketler Pazarı faaliyete sokulmuştur. Buna karşın 1995 yılından bu yana faaliyet gösteren oluşumlar istenen başarıyı elde edememiştir.

Diğer taraftan Anonim Şirket Şeklinde Örgütlenen Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları’nın (RSYO) yönetimlerinin, ortaklık içersinde sermaye yoğunluğuna sahip kişilerden oluşması, buna karşın ortaklığa yönetim becerileri ile katılan gerçek risk sermaye şirketlerinin, ortaklıkta var olan sembolik paylarından dolayı yönetimde düşük temsile sahip olmaları, RSYO’ların yönetimlerinin bağımsızlığına zarar vermektedir. Bu yapı ile Ortaklık’ın yönetiminin, risk sermayesi fonu gibi uzmanlık gerektiren konularda başarılı olamayacağı kaygısı dile getirilmektedir (Kıldokum, 1995:37).

Konu ile ilgi mevzuatta (1998 tarihli VI Seri ve 10 No’lu Tebliğ) yer almamasına rağmen, risk sermayesi sisteminin uygulamasında ki genel teamül ve Türkiye’de sisteme yönelik genel kanı, sistemin yüksek teknoloji sektörlere fonlaması gerektiği yönündedir. Fakat Türkiye’nin genel üretim fonksiyonu düşünüldüğünde, sisteme böyle bir sınırlama getirmenin, sistemin yaygınlaşma şansını baştan azaltmak demek olduğu açıktır (Dağdelen, 1992:61). Bunun yerine, sistemin karlılık olan her sektörde yatırım aracı olarak kabul edilmesi sistemin işlerlik kazanabilmesi açısından uygun olacaktır.

4.4. AB' ye Giriş Sürecinde KOBİ' lerin Desteklenmesine İlişkin Model Önerisi

4.4.1. Modelin Unsurları

KOBİ' leri geliştirmeye yönelik bir destek modeli; gereksinimlerin belirlenmesi ve politika oluşturulması, oluşturulan politikaların somutlaştırılması ve kurumsal yapılanma olmak üzere üç basamaktan oluşturulmalıdır. Aşağıda ilk önce üç basamaklı bu model teorik açıdan ele alınıp her bir unsur ayrı ayrı ele alınacak, ardından teorik açıdan açıklaması yapılan model Türkiye KOBİ' leri açısından AB' ye giriş sürecinde ele alınacaktır.

4.4.1.1. Gereksinimlerin Belirlenmesi ve Politika Oluşturulması

KOBİ gereksinimlerinin belirlenmesinde ve bu gereksinimleri karşılamaya yönelik politika oluşturulmasında model açısından belirleyici olacak olan, bu belirleme ve politika oluşturma sırasında, belirleme ve politika oluşturma işlevinin kimler tarafından gerçekleştirileceğidir. Bilindiği üzere politika oluşturmak ve bunu uygulamak yetkisi seçimle iş başına gelmiş hükümetlere aittir. Bundan dolayı, bu bağlamda ki eksenlerden bir tanesinin hükümetler tarafından temsil edilen devlet olacağına şüphe yoktur. Model açısından önemli olan, modelin bu aşamasında devletin yanında yer alması beklenen; özel sektör, üniversiteler, araştırma kurum ve kuruluşları ve toplumun diğer ilgili tüm kesimlerin model içersindeki ağırlıklarıdır. Yani burada modele niteliğini veren şey devletin bu model içersinde yer alıp almaması değil ancak devletin model içersindeki ağırlığıdır.

Konuyu AB açısından ele aldığımız zaman yukarıda yazılanlar ışığında ortaya çıkan sonuç şudur ki; AB içersinde KOBİ' lere yönelik politikaların belirlenmesinde devlet genel çerçeveyi belirleyerek düzenleyici bir sıfat ile işin içinde yer alırken, politikaların ana eksenini toplumun ilgili diğer kesimleri tarafından oluşturulmaktadır. KOBİ' ler oluşturdukları sivil toplum örgütleri vasıtasıyla politikaları belirlemede hükümetler ise belirledikleri çerçeveler içersinde bu politikaları uygulamaya koymaktadırlar. (TOBB, 1993:45)

Konu Türkiye açısından ele alındığında uygulamada belirli sıkıntıların su yüzüne çıktığı gözlemlenmektedir. Süreç Türkiye' de de AB' ye benzer şekilde başlamakta, yani KOBİ' ler çeşitli vasıtalarla sıkıntı ve ihtiyaçlarını yetkili mercilere iletmekte ancak

karar mekanizmasını oluşturan kurumlar tarafından iletilen sıkıntı ve ihtiyaçlara, KOBİ'lerin içlerinde buldukları koşulları göz önüne getirerek değil ancak kurumların kendi mantıkları içersinde cevaplanmaktadır. Bundan dolayıdır ki sıkıntı ve ihtiyaçlara ortadan kaldırmak amacıyla üretilen politikalar beklentileri karşılayamamaktadır. Böylece zaten var olan imkan yetersizliklerine doğru olmayan politikalar eklenince sistem çözümden ziyade sorun üretir hale gelmekte KOBİ'ler kendilerine çözüm üretmekle görevli olan kurumlara yabancılaşmaktadırlar.

Bahsedilen bu kopukluk ve yabancılaşmaya içersinde ve bunlara çözüm getirmek amacıyla, gereksinimlerin belirlenmesi ve politika oluşturulması, küçük ama etkin devlet konsepti içersinde, KOBİ'lerin desteklenmesine ilişkin model önerisinde iki önemli unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Politikaların belirlenmesi aşamasında, uygulanacak olan politikaların makro tabanlı politikalar ve mikro tabanlı politikalar olmak üzere iki grupta incelemeye tabi tutulmasında fayda vardır. Makro hedefli politikalar ile girişimciliğin gelişmesi için toplum içersinde bir girişimcilik kültürünün oluşturulması ve geliştirilmesi, var olan girişimcilik düşüncesi ve mevcut KOBİ'lerin desteklemesi hedefleri amaçlarken, mikro hedefli politikalar ile belirli gruplara ayrılarak ortak ihtiyaç ve sıkıntı gruplarına ayrılmış işletmelere yönelik belirli hedeflere ulaşmayı maksat edinmiş özelleşmiş politikaların uygulanması saiki model açısından önem arz etmektedir.

Gerek makro tabanlı olsun, gerekse mikro tabanlı olsun bu politikaların oluşturulması sürecinde; ülkenin sanayileşme politikası, egemenliğin kullanılmasında merkezi ve yerel idareler arasındaki yetki dağılımı, KOBİ'lerin ekonomi içersindeki siyasi ve ekonomik gücü, KOBİ'lerin büyük işletmelere göre konumu, KOBİ politikalarının gelenekselleşip gelenekselleşmemesi ve genel siyasi iklim dikkate alınması gerekli bulunan unsurlardandır.

Ayrıca KOBİ'ler için oluşturulan özel politikalar genel sanayi planları ile bütünü oluşturan parçalar olarak değerlendirilmeli ve bu yapılanmanın yetki ve sorumlulukları kamu kurumları ve ilgili özel sektör kuruluşları arasında dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır. (OECD, 1996a:253)

4.4.1.2. Oluşturulan Politikaların Somutlaştırılması

Somitlaştırma sürecinde ele alınacak olan konu KOBİ' lere yöneltilecek olan desteklerin belirlenmesidir. Burada yapılması gereken ayırım, daha doğrusu desteklerin daha iyi algılanması amacıyla yapılması gereken sınıflandırma "soyut" ve "somut" destek ayırımıdır. Soyut destekler bilgi sağlama, danışmanlık, müşavirlik ve eğitim konularını kapsar iken, somut destekler hammadde temininde kolaylıklar, finansman temini ve işyeri, yer edindirme yardımlarını içermektedir.

Sınıflandırmaya tutulmuş bu desteklerin öznelerinin menşeleri, kamu ve özel sektör arasında, ülkeden ülkeye farklı özellikler arz etmekle birlikte bu konuda bir genelleme yapmak okta zor değildir. Genellikle gelişmiş ülkelerde gözlemlenen soyut nitelikteki yardımların resmi olmayan kurumlar eliyle yürütülmesidir. Gelişmiş lke uygulamaları sonucu ortaya çıkan deneyimler göstermektedir ki, soyut nitelikli yardımların kamu kurumları dışında özerk ve özel kurumlar eliyle yürütülmesi, bu yardımların verimliliklerini arttıran ve geri dönüşüm sürelerini kısaltan unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Yani genele bakıldığında aslında model içersinde devletin ağırlıklı olarak rol alması, o modelin glğnden ziyade zayıflığına işaret etmektedir. Dolayısı ile soyut nitelikteki programların, aslında bir yanıyla da sübvansiyon niteliği taşıyan ve işletmeleri uzun vade de tembelliğe sevk edebilme riski taşıyan, somut programlara oranla fazla olduğu ve bunların resmi olmayan kurumlar eliyle yürütüldüğü modellerin, sanılanın aksine başarı şansının daha fazla olduğu söylenebilmektedir. (Gibb, Allan A, 1993:465) Yani mevcut birikim ve tecrübeler ışığında soyut yardımların kamu dışı kurumlar tarafından icra edildiği bir modeli uygulamanın KOBİ' ler açısından daha başarılı sonuçlar doğurabileceği savunulabilir.

Desteklerin uygulanması ile ilgili kurumsal yapılanma ayrı başlık altında ele alındığından burada daha fazla detaya girilmemiştir.

4.4.1.3. Kurumsal Yapılanma

Kurumsal yapılanma KOBİ' lerin desteklenmesine ilişkin modelin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Burada önem kazanan husus kamu ve özel sektörün bir arada olduğu bir modelde iki farklı grubun modeldeki ağırlıklarının, yetkilerinin ve sorumluluklarının nasıl belirleneceğidir.

Bu konuda mevcut bulunan AB tecrübesi, özellikle belirli bir yardım konusu üzerine yoğunlaşarak yerel bazda ve dar bir personel yapısı ile çalışan kurumların KOBİ'lerin ihtiyaçlarına daha hızlı ve etkili bir biçimde çözüm üretebildiğini göstermiştir. Bahsi geçen örgüt yapısının sağladığı avantaj az personel ve küçük örgüt olmaktan dolayı bürokrasinin ve dolayısı ile hantallığın önüne geçilebilmesi ve belirli bir konu üzerine çalışılmasından dolayı da desteklerin uygulanması sırasında ortaya çıkması muhtemel karışıklıkları önlenmesidir. UNIDO (United Nations Industrial Development Organization – Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Organizasyonu) tarafından yapılmış bir araştırma bu iddiaları destekler niteliktedir. Bu araştırmaya göre yüksek derecede merkezileşmiş örgütlerin karar alıp uygulama konusunda daha yerel odaklı örgütlere göre daha başarısız olduğu ve verimli bir şekilde çalışmadığı buna karşılık belirli derecelerde otonomi uygulamasına sahip ve yerel düzeylerde çalışan örgütlerin daha sağlıklı çalıştıkları gözlemlenmiştir. Yani buradan çıkarılması gereken sonuç KOBİ'lerin desteklenmesine ilişkin model içerisinde politika uygulayan kurumların belirli bir otonomi ve özerklik çerçevesinde çalışmasının alınan kararların etkinliğini arttıracak gerçeğidir. Fakat buradan hiçbir zaman yerel kurumların birbirlerinden bağımsız ve ortak amaçlardan yoksun kurumların ayrı ayrı çalışmalarının başarı getirebileceği sonucu çıkarılmamalıdır. Yerel düzeyde çalışan bu kurumlar ortak bir ulusal politika doğrultusunda ve çalışmaları arasında eşgüdüm sağlayan ve bu kurumları koordine eden bir veya birkaç kurumun varlığı içerisinde çalışacak olmaları modelin başarısı açısından önem arz etmektedir.

Kurumsal yapılanmanın yanında ve ama kurumsal yapılanmayı desteklemek amacıyla, politikaların uygulanması ile görevli kurumlarda istihdam edilecek personelin niteliği modelin işleyişi açısından önem taşımaktadır. Genellikle karşılaşılan durum, kurumların merkezlerinde çalışan personelin nitelikli olmasına karşın bazı durumlarda yerelde çalışan personelin daha az nitelikli olması ve nitelikli personelin yerel örgütlerde çalışma yönünde olumsuz tavır sergilemesidir. Bu durumun, kurumsal yapılanma içerisinde, politikaların uygulanması önünde bir engel oluşturacağı yadsınamaz bir durumdur. Bu sorunu çözmek amacıyla genellikle merkezlerden yerele personel aktarma yöntemine gidilmektedir. Ancak bu durum merkezlerdeki iyi eğitilmiş nitelikli personelin merkez açısından kaybedilmesi anlamına geldiği gibi diğer taraftan da nitelikli personelin merkezden yerele hareket etme yönündeki olumsuz tutumu

geldikleri bölgelerde düşük motivasyon ile çalışmalarına neden olmakta, merkezdeki verimlilik düzeyine ulaşamamaktadır. Bu nedenle, bu engeli aşmak yönünde yapılacak değişim, merkezlerden yerele personel aktarmak yerine yerelde çalışan personeli meslek içi eğitimden geçirerek yerel personelin niteliğini arttırmaktır. Aksi takdirde bahsedildiği üzere merkezlerden yerele nitelikli personel aktarılması durumunda dahi, gelen personelin isteksizliğinin yanı sıra o bölge ve iş yerine uyum sağlamak amacıyla geçirilecek süre çalışan personelin düşük motivasyon ile çalışmasına neden olabilecek ve politikaların etkinliğini zedelenebilecektir.

Model açısından önemli bir diğer husus ise büyük işletmeler ile KOBİ' ler arasındaki ilişkilerin düzeylerinin nasıl ve ne şekilde olması gerektiği ile ilgilidir. Model KOBİ' lerin desteklenmesi ve geliştirilmesi amacı ile oluşturulmuştur. Ancak KOBİ' leri içlerinde buldukları ekonomik yapıdan ayrı düşünmek ve değerlendirmek mümkün değildir. KOBİ' ler bir çok yerde büyük işletmelerin tamamlayıcısı işletmeler olarak ekonomi içersinde faaliyet göstermektedirler. Bunun Türkiye' deki en güzel örneği otomotiv yan sanayi arasındaki ilişki yapısıdır. Otomotiv ana sanayinin başarılı yapısı bugün için başarılı otomotiv yan sanayinin gerekçesi durumundadır. Bundan dolayıdır ki KOBİ' lerin desteklenmesine ilişkin model içersinde büyük işletmelerin önemi ihmal edilmemeli ve KOBİ' lerin ve büyük işletmelerin ilişki yapısı net olarak belirlenmelidir. (TOBB, 1993:66)

4.4.2. Modelin Türkiye Açısından Ele Alınması

Bugün için gelişmiş dünya ülkelerinde ekonomik yapıyla alakalı olarak ve konumuzu ilgilendiren kısmı ile ulaşılan sonuç sağlıklı ve sürdürülebilir bir ekonomik yapının korunması için KOBİ' lerin ekonomik yapı içersinde desteklenmesi gerekliliğidir. Çalışmanın buradan sonra ki bölümünde, buraya kadar KOBİ' lere dair anlatılanların, yukarıdaki çerçevesi verilen model içersinde eritilerek, Türkiye' nin AB' ye giriş sürecinde KOBİ' lere dair uygulayacağı teşvik sistemine dair bir model önerisi geliştirilecektir.

4.4.2.1. Gereksinimlerin Belirlenmesi ve Politika Oluşturulması

Modelin tanımlanması aşamasında tek ana başlık altında incelenen gereksinimlerin belirlenmesi ve politika oluşturulması ana başlığı, modelin AB' ye giriş sürecinde

Türkiye' ye uygulanması kısmında, konu ile ilgili daha detaylı analiz yapılabilmesi ve yapılan analizin daha sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi amacıyla iki alt başlık altında incelenmesi öngörülmüştür. Bu amaçla ilk önce Türk KOBİ' lerine ait gereksinimlerin belirlenmesi ile ilgili öneriler getirilecek daha sonra ardından gereksinimleri belirlenen KOBİ' lere yönelik oluşturulacak politikalar ile ilgili model içerisinde öneriler ele alınacaktır.

a. Gereksinimlerin Belirlenmesi

KOBİ' lerin gereksinimlerini belirleyebilmek her şeyden evvel KOBİ' lerin sorunlarının mercek altına alınmasını gerekli kılmaktadır. KOBİ' lerin değişik kaynaklardan gelen sorunlarını ele alabilmek amacıyla sorunları gruplamak, anlamlı parçalara ayırarak her bir parçayı bütün içerisindeki ağırlığına göre ele almak sorunların daha iyi içselleştirilebilmesine olanak sağlayacaktır. Çalışmanın KOBİ kavramını ele alan birinci bölümünde de ileri sürülen bu yaklaşım ile, KOBİ sorunlarının işletme içi sorunlar ve işletme dışı sorunlar olarak ele alınması, işletme içi sorunlarında kendi içerisinde; işletme sahibinden kaynaklanan sorunlar ve işletmecilik fonksiyonlarından kaynaklanan sorunlar olarak alt dilimlere ayrılması, hem sorunların daha iyi anlaşılmasına hem de buna binaen ortaya çıkacak gereksinimlerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu bakış açısı ile Türk KOBİ' lerinin sorunları irdelendiğinde, sorunların daha ziyade işletme içi sorunlardan işletmecilik fonksiyonlarına ait sorunlar olduğu ortaya çıkmaktadır.

Buradan yola çıkarak Türkiye' de KOBİ sorunları ele alındığında, ilk olarak göze çarpan sorunun işletmenin yönetim fonksiyonunda ortaya çıktığı aşıkardır. Yönetim fonksiyonundan kaynaklanan sorunları işletmenin yaşam eğrisinin ilk anından yaşamının devam ettiği süreç boyunca ele alacak bir mantık takip edersek sorunların fizibilite dönemi ile başladığı sonucuna ulaşılır. Fizibilite döneminin ilk anlarından itibaren ilgili çalışmaların bilgi tabanlı yönetilmemesi, yanlış kuruluş yerinden yanlış hammadde alımı ve üretim veya satış amacıyla yanlış ürün seçilmesine kadar bir çok sonuca neden olmakta ve işletmeler bundan zarar görmekte hatta çoğu zaman varlıkları tehlikeye girmektedir. Kuruluş döneminin ardından gelen gelişme ve büyüme dönemlerinde de yönetimden kaynaklanan sıkıntılara çoklukla rastlanmaktadır. Doğru olmayan yöntemlerle finansman sağlanması, yanlış fiyat belirleme, fiyat ve vade

arasında yanlış bağlantı kurulması, stok kontrolünde yapılan hatalar, yanlış kar dağıtımı hatta çoğu zaman karın doğru hesaplanamaması yönetimden kaynaklanan sorunlara gösterilebilecek örneklerdendir.

İşletme sahibinin sahip olduğu düşük motivasyon düzeyi, isteksizlik, çalışma yerinde yeteri kadar bulunmama gibi işletme sahibine ait subjektif nedenleri bir tarafa bırakacak olursak, yönetimden kaynaklanan bu sorunların, işletmeler üzerinde daha belirgin olarak hissedilmesine neden olan bir diğer neden de (geniş anlamı ile) piyasalara ilişkin sahip olunan bilgi yetersizliğidir. İşletme sahibinin işletmenin kuruluşunun ilk anından itibaren yaptığı çalışmalarda bilgiyi süreçler üzerinde belirleyen olarak görmemesinin yanında ve buna ilaveten makro anlamda ve işletmenin dışında bir bilgi arz sorunu da yaşanmaktadır. İşletme sahibi yönetime ilişkin kararlarını alırken bilgi kaynaklarına başvurmak istemesi durumunda dahi Türkiye’ de KOBİ’ lere yönelik, piyasa hakkında, bilgi erişim kaynaklarının eksikliği göze çarpmaktadır. Bunun yanında bu tip bilgileri toplamak için KOBİ’ lerin gerekli personeli istihdam etme olanağından yoksun olmaları sorunu daha da kronikleştirmektedir. Burada ortaya çıkan sorun, rekabete dayalı piyasa ekonomisinin temel kurumlarından bir tanesi olan piyasaların şeffaflığı, piyasalara ilişkin tam bilgi kurumunun Türkiye’ de gerektiği gibi yerleşmediğidir.

Piyasaların işletme açısından yeteri kadar şeffaf olmaması durumunda işletme yönetimi daha fazla kontrolü altında tutabildiği değişkenlere yani işletme içine odaklanmaktadır. Dolayısı ile fiyat gibi aslında ekonomi içersinde; üretim, tüketim ve teknoloji gibi temel kararların alınmasında belirleyici olan bir unsurun belirlenmesi, işletme açısından piyasa dinamikleri yerine maliyet odaklı bir duruma gelmektedir. Bu ise işletme tarafından belirlenen fiyatın piyasada o mala ilişkin nispi kıtlığı yansıtmaması gibi bir durum ortaya çıkarmakta ve firmanın rekabet edebilirliğine zarar vermektedir. Ayrıca, satış ve pazarlama konularında bilgi ve nitelikli eleman yetersizliği gibi sebeplerden dolayı sıkıntı yaşayan KOBİ’ ler, piyasa açısından doğru olmayan fiyatlar ile pazara ürün arz etmeleri durumunda, satış ve pazarlama konularında yaşadıkları sorunlar kronikleşmektedir. Bunlara ilaveten, AB’ ye giriş sürecinde dış pazar yapıları hakkında KOBİ’ lerin bilgilendirilmeleri, özellikle Birlik bünyesinde ki ürün standartları ile ilgili bilgilerin KOBİ’ lere aktarılması büyük önem arz etmektedir.

Diğer taraftan bahsi geçen yönetsel yetersizlikler ve bilgi erişim ağlarının ihtiyaca cevap verecek düzeyden uzak olmaları sorunsalları, AB ile kıyaslandığında KOBİ' ler üzerindeki bürokrasi yükünün ağırlığı sorunu ile birleştiğinde her bir sorunun ayrı ayrı ağırlığı KOBİ' ler üzerinde daha fazla hissedilir hale gelmektedir.

AB' ye giriş sürecinde Türk KOBİ' lerini ele aldığımızda ortaya çıkan bir diğer sorunsal inovasyon ve AR-GE çalışmaları alanında AB KOBİ' lerine göre Türk KOBİ' lerinin yeteri kadar gelişmemiş olmalarıdır. Bireysel araştırmaların yerini eşgüdümlemiş koordine çalışmaların aldığı günümüzde, Türk KOBİ' lerin çalışmalarının da bireysel çalışmalar olarak değil ancak üniversite sanayi ve diğer araştırma kuruluşlarının koordine şekilde gerçekleştireceği çalışmalar doğrultusunda ortaya konması ve böylece ekonomi içerisinde ki rekabet olanaklarının yükseltilmesi Türk KOBİ' leri açısından bir gereklilik konumundadır. 31.12.1994 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü Bünyesinde imzalanan ve Uruguay Turu Nihai Senedi olarak anılan anlaşmanın 26.01.1995 tarihinde 4067 sayılı yasa ile TBMM tarafından da yasalaştırılarak Türkiye açısından da 31.12.1994 tarihi itibarıyla işlerlik kazanması ile birlikte AR-GE çalışmaları alanında Dünya' da anlaşmaya taraf ülkeler açısından yeni bir çerçeve ortaya çıkmıştır. (<http://www.inovasyon.org/html/AYK.IktisatDergisi.Ekim00.htm>) Bu anlaşmanın AR-GE alanında getirdiği yenilik, AR-GE çalışmaları sonucu ortaya çıkmış bir ürünün, anlaşmaya taraf ülkelerden herhangi bir tanesinde kurulu bulunan bir firma tarafından o ürüne ait patent satın alınmaksızın o ürün ile ilgili herhangi bir faaliyette bulunulamayacak olmasıdır. Burada bahsi geçen kırılma noktası ise, KOBİ' lerin diğer ülkeler veya firmalar tarafından üretilmiş ürünleri, bu anlaşma ile birlikte, kopyalama yollarının tıkanıdır. Anlaşmanın üye ülkelerin tamamında yüzde yüz başarı ile uygulandığını söylemek güç olsa da, anlaşmanın geleceğe yönelik AR-GE çalışmalarını ger geçen gün daha fazla etkileyeceğine şüphe yoktur. Bundan dolayıdır ki gelecek dönemde KOBİ' ler açısından AR-GE çalışmalarının düşük düzeylerde yapılıyor veya hiç yapılmıyor olması bugüne nazaran daha fazla hissedilen bir sorun olarak kendini gösterecektir. Bundan dolayı bu alanda sadece KOBİ' ler değil ancak KOBİ' lerin çalışmalarına yardımcı olacak ve çalışmalar arasında eşgüdüm sağlayacak kurumların yakın gelecekte bu konu içerisinde daha aktif olarak rol almaları gerekmektedir.

Buraya kadar incelenen sorunlardan içersinde yer alan ve bu sorunların Türk KOBİ' leri açısından daha şiddetli hissedilmesine neden olan bir diğer hususta KOBİ' lerin yönetimin ve üretiminin değişik kademelerinde kullanmak amacıyla istihdam etmek istedikleri personelin tedarikinde yaşadıkları sıkıntıdır. Bu sorun çalıştıracak yeterli personelin bulunmamasından ötürü değil aksine yüksek işsizlik oranlarına rağmen işletmeye artı değer katabilecek nitelikte personelin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu kıtlık sadece yönetim kademesinde çalışacak personelden değil ancak üretim hattında çalışacak personelden de kaynaklanmaktadır. Bu sorunlara yönelik olarak örgün ve örgün eğitim dışındaki mesleki ve teknik eğitimin gözden geçirilme ihtiyacı gündeme gelmektedir.

Çalışmanın bu kısmı hazırlanırken KOBİ' lerin sorunlarına ilişkin güncel yayınlara dayalı kaynak taramasında, en fazla üzerinde durulan sorunun finansmana dayalı sorunlar olduğu gözlemlenmiştir. Ancak çalışmanın tamamı üzerinde yapılan vurgu burada da tekrarlanır ki finansmana ait KOBİ sorunları, KOBİ' lerin birincil ve toplam sorunlar içersinde en fazla ağırlığa sahip sorun değildir. Finansman bir işletme fonksiyonu olması ve işletmeye başlangıç ivmesi verebilme niteliğine sahip olması açısından önemli bir işletme fonksiyonudur ve işletme içersinde yeteri kadar yerine getirilmediği durumlarda işletme açısından sorun teşkil eder. Ancak bu sorunun gereğinden fazla büyütülerek KOBİ politikalarının merkezine oturtulmasının da uzun vade de yaradan çok zarar getireceği unutulmaması gereken bir gerçektir. Zaten aslında KOBİ' lerin finansman sorunlarının kaynağına inildiğinde bir mikro sorun olarak var olan finansman sorununun yanında ve onunla birlikte, bir makro sorun olarak, devlet borçlanması ve sonuçları olarak, finansman sorunu KOBİ' lerin finansal sorunlarının daha ağır olarak hissetmelerine neden olmaktadır. Yukarıda da ele alınan yönetsel bir eksiklik olarak ortaya çıkan finansal sorunlar bir tarafa bırakılacak olursa, bir makro sorun olarak finansal eksiklikler genel anlamı ile para ve maliye politikalarının birer sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Popülist para ve maliye politikalarının sonucu olarak KOBİ' lerin içersinde birer aktör olarak yer aldıkları makro ekonomik alanda ortaya çıkan yüksek faiz ve enflasyon oranları KOBİ' lerin finansal sorunlarının daha ağır bir şekilde hissedilmesine neden olan etkenlerdendir. Ayrıca para ve sermaye piyasalarına girişte KOBİ' lerin önlerindeki bürokratik ve idari engeller KOBİ' lerin dışındaki

çevreden kaynaklanan ancak KOBİ'lerin finansman fonksiyonunun işletme üzerindeki etkinliğini azaltan unsurlardan diğerleridir.

Ayrıca, geçmişte KOBİ'lerin finansman sorununun çözüm getirmek amaçlı uygulanan düşük faizle veya faizsiz kredi dağıtmak gibi uygulamaların uzun vadede yarardan ziyade zarar getirdiği, bu dağıtılan kredilerin enflasyon ve yüksek faiz yolları ile KOBİ'lerden geri toplandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca uygulanan düşük faizli kredi dağıtma yönteminin piyasada var olan enflasyon ve yüksek faiz olgusunu desteklenmesi işi bir nevi kısır döngü durumuna getirmiştir. Bundan ötürü, bu kısır döngüden çıkabilmek ve KOBİ'lerin finansman fonksiyonlarının sağlıklı işleyebilmesini sağlayabilmek amacıyla ortaya konacak çözüm yöntemi hiçbir zaman için düşük faizli kredi yöntemi olmamalıdır. Bunun yerine bu modelde de önerileceği üzere risk sermayesi yönteminin yaygınlaştırılması, sermaye piyasasına KOBİ'lerin ulaşımını kolaylaştıracak uygulamaların hayata geçirilmesi, KOBİ'lerin esnek borçlanmalarının temini amacıyla leasing uygulamalarının gerçekleştirilmesi, alacak devir hızında belirlilik durumunu arttırmak amacıyla factoring' in hayata geçirilmesi KOBİ'ler açısından finansman sorunlarının çözümü amacıyla ortaya konacak yöntemlerdir.

b. Politika Oluşturulması

KOBİ'lerin sorunlarının belirlenmesi ve ihtiyaçlarının tespitinin ardından model açısından ortaya konacak bir diğer adım KOBİ'lere yönelik politika oluşturma sürecidir. Genel olarak politika oluşturulması süreci dayanağını yasama sürecinden aldığı için burada seçilmiş iktidarlar tarafından temsil edilen devletin, KOBİ'lere yönelik politika oluşturma sürecinde, önemli bir aktör olarak yer alacağına şüphe yoktur. Politikanın nedeni olarak devletin yanında, politika oluşturma sürecinde KOBİ'lerin oluşturmuş oldukları çıkar grupları tarafından bu sürece katılmaları modelin işlerliği açısından büyük önem taşımaktadır. Burada "Bir İş En İyi Yapan Bilir" mantığından yola çıkılarak KOBİ'lerin daha karlı ve verimli çalışmalarına yönelik politika oluşturma sürecinde, politikalara ilişkin en gerçekçi tespitlerin KOBİ'ler tarafından gelebileceği kabul edilmektedir. Burada hem uygulanan politikaların etkinliğinin artırılması hedeflenmiş diğer taraftan da çoğulcul demokrasinin uygulamalı olarak hayata geçirilmesi amaçlanmıştır. Çoğulcul demokrasinin hayata geçirilmesi demokratik gelişim açısından önemli olmasının yanında, karar alma sürecine

kararlardan etkilenen kişilerin katılıyor olmaları alınan kararların hayata geçirilme aşamasında etkinliğini arttıracak bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Bunun yanında model içerisinde devlet ve KOBİ'lerin oluşturdukları çıkar grupları olmak üzere iki grubun varlığı model açısından yeterli değildir. Bu yetersizliğin ana nedeni devleti oluşturan hükümetlerin ve KOBİ'lere ait çıkar gruplarının amaçsal duruşlarıdır. Bu duruma kısaca değinilecek olursa; hükümetler her şeyden evvel siyasi kuruluşlardır ve aldıkları kararlarda, aldıkları kararların seçimde kendilerine ne şekilde geri döneceğini düşünmek durumundadırlar. Bu etki bazı hükümetlerin kararlarında çok fazla etkili olurken, başka bir hükümetin kararlarına daha az etkili olabilir. Ancak tamamen etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir. Durumu işin diğer kısmını oluşturan KOBİ'ler tarafından oluşturulmuş çıkar grupları açısından değerlendirdiğimi zaman da benzer bir tablo (hükümetlere göre daha fazla belirgin olmak üzere) ortaya çıkmaktadır. Çıkar gruplarının yöneticileri her şeyden evvel bünyelerinde bulundurdukları KOBİ'lere karşı sorumludurlar ve politikalarda her şeyin önünde kendi temsil ettikleri grupları düşünmek zorundadırlar.

Anlaşılacağı üzere her iki grubun temsil ettiği çıkar çerçevesi politika oluşturma sürecinde, konunun tam olarak ele alınıp konuya ilişkin çok yönlü çözümler üretilmesine engel teşkil etmektedir. Model açısından, politika oluşturma sürecinin bu iki aktör arasında geçmesinin doğuracağı başlıca sıkıntı, üretilen politikaların bazı durumlarda genel çıkarları dışlayabileceği, diğer ülkelerdeki tecrübelerden yararlanamayacak olması ve bilimsel yazından yararlanamayacağıdır. Bu eksiklikleri giderebilmek amacıyla model içerisinde politika oluşturma sürecinin üçüncü aktörü olarak üniversiteler ve araştırma kuruluşları yer almalıdır.

Devletin yanında diğer iki aktörün süreç içerisinde ne şekilde yer aldıkları da en az yer almaları kadar önemlidir. Buna göre diğer iki aktör model içerisinde pasif değil ancak aktif ve katılımcı bir şekilde yer almadıkça, bu aktörlerin sürece dahil olmalarından beklenen faydanın sağlanması mümkün olmayacaktır. Model içerisinde aktörlerin sürece dair politika önerilerini yasama kuruluşuna bildirdikten sonra, politikanın uygulama sürecinde ortaya çıkacak geri bildirimlere göre süreç ile alakalı tekrar görüş bildiriminde bulunmaları için ilgili kanallar yer almalıdır. Bu amaçla tarafların temsilcilerinin yer aldığı süreç izleme komiteleri kurulabilir ve komite aracılığı ile

oluşturulan politikanın aksayan yönleri ile ilgili bilgi toplanarak politikalarda revizyona gidilebilir.

Politika oluşturmakta kullanılan sürecinin yanında, politikaların yöneleceği hedef kitlelerin belirlenmesi politika etkinliği açısından önem arz etmektedir. KOBİ kavramının tanımlandığı birinci bölümde de bahsedildiği üzere, KOBİ kavramı üzerinde uzlaşmaya varılmış bir kavram olmayıp dinamik bir özellik arz etmektedir. Bu dinamiklik ülkeden ülkeye değişmesinin yanında, modelin işlemesi açısından, aynı ülke sınırları içerisinde de farklı bir özellik sergileyebilmektedir. Örneğin az gelişmiş bir bölgede, model açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesini alabiliriz, 100 kişi istihdam eden bir işletme büyük bir işletme olarak algılanırken, nispeten daha gelişmiş bir bölgede, model açısından Marmara Bölgesini örnek olarak alabiliriz, orta ölçekli bir işletme olarak ele alınabilmektedir. Buna karşılık bu iki bölgenin aynı yasama alanı içerisinde olmasından ötürü aynı ölçekteki işletmelerin aynı kategori içersine yerleştirilmeleri gerekmektedir. Bu durum ise aslında buldukları ortam düşünüldüğünde farklı özellikler arz eden bu iki işletmenin aynı politikalar ile desteklenmesine neden olacaktır.

Anlatılanlardan dolayıdır ki; model içerisinde politikalara veri oluşturacak olan KOBİ kavramının bölgeler arası ekonomik gelişmişlik farkları göz önüne alınarak tanımlarının yapılması ve politikaların bu bağlamda uygulamaya geçirilmesi hem modelin başarısı açısından önem arz etmektedir. Diğer taraftan sınıflandırma ile ilgili diğer bir önemli husus mevcut işletme ve yeni işletme ayrımıdır. Yeni işletmelere yönelik olarak verilecek olan desteklerin girişimcilik kültürüne katkı sağlaması ve kadınlar, gençler...vs belirli özel grupları hedeflemesi işgücüne yeni bireylerin ve yeni grupların katılması açısından önem arz etmektedir. Böylece toplum içerisinde atıl potansiyel olarak bulunan kişilerin ekonomiye kazandırılmaları mümkün olacaktır. Mevcut işletmelerin desteklenmesinde ise faaliyetinin devam etme süresi esas alınmalıdır. KOBİ'lerin büyük kısmının beşinci yılına girmeden faaliyetlerinin sona erdiği düşünülecek olursa, beş yıldan uzun süredir faaliyet gösteren işletmeler ile beş yılını doldurmamış işletmelerin ayrı kulvarlarda değerlendirilmeleri model açısından önemlidir. Buna göre beş yılını doldurmuş işletmelerin daha istikrarlı ve verimli oldukları kabul edilerek desteklerden daha fazla yararlandırılmaları temin edilmelidir.

Şurası unutulmamalıdır ki KOBİ destek modeli her zaman için üst model olan sanayileşme modelinin bir alt modelidir. Konu sistem yaklaşımı açısından ele alındığında KOBİ destek modeli sanayileşme modelinin bir alt sistemi olarak değerlendirilmelidir. Buna göre genel sanayi içerisinde KOBİ' lere biçilecek rol tam olarak tanımlanmalıdır. Yani KOBİ' lerin genel sanayi ile ilişkileri, hangi noktalarda rekabetçi hangi noktalarda tamamlayıcı nitelik arz edeceği, açık olara belirlenmeli, KOBİ' lerin desteklenmesi bu belirlenen hedefler doğrultusunda gerçekleşmelidir. Örnek vermek gerekirse; fiber optik veya genetik mühendisliği gibi ileri teknoloji ve büyük sermaye yatırımları gerektiren alanlarda KOBİ' lerin desteklenmeye çalışılmasının istenen sonuçları doğurmayacağını tahmin etmek çok zor değildir. Bundan dolayı bu ve buna benzer sektörlerde KOBİ' lerin desteklenmesinin sadece kaynak israfı olacağını söylemek çok yanlış olmayacaktır. Bunun yerine bu tip sektörlerin gelişmesini sağlayacak destekleme faaliyetlerinin üreticisi durumunda olan işletmelerin desteklenmesi hem ekonomik gelişim açısından, bu sektörlere olumlu katkılar sağlayabilecek hem de bu sektörlerin tedarikçisi durumunda ki işletmeler desteklenerek istihdam yaratma olanakları geliştirilecektir. Buna meyanda genel sanayi planı içerisinde KOBİ' lere biçilen roller ile KOBİ' lere münhasır hazırlanan destek planları bir birlerinin içlerine geçmiş ve birbirlerini tamamlar özellik arz etmelidirler.

Yukarıda bahsedildiği üzere KOBİ' lerin ekonomik yapı içerisindeki pozisyonları belirlenirken dikkat edilmesi gereken husus, yapılan bu planların hiçbir zaman KOBİ' ler üzerinde zorlayıcı bir nitelik arz etmemesi, buna karşılık teşvik edici ve yol gösterici olmaları gerekmektedir. Zaten model içerisinde politika oluşturma sürecinin Devlet-KOBİ Kuruluşları-Üniversite ve Araştırma Kuruluşları olmak üzere üç sac ayağından oluşmasının nedenlerinden bir tanesi de yapılacak planlama ve uygulama sürecinde her hangi bir zorlama ve baskının ortaya çıkmaması gerekliliğidir.

Politika oluşturma sürecinde içine düşülmesinden kaçınılması gereken bir diğer husus, politika metinlerinde kullanılan anlatım üslubu ile ilgilidir. Genel olarak sorunların ve çözüm önerilerinin yasama metinlerinde genel cümleler ile ifade ediliyor olmaları, bu metinlerin yerelde gerektiği gibi anlaşılmasına ve hatta istismar edilmesine neden olabilmektedir. Bundan dolayıdır ki yasama metinlerinde sorunların ve çözüm önerilerinin açık ve net olarak tanımlanmaları gerekmektedir. Örneğin yasama metninin

amacı işletmeye nitelikli eleman konusunda destek vermek ise ve metinde herhangi bir özellik tanımlamasına yer verilmeden sadece nitelikli eleman ibaresi kullanılmış ise bu desteğin işletmelere kullandırılması sırasında hem yerelde destekleri kullandırmak ile görevli bulunan personel hem de bu desteklere başvuruda bulunmak isteyen işletmeler sorunlar ile karşılaşabileceklerdir. Bu örnekten yola çıkarak konunun izah edilmesine çalışılırsa, “her şeyden evvel nitelikli eleman nedir?, bir elemana niteliğini veren unsurlar nelerdir” ve benzeri sorulara yanıt aramak gerekmektedir. Bu sorulara bahsi geçen süreç içerisinde cevap aradıktan ve bu cevapları net olarak ortaya koyabildikten sonra ortaya bir politika çıkarmak gerekir. Aksi takdirde desteğin uygulanması süreci içerisinde yerelde bulunan personeli keyfi uygulamalarına ve hatta istismarlara şahit olunabilecektir ki bu model içerisinde bulunması istenilen bilimsellik amacıyla bağdaşmaz niteliktedir.

Ayrıca uygulanan politikaların sadece KOBİ’lerin finansman fonksiyonuna ait sorunları ortadan kaldırmaya yönelik olmasının model açısından bir başarısızlık olacağı gözden kaçırılmamalıdır. Sonuç olarak evet her bir desteğin bakıldığında finansal bir finansal yönü vardır. Ancak burada, bir desteğin finansal bir destek mi yoksa diğer işletmeye ait diğer fonksiyonların geliştirilmesini içeren bir destek mi, olduğunun ayırımına net bir şekilde varmak gerekir. Finansal destekler; işletmenin mal veya hizmet üretimi için gerçekleştirdiği satın alma faaliyeti ile, satın alınan girdilerin mal veya hizmete dönüştürülüp satılması sonucu bu satışın tahsilatının yapılmasına kadar geçen süre zarfında yaşanan sorunları çözmeye yöneliktir. Bu yönüyle, örneğin, nitelikli eleman çalıştıramama KOBİ’ler açısından maddi nedenlerden kaynaklansa da bu yönüyle finansman fonksiyonu ile ilgili bir sorun değildir ve dolayısı ile bu soruna yönelik olarak getirilecek öneri finansal destekleri içeriği içersine alınmamalıdır. Bundan dolayıdır ki modelin başarısı için, çözülmesi için finansmana gereksinim duyulan sorunların çözümü için oluşturulan politikaların finansal destekler adı altında gruplanmaması gerekir. Aksi takdirde yenilik yaratabilme, yeni teknoloji kullanımı, nitelikli eleman istihdamında yaşanan sorunlar, bilgiye ulaşım sorunları...gibi sorunlar kendilerine ait ana başlıklar altında ele alınamayacak ve bu sorunların üzerine yeteri kadar eğilinemeyecektir. Diğer yanıyla da sorun sadece finansman eksikliğinden kaynaklanıyormuş gibi ortaya konulacak ve dolayısı ile sadece finansman tedariki ile sorunun hallolabileceği düşünülecektir. Ancak yenilik yaratma, yeni teknoloji üretme

vb.. konular çözümlerinde finansmana ihtiyaç duyulan ancak finansman tedarik edilmesi durumunda dahi çözümleri, bu yönde olumlu ve bilinçli bir çaba sarf edilmeksizin, mümkün olmayan sorunlardır. Bunun içindir ki sorunların tanımlanması aşamasında ana başlıklar oluşturulurken bu hassasiyete dikkat edilmesi gerekmektedir.

Destekler politika haline getirilirken üzerinde durulması gerekli olan bir diğer husus KOBİ' ler açısından bu politikalar ile sağlanan desteklere ulaşma maliyetidir. Bu maliyet hem bürokratik ve idari işlemleri yerine getirirken ödenen nakdi karşılığı hem de işletme açısından harcanan ve çalışma zamanından alınan süreyi anlatmaktadır. Buna göre; eğer sağlanacak desteğe ulaşabilmek amacıyla işletme tarafından yapılan harcamaların nakdi karşılığı ile alınacak desteğin işletmeye sağlayacağı fayda arasında bir orantısızlık var ise ve yahut işletme açısından zaman maliyeti ile yine desteğin işletmeye sağlayacağı fayda arasında bir orantısızlık var ise işletme desteği kullanma konusunda isteksiz davranacaktır. Bunun içindir ki, desteklerin kullandırılması sırasında KOBİ' lerin yüklerinin mümkün olduğunca azaltılması, hem desteklerin KOBİ' lere daha hızlı ulaşmasını hem de işletmelerin bu yardımlardan yararlanmak amacıyla daha istekli olmaları sonucu doğuracaktır. Bu sonucu doğurmak amacıyla uygulanacak ve en kısa sürede sonuç verecek yöntem, destekler ile ilgili bir KOBİ destek merkezi ve mevcut kurumlar bünyesinde danışma büroları kurmak olacaktır. Bu merkez veya büroların ana amacı destekler hakkında KOBİ' leri bilgilendirmektir. Ancak bilgilendirmenin dışında da desteklere başvurma aşamasında ve destekten yararlanma süresince işletmelere destek devam etmelidir. Bu amaçla yerelde kurulan merkez veya bürolarda, her bir merkez veya büronun sorumluluk alanının bölgelere ayrılması ve her bir bölgenin yönetimi için ayrı çalışan istihdamına gidilmesi desteklerin verimli bir şekilde işletmelere ulaşmasına ve desteklerden makro düzeyde beklenen faydaların sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Merkez veya bürolarda çalışan personel sayısı ve yerelde belirlenecek alt bölge sayısı her bir bölgenin kendi özelliklerine ve iş durumuna göre belirlenmelidir. Model açısından oluşturulması öngörülen merkez veya büroların sağlayacağı bir diğer fayda da, işletmelere işletmelerin desteklerden yararlanmaları amacıyla hizmet veren özel danışmanlık firmalarının sağladığı sakıncaları ortadan kaldırmaktır. Mevcut durumda şöyle ki; KOBİ' ler tarafından mevcut sistem içerisinde desteklere ulaşma yönünde algılanan güçlükler, desteklerden yararlanma sürecinde KOBİ' leri danışmanlık kurumları ile çalışmaya itmektedir. Bu alanda danışmanlık

hizmetlerinin gelişmesi süreci, KOBİ'lerin desteklere ulaşabilmeleri ve desteklerin etkinliklerinin artması yönünde olumlu bir adım olarak algılanabilecek olsa da, KOSGEB uzmanları ile yaptığım görüşmeler tarafıma danışman firmaların bu sürece dahil olmalarının KOBİ'ler ile destek veren kuruluşlar arasında bir mesafe oluşturduğu yönündedir. Mevcut durum içerisinde bütün formlar ve prosedürler danışman firmalar tarafından doldurulmakta ve tamamlanmakta çoğu zaman firmalar desteğe başvurma sürecinin dışında kalmaktadırlar. Süreç içerisinde destek veren kuruluşlara danışman firmalar tarafından işletmeler ile ilgili, işletmenin bilgisi olmaksızın bazı bilgiler verilmekte ve süreç bu bilgiler üzerinden devam etmektedir. Bu gerekçelerden dolayıdır ki KOBİ'leri desteklerden yararlandırmak amaçlı kurulacak merkez veya bürolar desteklerden beklenen faydanın gerçekleşmesine hizmet edebileceklerdir. Ancak şurası da geçmiş tecrübelerden unutulmaması gereken bir gerçektir ki, devletin tek başına faaliyette bulunduğu ve rekabete açık olmayan alanlarda sunulan hizmetlerin kalitesi çok yüksek olmamaktadır. Bundan dolayıdır ki desteklerden yararlanma sürecinde özel danışmanlık firmalarının da, yukarıda bahsi geçen yapının değiştirilmesi kaydıyla, varlığı model açısından gereklidir. Ancak konu ile ilgili danışmanlık faaliyetleri şuan için her hangi bir plan dahilinde olmaksızın, tabiri caiz ise kuralsızlık içerisinde yürümektedir. Bunun ise desteklerden istenen faydanın sağlanmasına engel teşkil ettiğine şüphe yoktur. Model içerisinde özel danışmanlık firmaları denklik ve denetim esasına göre yer alacaktır. Buna göre destek veren kuruluşlar ile işletmeler arasında aracılık veya danışmanlık faaliyeti yürütecek firmaların, destek verecek kuruluşlar tarafından denklik almaları ve periyodik ve genel denetime tabi tutulmaları bu faaliyetlerin kalitesi ve bu faaliyetler sonucu işletmelere kullanılacak desteklerin etkinliği açısından model içerisinde yer almalıdır.

4.4.2.2. Oluşturulan Politikaların Somutlaştırılması

Oluşturulan politikaların somutlaştırılması aşaması KOBİ'lere yönelik olarak verilecek desteklerin belirlenmesi aşamasıdır. Farklı amaçlar ile uygulanacak değişik nitelikteki destekleri alt alta sıralamak yerine, benzer özellik gösteren desteklerin gruplara ayrılarak incelenmeleri modelin işleyişi ve konunun anlaşılabilirliği açısından önem arz etmektedir. Bu amaçla model içerisinde yardımlar soyut ve somut yardımlar olmak üzere iki ana gruba ayrılmışlardır. Modelin unsurları kısmında da ele alındığı üzere soyut

yardımlar danışmanlık, promosyon, müşavirlik, bilgi tedarik etme, eğitim gibi konulara yönelirken; somut yardımlar finansman temini, hammaddeye ulaşmada sağlanan kolaylıklar, işyeri ve yer edinme yardımı gibi konulara yönelmektedir. Oluşturulmasına çalışılan model içerisinde, açıklanan gerekçeler ile, soyut nitelikteki yardımlara ağırlık verilecektir.

Bu bölüm içerisinde KOBİ' lere yönelik olarak model içerisinde uygulanması planlanan destekler, çalışmanın devam eden kısmında, ayrı alt başlıklar altında verilecektir.

a. Finansal Olanakların Desteklenmesi

KOBİ' lerde finansman sorunu kendini öz kaynak yetersizliği ve kredi temininde yaşanan güçlükler olarak göstermektedir.

Özkaynak yetersizliği konusunda firmalara verilecek destekler firmaların özkaynak durumları veri iken ele alınmalıdır. Yani bu konuda firmalara verilecek destekler hiçbir zaman için firmaların öz kaynaklarını arttırmayı amaçlamamalıdır. Böyle bir amaçlama serbest piyasa içerisinde yardımlardan yararlanacak firmalar lehine avantaj yaratarak rekabet ortamını bozup rekabeti haksız bir düzeye çekebilecek ayrıca firmaları yenilik üretmek yerine tembelliğe sürükleyebilecektir. Bunun yanında işletmenin özkaynak sorununu çözmek için işletmeye işletme dışından kaynak aktarmanın, özkaynak kavramının tanımı düşünüldüğünde, işletmeye çok büyük katkı sağlayamayacağı da aşıkardır. Bundan dolayıdır ki özkaynak sorununu çözmek için verilecek destekler işletmenin özkaynak durumunu veri olarak düşünülmelidir. Yani model içerisinde bu desteğin amacı hiçbir zaman için işletmede özkaynak artırımına gitmek olmayıp işletmenin hali hazırda sahip olduğu özkaynakların en verimli şekilde yönetilmesini sağlamaktır. Bu anlamda bu destekler bir yönüyle yönetim alanı ile de iç içe geçmektedir. İşletmelerde bahsi geçen durumlardan kaynaklanan özkaynak sorununa yönelik olarak yukarıda çerçevesi anlatılan destekler işletme içerisinde işletme yönetiminin eğitilmesini ve işletme yönetimine bu konu hakkında danışmanlık verilmesini içermelidir. İşletme sermayesinin hesaplanması, alacak devir hızının ayarlanması, dönen işletme sermayesi içerisinde özkaynağın durumunun belirlenmesi ve benzeri konular bahsi geçen eğitim ve danışmanlık faaliyetlerine konu oluşturması gerekli bulunan kavramlardır. Bu eğitim faaliyetlerinin içeriğini ele alacak olursak, eğitim faaliyetlerinin içeriğinin iki basamaktan oluşması modelin işlerliği açısından

önem arz etmektedir. Bu üç basamaktan ilki genel konulu eğitim faaliyetlerini içerirken ikincisi özel konulu eğitim faaliyetlerini içermektedir. Genel konulu eğitim faaliyetleri konuyu kavramsal düzeyde inceleyecektir. Bu tip eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi sırasında konunun mümkün olduğunca uzun tutulmaması ve mümkün olduğu kadar işletme yönetimini ilgilendirmeyecek konulara girilmemesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu tip eğitimler işletme açısından gereksiz ve zaman kaybı olarak algılanabilecek, desteklerle artı değer yaratmak amaçlanırken destekler bir anda kaynak israfı halini alabilecektir. Model açısından eğitim faaliyetleri içerisinde asıl önem arz eden ikinci basamakta yer alan özel eğitim faaliyetleridir. Bu basamakta verilecek eğitimin içeriği işletmelerin ölçeği, faaliyet gösterilen sektör ve işletmenin kurulu bulunduğu bölge dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Bu özelleşmiş eğitimin programının gerekçesi her ölçekte, her sektörde ve her bölgede kurulu bulunan işletmelerin sahip oldukları farklı süreçler ve bu farklı süreçlerden kaynaklanan farklı sorunlardır. Bu amaçla eğitim programları hazırlanırken farklı sektörlerde ve bölgelerde farklı bölgelerde kurulu bulunan farklı ölçek firmaları hakkında alan araştırmalarının yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece işletmeler aldıkları eğitimlerde buldukları bölge ve sektörlerle ait süreçlere ait sorunlara yönelik doğrudan çözüm önerilerine ulaşabilecekler ve eğitimler işletmeler açısından doyurucu, tabiri caiz is ufuk açıcı bir nitelik arz edecektir. Ayrıca işletme yönetiminin eğitim sırasında karşısına çıkacak güncel sorunları eğitmenlere aktarma şansları bulunduğundan eğitmenler sektörlerdeki ve bölgelerdeki yeni gelişme ve sorunlara anında ulaşabileceklerdir. Böylece eğitim çalışması hem işletmeler hem de eğitim çalışmalarını yürütecek kuruluş açısından faydalı olacaktır.

Burada bu eğitim çalışmalarının yürütülmesi de model açısından önemli bir konudur. Şunun içindir ki, bahsi geçen eğitim faaliyetlerinin içeriğini oluşturan konular ciddi, uzun vadeli ve sürekli yenilenmesine ihtiyaç duyulan alan çalışmalarını gerektirmektedir. İşte model içerisinde politika oluşturma sürecinde olması planlanan üniversite ve araştırma kuruluşlarının önemi burada ortaya çıkmaktadır. Bu kuruluşlar vasıtasıyla, bu kuruluşların yetmediği yerde, her ne kadar Türkiye’ de yeteri kadar gelişmemiş olsa da özel araştırma kuruluşlarınca araştırma faaliyetleri yürütülecektir. Burada araştırma amacıyla hem mevcut kurumların daha fazla kullanılması gibi bir sonuç ortaya çıkarken diğer yandan da mevcut personelin yeterli olmadığı alanda yeni

personel istihdamına gidilecektir. Bunun ise ülkemizde mevcut bulunan üniversite mezunu olmasına karşın tam zamanlı bir işi olmayan kişiler için yeni bir istihdam olanağını yaratacağına şüphe yoktur.

İşletmeye ait özkaynak menşeli finansal sorunların yanında, işletme dışındaki ortamdan kaynak alan ve işletmenin finansman fonksiyonunu gerçekleştirmesini olumsuz yönde etkileyen sorunlarda mevcuttur. Bu sorunlar genel olarak kredi temininde yaşanan güçlükler olarak isimlendirilmiş olsalar da, bu başlık altında incelenen sorunlara yönelik olarak geliştirilecek çözümünde önerilerini sadece kredi olanaklarının arttırılması yöntemi ile çözüme kavuşturmak mümkün olmayacaktır. KOBİ- Banka ilişkileri başta olmak üzere, risk sermayesi yatırım ortaklığı, kredi garanti fonu, sermaye piyasalarına ulaşım, yatırımda devlet destekleri, modern finansman araçlarının kullanılması işletme dışındaki nedenlerden kaynaklı işletmeye ait finansal sorunların çözümünde kullanılabilecek olan araçlardır. Fakat ilgili bölümlerde de dile getirildiği üzere, finansal sorunlara çözümü amaçlı yukarıda sayılanlardan tam anlamı ile sadece KOBİ-Banka ilişkilerinde ortaya çıkan kredi sağlama uygulanmakta, kredi sağlama uygulaması da sağladığı fayda ve sisteme yükü karşılaştırılması içersinde tartışılmaktadır. Bundan dolayıdır ki işletme dışarısında yer alan makro ortamın neden olduğu finansal sorunların çözümü için, birçok açıdan KOBİ' leride aşan bir çerçeve içersinde, yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu yapılanmada her şeyden evvel makro ekonomik istikrarın sağlanması gerekmektedir. Geçmişten bugüne Türkiye ekonomisine bakıldığında, çalışmanın ilgili bölümlerinde de aktarıldığı üzere, son yıllarda daha iyiye gitmesine rağmen genel olarak sağlam olmayan bir ekonomik zemin vardır. Hükümetlerin uzun yıllar boyunca bütçe disiplinini önemsemeden yaptıkları, çoğu zaman popülizme varacak düzeyde olan, harcamaların bütçe olanakları ötesinde borçlanma yoluyla finanse edilmesi ve zamanla bu borçları döndürebilmek amacıyla yeni borçlanmalara ve her seferinde daha yüksek faizlerle gidilmesi bir süre sonra bankaları reel sektöre kaynak aktarmak yerine kamu borçlanma kağıtlarını satın almaya ittiği gözlemlenmiştir. Hükümetler tarafından yönetilen bu borçlanma ihaleleri bir makro ekonomik veri olarak yatırımların maliyetini gösteren faiz oranları üzerinde yükseltti bir etki yaratmıştır. Bunun ise diğer bütün işletmeler ile birlikte KOBİ' ler açısından finansman anlamında bir sorun yarattığına şüphe yoktur.

Bundan dolayıdır ki; KOBİ'lerin finansman önünden daha sağlıklı gelişebilmeleri için bütçenin aracının hükümetlerce makro ekonomik istikrara en az etki yapacak şekilde, ancak her halükarda sosyal sorumluluğundan taviz vermeyecek yönde kullanılması gerekmektedir. Bu makro ekonomik istikrar şartı modelin işlerliği ve modelden beklenen faydaların sağlanabilmesi açısından olmaz ise olmaz bir şarttır.

Temel unsuru yukarıda ele alındıktan sonra işletme dışı etkenlerden dolayı ortaya çıkan finansal sorunların çözümüne yönelik olarak ortaya atılan finansman olanaklarının desteklenmesine ilişkin politika önerlerini aktarılmaya başlanabilir.

KOBİ'lere yönelik finansman olanaklarının desteklenmesi ile ilgili olarak değerlendirilmesi gereken öncelikli konu Banka-KOBİ ilişkileridir. Bu konu ile ilgili faaliyet gösteren Halkbank ve Vakıfbank'ın konu ile ilgili olarak KOBİ'lerin ihtiyaçlarına cevap verme açısından yetersiz kaldığı gözlemlenmektedir. Bu amaçla Halkbank ve Vakıfbank'ın işlevsel anlamda yeniden yapılandırılmaları gerekmektedir. Bu amaçla iki bankadan birinin diğer bireysel ve kurumsal diğer ticari müşterilerini diğer devrederek sadece KOBİ ihtisas bankası olması, sağlanacak hizmetlerin verimliliği ve kalitesi açısından yarar sağlayacaktır. Bunun yanında sadece bir KOBİ ihtisas bankasının mevcudiyeti, yapı sistemdeki diğer bankalar ile desteklenmedikçe, model açısından yeterli olmayacaktır. Diğer bankalara aktiflerinin belirli bir kısmını KOBİ'lere kredi olarak kullandırma zorunluluğu getirildiği anda ekonomik yapı içerisinde KOBİ'lerin kullanabilmeleri amacıyla bir fon birikimi gerçekleştirilebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, yapı içerisinde KOBİ'lere ayrılan fonların kullanımını sırasında dahi bankacılık teamüllerine uygun davranılması konusunda taviz verilmemesidir. Aksi takdirde KOBİ'lere kullandırılan krediler uzun vadede KOBİ'ler üzerinde yeni yükler olarak kendilerini ortaya çıkabileceklerdir.

Ekonomik yapı içerisinde KOBİ'ler için belirli bir fon yaratılmasının ardından KOBİ'ler tarafından karşılanacak bir ikinci sorun bu fonların kredi şeklinde kullanılması sırasında, kredi kullanımına karşılık oluşacak teminat sorunudur. Bu soruna çözüm sağlamak amacıyla kredi garanti fonu acilen uygulanabilir yasal alt yapı ile hayata geçirilmelidir. Ayrıca buna ilaveten sistem içerisinde Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. benzeri kuruluşların azlığı dikkate alınarak, sadece kurumlar vergisinden

muaf olan bu tip kuruluşların kurumlar vergisinin yanında KDV istisnasına da dahil edilerek desteklenmesinin yolu açılabilir.

Fonun desteklenmesinin fondan yararlanma biçimlerinin, fonun kullanıcısı olması planlanan işletmelere sağlıklı bir şekilde anlatılması ve bu sürecin işletmelerin teşviki ile desteklenmesi fondan beklenen faydanın sağlanması için önem arz etmektedir. Bunu örneklemek gerekirse; fonun işletmelere kullandırılması aşamasında ortaya çıkacak komisyon benzeri giderlerin ortadan kaldırılması bu bahsedilene örnek gösterilebilir.

Finansman sorunlarına çözüm öneri olarak model bünyesinde getirilecek bir diğer araç risk sermayesi sistemidir. Konu Türkiye açısından ele alındığında, risk sermayesi sisteminin Türkiye’deki işletmelere ait finansman sorunun çözümüne katkı sağlayabilecek olması zayıf bir ihtimal olarak gözlemlenmektedir. Sistemin uygulama mantığına genel anlamı ile bakıldığında, sistemin işlemesi için, sistem içerisinde özel sermaye kaynaklı risk sermayesi şirketlerinin varlığı gerekmektedir. Konunun Türkiye’deki hukuki çerçevesini oluşturan risk sermayesi yatırım ortaklığı tebliği’ne bakıldığında ise bu mantığın benimsenmediği, tebliğin gerçek anlamda risk sermayesi şirketlerinin oluşumuna destek veremeyeceği görülmektedir. Bu anlamda yeni girişim veya yatırımların desteklenmesi amacıyla risk sermayesi şirketlerinin risk sermayesi sistemine girip sistem içerisinde söz sahibi olmaları sağlanması, hem risk sermayesinin sistem içerisinde birikmesine sebep olacak hem de diğer taraftan sistem içersine yeni risk sermayesi şirketlerinin girerek sistemin daha işler hale gelmesi sağlanabilecektir. Ancak burada modelin işlerliği açısından dikkat edilmesi gerekli olan husus sistem içersindeki sermaye birikim tutarının sadece risk sermayesi şirketlerinin sermaye birikimi ile kısıtlanmamasıdır. Aksi takdirde sistem kendini geliştiremeyen bir kısır döngü içersine girecek ve istenen gelişmeler sağlanamayacaktır. Bunun yerine model içersinde risk sermayesi şirketlerinin yatırım fonları toplamalarına izin verilmesi sisteme yeni sermaye akışını sağlayacak ve dinamizm getirecektir. Ancak bu sistem içersindeki risk sermayesi şirketleri tarafından, sistem dışındaki bireylerden belirli bir faiz karşılığı yatırım fonu toplanması fiilinin hukuki çerçevesinin çok net şekilde belirlenmesi ve bu sürecin sermaye piyasası kurulu tarafından çok iyi denetlenmesi, geçmişte benzer uygulamalar gerçekleştirilirken vuku bulmuş olan istismar olaylarının engellenmesi açısından önem arz etmektedir. Sistemin bu şekilde uygulanmasının, daha doğrusu hangi yöntemlerle

uygulanırsa uygulansın Türkiye açısından başarıya ulaşmasının önündeki bir engelle de burada değinmeden geçmek doğru olmayacaktır. Risk sermayesi sistemi her şeyden evvel ileri teknoloji gerektiren alanlarda uygulama alanına sahip bir sistemdir. Bundan dolayıdır ki Türkiye gibi teknolojik gelişim açısından çok başarılı olmayan bir ülkede, ki bu oran KOBİ' lerde genele göre çok daha düşüktür, hedefleri açısından başarısızlığa uğrama olasılığına sahiptir. Yani risk sermayesi sistemi ne kadar iyi yapılandırılırsa yapılandırılırsın yüksek teknoloji üreten hedeflerine yönelmiş projeler olmaksızın sistem işlerlik kazanamayacaktır. Ancak her durumda AB' ye giriş sürecini yaşayan Türkiye açısından risk sermayesi sisteminin işlerlik kazanması önem taşımaktadır. Kaldı ki sistemin zaman içerisinde ileri teknoloji kullanan yatırımları teşvik edebilmesi bile mümkün olacaktır.

Bunun yanında, AB kurucu Roma Antlaşmasının rekabete ve devlet yardımlarına ilişkin maddelerinde de değinildiği üzere AB' ye giriş sürecinde KOBİ yatırımlarına yönelik devlet yardımları KOBİ' lerin finansman ile ilgili sorunlarını çözmek açısından önemli bir yere sahiptir. Devlet yardımları süreç açısından değerlendirildiğinde konunun çerçevesini nakdi karşılıksız yardımlar ve buna benzer şekilde rekabeti engelleyici sübvansiyonlar ve benzeri yardımlar oluşturmaktadır. Yani AB' nin devlet yardımları ile ilgili temel mantığını rekabetin zedelenmesi oluşturmaktadır. Rekabeti zedeleyen ihtimali olan yardımlar dışında kalan bölgesel gelişmişlik farkını azaltmayı hedefleyen yardımlar AB mevzuatı ile çelişiklik taşımayacaktır. Bölgesel gelişmişlik farklarının ortadan kaldırılması amacı KOBİ' lerin desteklenmesine her şeyden evvel bölgesel gelişmişlik haritasının çıkarılması ile başlanmalıdır. Tespitin akabinde KOBİ' lerin desteklenmesi açısından öncelikli bölgeler tespit edilmeli ve devlet destekleri öncelikli bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru azalan miktarlarda dağıtılmalıdır.

Model içerisinde KOBİ' lerin finansman ihtiyaçlarına yöneltilmiş en son öneri factoring ve leasing uygulamalarına ilişkindir. Bu konuda eksik veya yanlış bilgilere sahip olan firmalar konu ile ilgili bilgilendirilmeli ayrıca KOBİ' lere yönelik hizmet vermek amacı ile kurulacak factoring ve leasing firmalarının kurulması ve faaliyetlerinin devam ettirilmesi teşvik edilmelidir.

b. İşgücü Piyasasına Yönelik Destekler

İstihdam içersinde ağırlıklı bir role sahip olan KOBİ'lerin, istihdam açısından desteklenmesi dünyanın bir çok ülkesi ile birlikte AB' de de kabul görmüş bir durumdur. KOBİ'lerde istihdamın desteklenmesi konusu ele alınırken ilk önce ileri sürülen fikir KOBİ'lerin üzerindeki istihdam yüklerinin, özellikle asgari ücret düzeyinde alınan vergi ve benzeri kesintilerin kaldırılmasıdır. Bu öneri burada inşasına uğraşılan model açısından geçerli değildir. Şurası unutulmamalıdır ki KOBİ'ler ciddi bir istihdam yükünü omuzlarında taşır durumdadırlar ve istihdama ait vergi gelirlerinin önemli bir kısmını hazineye ödemektedirler. Bu açıdan bakıldığında KOBİ'lerden bu gelirlerin alınmasından vazgeçilmesi demek aslında hazine açısından ciddi bir gelir kaybı demektir. Önemli olan istihdam oluşturmalarından dolayı KOBİ'lerden ne kadar vergi ve benzeri kesinti yapıldığı değil bu kesintilerin ne şekilde kullanıldığıdır. Model açısından önemli olan kesintinin miktarı değil yapılan bu kesintinin işgücü piyasasına ne şekilde dönüştürüldüğüdür. Burada üzerinde durulması gereken konu, takip eden sayfalarda daha ayrıntılı olarak önerileceği üzere, yapılan kesintiler ile düzenlenecek örgün ve diğer mesleki teknik eğitim faaliyetleri ile oluşturulacak verimlilik artışının yapılan kesintileri işletmenin toplam maliyetleri içersindeki payını giderek arttıran bir durum içersine getirmesidir. Yoksa işletmelerden yapılan kesintilerin ortadan kaldırılması sadece kısa vade de belirli sorunları çözerken uzun vade de yeni sorunlar ortaya çıkarabilecektir. Ayrıca konu açısından önemli bir diğer husus Türkiye açısından, özellikle KOBİ'lerde, kayıt dışı ekonomi sorunudur. Birçok işletmede aslında daha yüksek ücret alırken daha az vergi ve sosyal güvenlik primi yatırmak amacıyla asgari ücretten gösterilen çalışan mevcuttur. Yukarıda bahsedildiği gibi bir indirimin hayata geçmesi halinde aslında hak etmemesine rağmen bu indirimden yararlanacak işletme mevcuttur. Ayrıca sadece bu durumdan yararlanmak amacıyla çalışanlarını asgari ücretten gösterme yoluna gidecek işletmelerin olabileceği düşünülürse bu yöndeki bir uygulamanın bütçe üzerine getirebileceği yükün ağırlığı daha iyi anlaşılabilir. Bundan dolayı modelin bu kısmı içersinde bu tip indirimler yerine verimlilik artışını öngören öneriler sunulacaktır.

KOBİ'ler açısından işgücü piyasası ile ilgili en büyük sıkıntı nitelikli eleman tedarikinde yaşanan sıkıntıdır. Bu konudaki sorunları; elemana ulaşmada yaşanan

sıkıntılar, elemanın niteliğine ilişkin sıkıntılar olmak üzere iki ayrı grupta incelemekte konunun daha iyi irdelenebilmesi açısından fayda vardır.

İstihdam edilecek personele ulaşma konusunda yaşanan sorunlar genel olarak Türk işgücü piyasasının bir yönü olarak ortaya çıkmaktadır. Yani konuyu biraz daha açmak gerekirse; ekonominin içersinde bir yandan iş arayan insanlar mevcut iken diğer yanda da işletmelerinde istihdam etmek üzere personel arayan işverenler mevcuttur. Bu durumu ortaya çıkaran temel durum ise piyasaların şeffaf olmaması daha açık bir söyleyişle iş ve personel arayan kişilerin işgücü piyasası içersindeki açık işlere ve işyerlerine ait eteri kadar bilgi sahibi olmamasıdır. Piyasalardaki aktörlerin piyasalara ilişkin daha iyi bilgilendirilmeleri amacıyla, İŞ-KUR' da yeni bir yapılanmaya gitmek, İŞ-KUR' un köklü geleneği düşünöldüğünde kısa vadede en etkin sonuçları verecek çözüm önerisi olarak görölmektedir. Bu amaçla İŞ-KUR' un içinde basamaklı bir yapılanmaya gidilmelidir. Kurum kendi içersinde büyük işletmeler ve KOBİ' ler olarak ikiye ayrılmalı ve KOBİ' lerde kendi içlerinde AB standartlarına uygun olarak kurum içersinde sınıflandırılmalıdır. Diğer yandan konu ile ilgili, izin verme sistemi sınırları içersinde, özel girişimcilikten yararlanılmalıdır. Şuan 4904 sayılı İŞ-KUR kanunu ile uygulamada bulunan sistem belirli yönleri ile teşvik edici ve destekleyici olmalıdır. Kurumun özel istihdam bürosu açmak amacıyla aradığı en önemli kriter bankalardan alınacak teminat mektubudur. Bu mektubun alınmasında mektup üzerinden, kamu tarafından alınan vergi ve benzeri kesintilerin minimum düzeye indirilmesi sistemin işlerliği açısından teşvik edici bir özellik arz edecektir. Diğer yandan özel istihdam bürosu işletmeye talip olan kişilerden belirli eğitim düzeyi şartının aranması sistemin kaliteli bir şekilde işlemesini temin edecektir. Özellikle iktisadi ve idari bilimler faköltesinin çalışma ekonomisi ve endüstriyel ilişkiler bölümlerinden mezun olan kişilerin konunun içeriğine ilişkin aldıkları derslerin sayısının fazlalığı, bu kişilerin bu faaliyette bulunmaya teşvik edilmesi gerekliliğini doğurmaktadır.

İşgücü piyasasına yönelik olarak yaşanan bir diğer sıkıntı KOBİ' lerin istihdam edecekleri personele ulaşmaları durumunda, ulaşılan personelin gerekli nitelikleri taşıyor olmasıdır. Bu konu ile ilgili model içersinde düzenlenmesi öngörölen iki kurum Milli Eğitim Bakanlığı ve İŞ-KUR' dur. Ekonomi içersinde çalışanların nitelik düzeyini arttırmak amacıyla uygulanan biri uzun vadeli diğeri daha kısa vadeli birbirini

tamamlayan, birbiri içine geçmiş ve beraber uygulanması gereken iki yöntem vardır. Birincisi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan örgün eğitim modelidir. Örgün eğitim içerisinde mesleki ve teknik eğitim veren okulların sayısının artırılması modelin bu kısmının ilk basamağını oluşturmaktadır. Bu basamağın Türkiye' nin işgücü piyasasına yönelik olarak gerçekleştirmek zorunda olduğu en önemli reformlardan biri olduğu ve bunun yüksek maliyeti ile uzun vadeli ve bilgi tabanlı bir çalışma gerektirdiği unutulmamalı ve bu reformdan kısa sürede büyük beklentiler içersine girilmemelidir. Diğer yandan örgün eğitim dışında verilen mesleki eğitim model açısından diğer önemli bir konudur. Bununla ilgili olarak 3308 sayılı mesleki eğitim kanununun yeniden yapılandırılması gerekli hatta zorunluluk taşımaktadır.

Gerek teknik gerekse yönetim düzeyinde nitelikli eleman ihtiyacı, AB' giriş sürecinde bulunan ülkemizin rekabet edebilirliği açısından büyük önem arz etmektedir.

c. Yönetim Fonksiyonuna Yönelik Destekler

Burada vurgulanması amaçlanan sorun bir disiplin olarak yönetim biliminin işletme sahip ve yöneticileri tarafından yeteri kadar algılanmamasıdır. Yönetimin bir sanat olduğu ve benzeri düşünceler bir yana bırakılacak olursa, yönetim bir bilim olması itibariyle pozitif verilerle anlatılabilen ve işletme yönetiminde bulunan kişilere aktarılabilen bilgiler topluluğu olarak tanımlanmalı ve işletme yönetimindeki kişilerin bu bilgiler topluluğundan yararlanabilmeleri sağlanmalıdır. Bu amaçla, modelin içersinde öngörülen kurumsal yapılanma vasıtasıyla işletme sahipleri ve yöneticileri işletme yönetimi alanında bilgilendirilmeli, konuya ilişkin eğitim programları düzenlenmelidir. Eğitim programları sadece teorik düzeyde yönetim bilimine ait kavramları aktarmakla kalmamalı ama aynı zamanda, simülasyon derecesine varacak, uygulamalı eğitim çalışmalarını içermelidir. Bu amaçla düzenlenecek olan çalışmaların yerele indirgenmesi modelin işlerliği açısından önem arz etmektedir. Burada kamunun özel sektörden hizmet satın alma yoluna gitmesi konunun dinamik ve gelişen yönü dikkate alındığında KOBİ' lere sürekli yenilenebilir ve geçerli bilgiye ulaşabilmeleri olanağı sağlayacak ve rekabet edebilirliklerine olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

d. Araştırma-Geliştirme ve Teknoloji Alanında Verilen Destekler

Geleceğin bilgi ve teknoloji tabanlı dünyasında rekabet edebilmek ve varlıklarını geliştirerek sũrdũrebilmek amacıyla KOBİ'lerin teknoloji alanında atılım yapmaları bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu gereklilik sadece KOBİ'lerin rekabet edebilirliği ve varlıklarını geliştirerek sũrdũrebilme ihtiyaçlarından değil, diğer taraftan da ũlke ekonomisinin rekabet edebilirliği ve varlığını geliştirerek sũrdũrebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bundan dolaydır ki KOBİ'lerin ekonomi içersinde AR-GE ve teknoloji alanında desteklenmeleri model açısından önem arz etmektedir. Şurası unutulmamalıdır ki AR-GE ve teknoloji alanlarında yapılan çalışmalar ve getirileri uzun vadeli bakış açısını ve çalışma disiplini gerektirmektedir. Bu sebepten dolaydır ki KOBİ'lerin bu çalışmaları yũrũtũrken, bu çalışmalardan dolayı bir sũre gelir elde edemeyecekleri gũz ũnũne alınarak, bu çalışmaları ile ilgili olarak KOBİ'lere kaynak aktarımına gidilmelidir.

Bu konu ile ilgili alınacak ilk tedbir sorunun kũkenine aittir. GSMH' den AR-GE çalışmalarına daha fazla pay ayrılması aslında kaynak yetersizliğinden dolayı gerçekleştirilemeyen AG-GE çalışmalarının icrasına yardımcı olacaktır. Burada yardımların proje bazlı olması ve çalışmalar proje aşamasında iken desteklenip desteklenmemesi açısından çok titiz bir Şekilde değerlendirilmesi kaynakların daha verimli kullanılması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca nakdi yardımın yapılamadığı durumlarda AG-GE teknolojisi çalışması gerçekleştirecek firmalara gũsterilecek vergi indirim ve istisnaları bu çalışmaların desteklenmesi açısından önem arz etmektedir.

Uzun ve orta vade de sonuç getirecek bu uygulamaların yanında KOBİ'ler açısından kısa vade de sonuç getirecek yũntemlerinde hayata geçirilmesi gũnũmũzũn hızlı Şekilde deđerēen ekonomik koşullarına uyum sağlayabilmek açısından önem taşımaktadır. Bu amaçla, KOBİ'lerin know-how satın alma yoluna giderek gerçekleştirecekleri teknoloji transferlerine danışmanlık yapılması teknoloji transferinin, diğer bũtũn koşullar sabit iken, KOBİ'lere getireceği faydanın daha fazla olmasını sağlayacaktır. Bu danışmanlık faaliyetleri için TũBİTAK içersinde oluşturulacak bir birimin KOSGEB ile işbirliği içersinde bu faaliyetleri yũrũtmesi model içersinde konuya ilişkin olarak ũngũrũlen ũzũm yoludur. İlgili birim KOBİ'ler açısından mũkerrer veya istenenden daha dũřũk

teknoloji kullanımı engelleyerek, aslında uzun vadede vereceği sonuçlar açısından çok fazla tavsiye edilmese de kısa vade de uygulamasına gidilmesi bir nevi zorunluluk olan teknoloji transferi uygulamasından alınabilecek en yüksek faydanın sağlanmasını temin edecektir.

Diğer taraftan AR-GE çalışmalarının gerektirdiği yüksek maliyetler düşünülecek olursa, bu yüksek maliyetleri karşılamak için KOBİ'lerin teknoloji geliştirmek amacıyla birlikte kuracakları firmaların kuruluşunun desteklenmesi ve bu firmaların kurulması amacıyla gerekli hukuki yapının hazırlanması AR-Ge faaliyetlerin gelişiminin desteklenmesi amacıyla model içerisinde alınabilecek önlemler arasındadır. Böylece hem her bir KOBİ için teknoloji geliştirme maliyeti düşürülecek hem de AR-GE çalışması sonucu geliştirilen yeni teknoloji teknolojinin daha fazla KOBİ için daha fazla mal ve hizmet üretiminde kullanılması sağlanacaktır. Bu sürecin üniversiteler ve araştırma kuruluşları tarafından desteklenmesi sürecin etkinliğinin artırılmasında önemli bir etken olarak düşünülmelidir.

4.4.2.3. Kurumsal Yapılanma

Yukarıda ilgili bahislerde anlatıldığı üzere model içerisinde kamunun yer alıp almayacağı tartışması yerine model içerisinde kamunun ve özel sektörün birbirlerine göre ağırlık durumları tartışılacaktır. AB ve diğer gelişmiş ülke deneyimleri göstermiştir ki, KOBİ destekleme modelleri içerisinde kamunun özel ve özerk kurumlara göre ağırlıklı bir rol oynaması o modelin güçlülüğünden ziyade hantallığını ve güçsüzlüğünü göstermektedir. Onun için burada üzerinde çalışılan KOBİ destekleme modeli kamunun yasama yetkisine dayanarak çizdiği sınırlar içerisinde özel kuruluşlarla yürütülen destekleme amaçlı faaliyetler bütününe içerecektir.

KOBİ'ler ile ilgili güncel kurumsal yapılanma Türkiye açısından incelendiğinde, KOBİ'lerin desteklenmesi konusunda en faal kurumun KOSGEB olduğu gözlemlenmektedir. Bundan dolayıdır ki KOSGEB' in mevcut yapısı modelin ele alınış tarzı ile yakından bağlantılıdır. KOSGEB' in mevcut yapısı incelendiğinde, KOSGEB' in kurucu kanunu ile çok fazla sayıda sorumluluk yüklenilmiş bir kuruluş olduğu gözlemlenmektedir. KOSGEB' in bu mevcut yapısı sistemin yerleşmiş, yerelde etkili ve uzmanlaşmış destek sistemi ilkesi ile tezatlık taşımaktadır. Bu yapısı ile KOSGEB'

in merkezi, genel hizmetler veren ve uzmanlaşmaktan uzak bir kuruluş olduğu gözlemlenmektedir. Bunun yerine KOSGEB' in değişik yardımlar konusunda uzmanlaşmış ve yerelde çalışan daha ufak, hareket kabiliyeti yüksek ve az bürokrasi ile çalışan kurumların bünyesinde faaliyet gösterdikleri bir üst kurum olarak faaliyet göstermesinin destek faaliyetlerinin verimliliklerinin arttırılması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken konu yerelde çalışan örgütler ile KOSGEB arasında gerçekleşecek olan ilişkilerin düzeyidir. Burada yerel örgütlerin karar alma becerilerinin olması ve faaliyet gösterebilme amacıyla KOSGEB' e bağımlılıklarının azaltılması sistemin işlerliği açısından önem arz etmektedir. Aksi takdirde KOSGEB, destek sisteminin işlerliği açısından sorun çözen değil bürokrasi ve sorun üreten bir kurum halini alacaktır. UNIDO tarafından önceki bölümlerde ele alınan çalışma da karar alıp uygulamada yerel örgütlerin etkili olduğu sistemlerin daha etkili olduğunu ispatlamıştır.

Bunun yanında kurumun idari yapılanmasında gerçekleştirilmesi zaruri görülen unsurlar göze çarpmaktadır. Öncelikle kurum mevcut yapısı içerisinde gerek genel gerekse yönetim kurulu açısından siyasi etkilere çok fazla açıktır. Bu ise alınan kararların ve yapılan yardımların tarafsız olarak ve sadece ekonomik çıkarlar gözetilerek yapılması ilkesine zarar verebileceği aşıkardır. Bunun yerine genel kurulun ve yönetim kurulunun daha fazla meslek kuruluşları ve üniversiteler tarafından belirlenmesi, kararların tarafsızlığı ve ekonomik çıkarların gözetilmesi ilkesine katkı yapabileceği ortadadır.

Bunun yanında desteklerin finansal kısmına ait kurumsal yapılanmada en az diğer alanlar kadar önemlidir. Bu amaçla KOBİ ihtisas bankası olmak üzere yeniden yapılandırılması KOBİ' ler açısından önem taşımaktadır. Şuan ki yapısı ile Halkbank, maruz kaldığı siyasi baskılardan dolayı KOBİ' lerin desteklenmesi konusunda etkin bir rol alamamaktadır. Siyasi baskıları en az düzeye indirmek ve Halkbank' ı KOBİ' lerin desteklenmesi konusunda yeniden etkin bir role kavuşturabilmek amacıyla, Halkbank' ın özelleştirilmesi model açısından gereklidir. Ancak bu özelleştirme sırasında, özelleşme sonrası dönemde Halkbank' ın KOBİ' lerin desteklenmesindeki konumunu arttırarak korumak amacıyla özelleştirme şartnamesine bir takım özel

hususların konması gerekmektedir. Bu amaçla Halkbank' ın özelleştirme sonrası dönemde aktiflerinin belirli bir kısmının KOBİ' lerin desteklenmesi amacıyla korunması, özelleştirmeden KOBİ' lerin desteklenmesi amacıyla beklenen faydanın sağlanmasını teşvik edecektir. Ancak KOBİ' ler için ayrılan bu payın kullanılmasında dahi bankacılık ilkelerine dikkat edilmesi kaynakların verimli kullanılması açısından önem arz etmektedir. Fakat bu kısmın kullanılması konusunda sağlanacak vergi istisnası veya indirimi benzeri uygulamaların bankacılık ilkeleri ile ters düşmek sayılmamalı aksine KOBİ' lerin desteklenmesi konusunda, Halkbank' ın özelleştirilmesi sürecinde olumlu bir adım olarak değerlendirilmelidir.

Finansman açısından kurumsal yapılanmanın bir diğer ayağını da kredi garanti fonu oluşturmaktadır. Bu amaçla fon pilot uygulama olmasının ötesine taşınmalı ve KOBİ' lerin finansman ihtiyaçlarının karşılanması konusunda alternatif bir çözüm haline getirilmelidir.

Aktif olarak uygulanan politikaların yanı sıra, politika oluşturma sürecinde bu sürece mevcut durum ile ilgili olarak doğru ve hızlı bir şekilde veri aktarılabilmesi, politika oluşturma sürecinde sorunların doğru şekilde tespit edilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu amaçla, konu ile ilgili Türkiye' de faaliyet gösteren kurum olan Türkiye İstatistik Kurumu' nun tekrar yapılandırılması önem arz etmektedir. Doğru ve hızlı bilgiye ulaşmak amacıyla kurumun baştan yapılandırılması model içinde önemli ve öncelikli yerlerden birine sahiptir.

SONUÇ

KOBİ'lerin ekonomik sistem içerisinde ve politika yapıcılarının gündemlerinde daha fazla yer almaya başlamaları temelde dünya ekonomisinde ki bir değişimi yansıtmaktadır. 1970'lerden itibaren ölçek ekonomileri giderek ve büyük firma ölçekleri terk edilmeye başlanırken, çeşit ekonomileri ve küçük ve orta firma ölçekleri giderek daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Gelişen teknoloji ve tüketici beklentilerinde meydana gelen farklılaşmalar işletme ölçeklerinde küçülmeyi gerektirirken, bu dönemlerde dünya ekonomisini etkisi altına alan kriz ortamı karşısında küçük ve orta boy işletmelerin daha istikrarlı tavır sergilemeleri orta bir KOBİ gerçeğini çıkarmıştır.

Çalışma içerisinde çalışmanın sınırları içerisinde ele alındığı üzere 1970'lerin ilk yarısından itibaren dünya ekonomik ve sosyal açıdan yeni bir dönem içerisinde girmiştir. İşte çalışmanın temel taşlarından biri olan KOBİ'ler bu yeni dönemde önemli birer aktör olarak ön plana çıkmışlardır. Gerek ekonomik gerekse sosyal yapıda ön plana çıkan KOBİ'lerin neyi ifade ettiği genel olarak bilinse de gene geçer bir tanım yapma gücü KOBİ'lere ilişkin tartışmaların genel sorunsalı olarak ortaya çıkmaktadır. Bundan sebepten dolayıdır ki konuya ilişkin bir çalışma içerisinde tartışmayı başlatmak için genel geçer bir KOBİ tanımlaması ortaya koymak yerine kavramı oluşturan değişkenleri yansıtmak ve tanım alt yapısı gerçekleştirmek kavramın özel konumu nedeniyle çalışmanın arka planını oluşturmak konusunda daha fazla işlevsel olabilecektir. Çünkü herkesin kabul edebileceği genel geçer bir tanım oluşturabilmek neredeyse imkansızdır. Bunun yerine amaca uygun ve değişen koşullara uyum sağlayabilecek bir tanımlama yapmak, yapılan tanıma göre oluşturulacak politika ve politika önerileri için daha uygun olacaktır.

Bu doğrultuda tanımlaması yapılan KOBİ'lerin önemleri, ilgili yerlerde de bahsedildiği üzere, sadece ekonomik alana ilişkin olmayıp aynı zamana toplum içerisinde sosyal alana da ilişkindir. Gerçekleştirdikleri istihdam, yaptıkları yatırımlar, oluşturdukları rekabetçi ortam ekonomiye yaptıkları olumlu katkılar olarak ortaya çıkarken; sermayenin tabana yayılması, adil gelir dağılımına katkı sağlamaları gibi unsurlar KOBİ'ler tarafından sosyal yapıya yaptıkları katkılar olarak sıralanabilir.

Çalışmanın bir diğer mihenk taşı olan AB ise II. Dünya Savaşı'ndan sonra küreselleşme hareketine paralel olarak ortaya çıkan ekonomik bütünleşme hareketlerinin

bir uzantısıdır. Ekonomik bütünleşme, ulusal ekonomiler arasındaki bölünme ve parçalanma derecesini azaltmak amacıyla yapılan uğraşlar şeklinde tanımlanabilir. İşte Avrupa Devletleri de II. Dünya Savaşı' nı takip eden dönemde bir yönüyle bir barış Avrupa' sı gerçekleştirmek, diğer yönüyle A.B.D. ve Sovyetler ekonomileri ile ekonomik rekabet edebilmek amacıyla ekonomik bütünleşme hareketini başlatmışlardır. Euro ortak para biriminin kullanımı ile birlikte ekonomik bütünleşme hareketinin en düzeyine gelen AB bugün için gelinen noktada 19.050.000 işletme ile dünyanın sayılı ekonomileri içersine girmiş bulunmaktadır. Toplam işletme sayısının %99' luk kısmının KOBİ' lerden oluştuğu, bu işletmelerinde toplam istihdamın %66' lık kısmını oluşturduğu göz önüne alınırsa bütünleşmiş Avrupa ekonomisinde KOBİ' lerin önemi ortaya çıkacaktır.

Birlik' in KOBİ' lere bakışında KOBİ' lerin hangi tarihlerden itibaren ön plana çıktığına bakılacak olursa, KOBİ bahsinde de değinildiği üzere 1970' li yıllarda dünya ekonomisinde ortaya çıkan kriz dünyadaki diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi AB' de de KOBİ' lerin üzerine daha fazla odaklanılmasına neden olmuştur. Takip eden yıllarda 1983 yılının KOBİ yılı ilan edildiği, ardından KOBİ' lere yönelik hedeflerin belirlenmesi amacı ile 1986 yılında Özel Görev Gücü' nün kurulduğu, 1993 yılında Beyaz Kitap ile KOBİ' lere yönelik hedef belirlemesine gidilerek 1994 yılında bu hedeflerin somutlaştırıldığı devam eden yıllarda da KOBİ' lere yönelik uygulamaların çok yıllık KOBİ programları ile desteklendiği gözlemlenmektedir.

Türkiye açısından konu ele alındığında sürekli var olan bir kriz ortamı dikkati çekmektedir. Diğer bütün ölçekteki işletmeler gibi kriz ortamı KOBİ' leri de negatif yönde etkilemektedir. Türkiye' de var olan ekonomik sorunlara sürekli ekonomik kriz penceresinden bakılması ve ekonomi politikalarının popülist veya kriz odaklı olması dünyada ve Avrupa' da ekonomik ve sosyal yapı içersinde gerçekleşen bu değişimlere yabancı kalınmasına neden olmuştur. Örnek vermek gerekirse Birlik içersinde KOBİ' lere yönelik olarak ilk uygulama 1983 yılının KOBİ yılı olarak ilan edilmesidir. Buna karşın Türkiye bu uygulamayı 1996 yılında gerçekleştirebilmiştir. Aradaki 13 yıllık fark bile konu ile ilgili olarak modern gelişmelere Türkiye' nin ne kadar geriden gelerek tepki verdiğini ortaya koyabilmek açısından önemlidir.

Mevcut olumsuz konjonktür ve modern gelişmeleri geriden takip etmek gibi olumsuzluklara rağmen Türkiye gerek GATT' a taraf olarak küreselleşme hareketine, gerekse AB' ye tam üyelik için başvurarak bölgeselleşme hareketine dahil olma yönünde olumlu bir tutum sergilemiştir.

Ekonomik yapı içerisinde sayısal ağırlıkları açısından Türk KOBİ' leri AB KOBİ' leri ile benzerlik taşırlarken, ekonomik yapıya kattıkları katma değer, yenilik yaratabilme güçleri, toplam AR-GE çalışmaları içerisindeki payları açısından AB KOBİ' lerine göre daha gerilerde yer almaktadırlar. Bunun yanında AB' ye giriş sürecinde KOBİ' lere yönelik olan kurumsal yapılanmayı incelediğimizde karşımıza dağınık bir kurumsal yapılanma çıkmaktadır. Dağınık yapılanması ve yetersiz olanakları ile KOSGEB bu yapılanma içerisinde en fazla rol oynayan kurum olarak yapılanma içerisinde karşımıza çıkmaktadır. KOSGEB' in dışında TOSYÖV, İKV, MEKSA, TTGV ve KOS-DER gibi vakıf ve dernekler; Halkbank, Vakıfbank ve Türk Eximbank'tan oluşan kamu bankaları; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlıkları, Milli Prodüktivite Merkezi gibi kamu kurum ve kuruluşları bu yapılanmanın KOSGEB ile birlikte önemli ayaklarını oluşturmaktadırlar. Ayrıca, TOBB, TESK ve Esnaf ve Sanatkar Kefalet Kooperatifleri de KOBİ' lerin desteklenmesinde aktif rol alan kuruluşlardandır.

Gerek kurumsal yapılanma gerekse sağlanan destek ve teşvikler açısından Türkiye ve AB' yi karşılaştırmak gerekirse AB normlarına en uygun mekanizmanın ihracat desteklerinde olduğu, en fazla aksayan yönün ise idari ve bürokratik engellere ilişkin olduğu dikkati çekmektedir. Ancak olayın iki yönlü olduğu da gözden kaçırılmaması gereken bir durumdur. Buna göre uyum sürecinde gereken kurumsal yapılanmanın gerçekleştirilmesi ile bu kurumsal yapılanma ile o kurumsal yapılanma ile istenilen hedeflere ulaşmak farklı şeylerdir. Kurumsal yapılanma her şeyden evvel bir ilkesel bir sorundur. Örnek vermek gerekirse; istenilen hedefin bürokratik engelleri kaldırmak olduğunu düşünerek bir kurumsal yapılanma oluşturulabilir. Bu süreç yasama sürecidir. Ancak getirilen yapılanma ne kadar iyi olursa olsun bunun uygulamalı olarak hayata geçirilmemesi durumunda yapılan kurumsal yapılanma bir şey ifade etmeyecektir. Ayrıca yardımın fonksiyonel olabilmesi amacıyla istenilen paranın sisteme aktarılması sistemin işlevselliği açısından önem arz etmektedir.

Çalışmanın içersinde geliştirilen model çerçevesinde ortaya çıkan destek sistemi içersinde eksiklikler veya yanlışlıklar olsa dahi burada üzerinde durulması gereken konu, günümüzün değişen koşulları ve sanayileşme trendleri göz önünde bulundurularak, Türk KOBİ destek sistemini dağınıklık ve eşgüdümsüzlükten kurtarmak gerekliliğidir. Ancak bu eşgüdüm sağlama isteği hiçbir zaman için devletin aşırı müdahaleciliğine dönüşmemeli aksine demokratik katılımçılık içinde gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- AFETİNAN, Ayşe (1972), Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı 1933, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- AFETİNAN, Ayşe (1973), Türkiye Cumhuriyetinin İkinci Sanayi Planı 1936, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- AKGEMİCİ, Tahir (2001), KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, KOSGEB Yayınları, Ankara.
- ALPAR, Cem ve Ebru Fezal Akın (1995), Gümrük Birliği ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Etkisi, KOSGEB Yayınları, Ankara.
- ALPUGAN, Oktay (1993), Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansal Yapısı, Finansal Sorunları, KOSGEB Yayınları, Ankara.
- ALPUGAN, Oktay (1989), Küçük İşletmeler Kavramı Kuruluşu ve Yönetimi, KATÜ Yayınları No: 125, Trabzon.
- ALTIKARDEŞ, Serhavet (1973), Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Ekonomimizdeki Yeri ve Tanımlaması, Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Geliştirilmesi Semineri, MPM yayını, No:120, Ankara.
- Ankara Sanayi Odası (1994), "Türkiye'de Uygulanan Teşvik Politikalarının Eleştirisi ve Dünya Uygulamaları", Asomedyaya Dergisi Özel Ek, Haziran.
- Ankara Sanayi Odası (1996), AB'ne Giden Yolda Şirketler Arası İşbirliği İmkanları, Asomedyaya Özel Ek, Ankara.
- Ankara Sanayi Odası (1996), KOBİ'ler AB Yardımlarına Hazır mı ?, Asomedyaya Özel Ek, Ankara.
- Ankara Sanayi Odası (1997), KOBİ'ler İçin Bir Finansman Kolaylığı: Kredi Garanti Fonu Türkiye'de Nasıl İşliyor ?, Asomedyaya, Ankara.

- ARREDONDO, C. Juan (2004), Enviromental and Health Management in Small and Medium Sized Enterprises, Master of Science in Enviromental and Health Management, Massachusetts Institute of Technology, Guadajalara, Mexico.
- ATALAY, N., Birbil D., Demir, N. ve Yıldırım, Ş., (1998), Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Teknoloji Kullanımı, MPM Yayınları, No. 632, Ankara.
- BALDWIN, J.R., E. Gray, J. Johnson, J. Proctor, M. Raliquzzaman and D. Sabourin (1997), Failing Concerns: Business Bankruptcy in Canada, Statistics Canada, Ottawa.
- Banka Uzmanları Derneği (1995), Gümrük Birliği' ne Girerken KOBİ' lerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, Uzman Gözüyle Bankacılık Eki, Ankara.
- BAYKAL, Cevdet (1996), Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) İhracatta Örgütlenmelerine Bir Model: Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü, Ankara.
- BETCHERMAN, G., N. Leckie and K. McMullen (1997), Developing Skills in the Canadian Workplace, CPRN Study No. WO2, Renouf Publishing, Ottawa, Canada.
- BİAR, Mehmet (1992), KOBİ' lerin Yatırım Kararları ve Yatırım Teşvikleri, BİAR Yayınları, Ankara.
- BOSTANCI, M. Naci (1996), Cumhuriyetin Başlangıç Yıllarında Ekonomi ve Siyaset, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- BRYON, Justin (2001), Comparison of Small and Medium-Sized Enterprises in Europe and in the USA, Florence, Routledge, KY, USA.
- BRUSCO, S. and E. Righi (1989), Local Government, Industrial Policy and Social Concensus: The Case of Moden Italy, in *Economy and Society*, Vol. 18, No. 4 Italy.

- CİNEL, Kayaalp, Türkiye' de İhracat Sektörünün Finansmanı ve KOS' lar (1996), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayici-İhracatçılar Derneği (KOS-DER), Ankara.
- COHEN Stephan, J. Bradford DeLong and John Zysman (2000), Tools for Thought: What Is New and Important About the Economy, BRIE Working Paper, No:138.
- COLLI, A. Fernandez-Perez, P., Rose, M, National Determinants of Family Firms in Britain, Spain and Italy in the Nineteenth and Twentieth Centuries Enterprise Society 4.
- COSH, A., J. Duncan and A. Hughes, Investment in Training and Small Firm Growth and Survival: An Empirical Analysis for the UK 1987-95, Department for Education and Employment, Research Report RR36, 1998.
- ÇETİN, Canan (1996), Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Değerlendirilmesi, Der Yayınları 202, İstanbul.
- ÇİLLER, Tansu ve Murat Çizakça (1989), Türk Finans Kesiminde Sorunlar ve Reform Önerileri, İstanbul Sanayi Odası, İstanbul.
- DAĞDELEN, Ülkü (1992), "Risk Sermayesi", İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Mart.
- DEMİR, Nazmiye, Dilek Birbil, Nevda Atalay ve Şevket Yıldırım (2000), İnsan Kaynakları Yönetimi ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Ankara, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları No:635, Ankara.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (1999), Küçük Ölçekli İmalat Sanayi İstatistikleri (1-9) 1997, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No:2286, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilat (2000), Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilat (2001), Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilat (2004), KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, DPT Yayınları, Ankara.

- Devlet Planlama Teşkilat (2006), Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) KOBİ Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- DİNÇER, Ömer (1992), Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, Timaş Basım Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul.
- DOĞAN, Muammer (1998), İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- EGE, Ayşe, Şule Eğitim ve Ufuk Acar (1995), Avrupa Birliği İle Gümrük Birliği Muhtemel Etkiler ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Bakanlığı (KOSGEB), Ankara.
- ERDUT, Zeki (1992), Avrupa Topluluğu' na Tam Üyelik Bakımından Türk Endüstri İlişkileri Sisteminin Değerlendirilmesi, Kamu İş Yayınları, Ankara.
- ERDUT, Zeki (2002), Küreselleşme Bağlamında Uluslar arası Sosyal Politika ve Türkiye, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.
- ERTÜRK, Mümin (1995), İşletme Biliminin Temel İlkeleri, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- ESİN, Arif (1991), XXI. yy. Ekonomilerine Doğru Bir Kalkınma Aracı: Küçük ve Orta Boy İşletmeler - AT Örneği -, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayın No : 96, İstanbul.
- ESİN, Arif, Aylın Alagöz ve Şirin Çalış (1994), Avrupa Birliği'nde Teşvik Sistemi - İlkeler ve Uygulamalar -, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul.
- Eskişehir Sanayi Odası, "Sorularla Kredi Garanti Fonu", Eskişehir Sanayi Odası Bülteni, Kasım - Aralık 1996.
- Gibb, Allan A. (November, 1993), "Small Business Development in Central and Eastern Europe - Opportunity for a Rethink ?", Journal of Business Venturing, Vol:8 No:6.
- GÜCELİOĞLU, Ömer (1994), Küçük Ölçekli İşletmelerin KOSGEB'den Beklentileri, Türkiye Esnaf - Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR) Yayınları No: 13, Ankara.

Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü (2001), Yatırımlarda Devlet Yardımları Mevzuatı, Hazine Müsteşarlığı Yayınları, Ankara.

Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü (2000), Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Sn. Recep Önal'ın Yeni Teşvik Düzenlemesi Konusunda Yaptığı Basın Toplantısı, Hazine Müsteşarlığı Yayınları, Ankara.

<http://www.abigem.org>

<http://www.deltur.cec.eu.int>

<http://europa.eu>

<http://www.ekonomi.name.com>

<http://halkbank.com.tr>

<http://www.iesob.org>

<http://ihracat.dtm.gov.tr>

<http://www.ilo.org>

<http://www.inovasyon.org>

<http://www.kobinet.org.tr>

<http://www.kosgeb.gov.tr>

<http://www.netbul.com>

<http://www.sba.gov>

<http://www.tesk.org.tr>

<http://www.teskomb.org.tr>

<http://www.tobb.org.tr>

<http://www.yarindergisi.com>

- IŞIKLAR, İlyas (1999), Türkiye Ekonomisinde Uygulanan Başlıca İstikrar Programları, Türkiye Ekonomisi, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1149, Eskişehir.
- İktisadi Kalkınma Vakfı (2005), Avrupa Birliği' nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 188, İstanbul.
- IVERSEN, Eric J (2003), SMEs and the new role of academic research: Case Norway, STEP - Centre for Innovation Research, Norway.
- ILO (1991), The Dilemma of the Informal Sector, Report of the Director General, Geneva, Italy.
- İRAZ, Rıfat (2005), Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİ' ler, Çizgi Kitabevi, Konya.
- KARGÜL, İ. Doğan (1997), Türkiye' de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin, Yönetim Sorunları ve Çözümleri, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1997-47, İstanbul.
- KILDOKUM, Hakan (1995), Risk Sermayesi ve Türkiye Uygulaması, Uzman Gözüyle Bankacılık, İstanbul.
- Konrad Adeneur Vakfı (1999), Industrial Zonea and Cooperatives As Inatterments to Support SME's, Konrad Adeneur Vakfı Yayınları, Ankara.
- Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası (1999), KOBİ El Kitabı, Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Yayınları, İstanbul.
- KOÇEL, Tamer (1993), İşletme Yöneticiliği: Yönetici Geliştirme, Organizasyon ve Davranışı. 3.b., Beta Yayınevi, İstanbul.
- KOTAR, Erhan (1995), Küçük İşletmelerin Tanımı, Önemi, Muhasebe Sorunları ve Çözüm Yolları, İstihdam Yaratıcı Girişimler, Teknolojik Yenilikler ve Bölgesel Gelişme Uluslar arası Seminer, Ankara.
- Küçük ve Orta Ölçekli Sanayici - İhracatçılar Derneği (KOS-DER) (1996), İtalyan Dış Ticaret Modeli: FEDEREXPORT - Ulusal İhracat Birlikler Federasyonu, KOS-DER Yayınları : 2, İstanbul.

- MÜFTÜOĞLU, M. Tamer (1997), Türkiye’ de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, EGS Bank Yayınları, No:6, İstanbul.
- MÜFTÜOĞLU, M. Tamer (1998), Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Turhan Kitapevi, Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer (ed.) (1993), Küçük İşletmelere Yönelik Devlet Politikaları, Türkiye Esnaf- Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR) Tartışma Notları No: 3, Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, M. Tamer (1999), İşletme İktisatı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, M. Tamer (2002), Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar, Öneriler, S. Yayınları, Ankara.
- MÜFTÜOĞLU, M. Tamer ve Tülin Durukan (2004), Girişimcilik ve KOBİ’ ler, Gazi Kitabevi, Ankara.
- MÜSLÜMOV, Alövsat (2002) , 21. Yüzyılda Türkiye’ de KOBİ’ ler Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- OECD İstanbul Center (2005), A Framework for the Development and Financing of Dynamic Small and Medium Sized Enterprises in Turkey, İstanbul Stock Exchange, İstanbul.
- OECD (2002), Management Training in SMSs, OECD, Paris.
- OECD (2000), High-Growth SMEs: Phase II Synthesis Report, OECD, Paris.
- OECD (2000), OECD Small and Medium Enterprise Outlook: Enterprise, Industry and Services, Paris.
- OECD (1997a), General Cartel Bans: Criteria for Exemption for Small and Medium Sized Enterprises, OECD, Paris.
- OECD (1997b), Globalisation and Small and Medium Enterprises, OECD, Paris.

OECD (1997c), Interim Report on Technology, Productivity and Job Creation – Towards Best Policy Practice, OECD, Paris.

OECD (1997d), Small Businesses, Job Creation and Growth: Facts, Obstacles and Best Practices, OECD, Paris.

OECD (1996a), Networks of Enterprises and Local Development : Competing and Co-operating in Local Productive Systems, Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris.

OECD (1996), SMEs: Employment, Innovation and Growth – The Washington Workshop, Paris.

OECD (1995a), Employment Outlook 1994, Paris.

OECD (1995b), Information Techonolgy (IT) Diffusion Policies For Small And Medium-Sized Enterprises (SMES), OCDE/GD(95)76, Paris.

OECD (1995c), Reducing the Regulatory Burden on Business in the Netherlands: How Can This be Achieved?, Best Practice Policies for Small and Medium-sized Enterprises, Paris.

OĞUZ, Okan (1997), "İhracat ve Yatırımların Desteklenmesi İle İlgili Öneriler", Asomedy, Mart.

OLCAY, F.Merih, Gümrük Birliği Sürecinde Mali Yardımların Küçük ve Orta Boy İşletmelere (KOBİ) Etkisi, Türkiye Vakıflar Bankası, Ankara.

ÖZCAN, Gül Berna (1995), Small Firms and Local Economic Development, Aldershot - England, Avebury Ashgate Publishing Limited..

ÖZGEN, Hüseyin ve Selen Doğan (1997), Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri, TÜBİTAK Matbaası, Ankara.

- ÖZGEN, H. ve Doğan, S. (1998), "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslar arası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Temel Yönetim Sorunları", Dış Ticaret Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 9, Nisan.
- ŞAHİN, Hüseyin (1997), Türkiye Ekonomisi, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- SARIARSLAN, Halil (1994), Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları, Çözüm İçin Bir Finansal Paket Önerisi, TOBB Yayınları, Ankara.
- SARIARSLAN, Halil (1995), Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: İmalat Sanayi İşletmelerinde Sorunlar ve Yeni Stratejiler, TOBB Genel Yayın No: 309, Aydoğdu Ofset, Ankara.
- SAYIN Meral ve Mustafa Akan Fazlıoğlu (1997), Avrupa Birliğinde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları, KOSGEB Yayını, Ankara.
- SAYIN, Meral ve Mustafa Akan Fazlıoğlu (1993), BC - NET Sistem Yönergesi, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Ankara.
- SAYGILIOğLU, Nevzat (1997), "Ülkenin Bir "Ekonomi Haritası" Çıkarılmalı", Asomedy, Mart.
- SCHMAHL, Maik and Martin Koch (2001), Avrupa Birliğinin Girişimcilik(Sanayi ve Kobi) Politikası ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul.
- SERİN, Necdet (1963), Türkiye'nin Sanayileşmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Small Business Administration (1990), Handbook for Small Business, US Government Printing Office, Washington, USA.
- STOREY, D.J. (1990), Firms Performance and Size Acs Z. J. and Audretsch D.B (eds), The Economics of Small Firms, Kluwer Academic Publishers, Doredrecht.

ŞENOL, Coşkun(1997), Gümrük Birliği'nin Küçük ve Orta Boy İşletmelere Etkileri ve Türkiye İle Avrupa Birliği'nde Bu İşletmelere Uygulanan Teşvikler, Araştırmalar - 3 Gümrük Kontrolörleri Derneği Yayın No : 8, Ankara.

ŞENYURT, Deniz (1995), Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Avrupa Topluluğu'nda ve Türkiye'de Teşviki, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği Yayınları, Ankara.

TEKELİ, İ. ve S. İlkin (1982), Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğin Oluşumu, ODTÜ Yayınları, Ankara.

TC Basbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma Dairesi Başkanlığı (2001), Küreselleşme ve KOBİ'lerin Önemi ile Dış Ticaretteki Yeri, I. Avrasya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi,23-26 Haziran 2001, Bişkek, Kırgızistan.

Türkiye Makine Mühendisleri Odası KOBİ Komisyonu (1999), KOBİ El Kitabı, TMMOB Yayınları, İstanbul.

TOBB-KOSGEB (1993), Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Konferansı Kitapçığı, Ankara.

TOBB (1993), Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu (OKİK) Raporu, TOBB Yayınları, Ankara.

TÜBİTAK-BİLTEN (1999), Türkiye İçin Elektronik Ticarete Geçiş Durum Değerlendirmesi, Pilot Uygulama Projesi Raporu, Ankara.

TUGİAD (1995), 2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar, XII-KOBİ, İstanbul.

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (1998), Türk Eximbank '98, Türk Eximbank Bülteni Sayı:13, Ankara.

Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu (1988), Avrupa Topluluklarına Giriş Aşamasında Türk Küçük İşletmelerinin Durumu Karşılaşacakları Sorunlar ve Çözüm Yolları, Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu Yayın No : 11, Ankara.

Türkiye Esnaf ve Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR) - Türkiye Halk Bankası (1994), Türkiye Halk Bankası Tarafından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İle Esnaf ve Sanatkârlara Sunulan Krediler ve Danışmanlık - Eğitim Hizmetleri, Türkiye Esnaf - Sanatkâr ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TES-AR) Yayınları No : 14, Ankara.

Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV) (1995), Teknoloji Altyapısı İçin İlk Adım, Girişim, TOSYÖV Yayınları, Ankara.

Türkiye Vakıflar Bankası (1997), Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yapısı, Bugünkü Durumu ve Geliştirilme Koşulları, Türkiye Vakıflar Bankası, Ankara.

Türkiye Vakıflar Bankası (1995), KOBİ' lerin Finansman Sorunu ve KOBİ-Banka İlişkileri, Vakıfbank Araştırma Dizisi 4, Ankara.

Türkiye Vakıflar Bankası (1995), Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, Vakıfbank Araştırma Dizisi 6, Ankara.

TÜRKEL, Süleyman (1999), Küçük ve Çok Küçük İşletmeler ile Tarım İşletmelerinde Çalışma Şartları ve Çalışanların Nitelikleri, TOBB Raporu, Ankara.

TÜRKOĞLU, M (2002), Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri ve Bölgesel Kalkınmada KOBİ Temelli Stratejiler, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yayınları, Isparta.

ULUDAĞ, İlhan ve Vildan Serin (1990), Türkiye' de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, İstanbul: İTO Yayınları, No. 1990/25, İstanbul.

ULUDAĞ, İlhan (1996), Gümrük Birliği Sürecinde KOBİ' ler ve Risk Sermayesi Şirketleri Modeli, İstanbul Ticaret Odası Yayın No : 1996 - 42, İstanbul.

ÜRER, Fatih (1987), Japonya' da KOBİ' lere yönelik Ekonomik ve Sosyal Politika Tedbirlerinin Türkiye Bakımından Değerlendirilmesi, DPT Yayınları No:285, Ankara.

YAHYA, S. Tezel (1986), Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950), Yurt Yayınları, Ankara.

YAŞA, Memduh (1980), Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978, Akbank Kültür Yayınları, İstanbul.

YILDIZELİ, Şefik (2000), Türkiye’de KOBİ Anlayışının Dünü Bugünü Geleceği, ODTÜ Kültür Kongre Merkezi, Ankara.

YÖRÜK, Nevin ve Ünsal Ban (2003), KOBİ’lerin Finansman Sorunları ve Finansman Sorunlarının Kaynaklarının Belirlenmesine Yönelik Uygulama, Gazi Kitabevi, Ankara.

EKLER

EK. 1: 1995 yılında 19 Avrupa Ülkesi'ndeki İşletmelerin Ölçekleri ve Yapıları

	KOBİ (Küçük ve Orta Boy İşletmeler)				Büyük İşletme	Toplam
	Mikro İşletme	Küçük İşletme	Orta İşletme	Toplam KOBİ		
Toplam İşletme (1,000)	15,205	1,050	160	16,415	35	16,450
İşletme Başına Ortalama İstihdam	2	20	100	4	985	6
İstihdam (1,000)	33,230	19,640	15,785	68,655	34,565	103,220
Ciro/İşletme Sayısı (1,000 ECU)	0.2	2.7	19.0	0.6	154.0	0.9
Verimlilik (1,000 ECU)	38	44	62	45	54	48

EK 2: 1988-1997 yılları arasında 19 Avrupa Ülkesindeki İşletmelerde Verimlilik, Birim İşçi Maliyeti ve Karlılık

	1988-1990	1990-1993	1993-1997	1988-1997
Verimlilik	Ortalama Yıllık Değişim (% olarak)			
KOBİ'ler	1.0	1.5	2.75	2.0
Büyük İşletmeler	2.0	3.0	2.5	2.5
TOPLAM	1.25	2.0	2.75	2.25
Birim İşçi Maliyeti				
KOBİ'ler	5.5	4.5	1.5	3.5
Büyük İşletmeler	8.0	3.25	1.5	3.5
TOPLAM	6.75	3.75	1.5	3.5
Varlık	Ortalama Yıllık Değişim (%-points olarak)			
KOBİ'ler	1.0	0.25	0.75	0.5
Büyük İşletmeler	-2.5	0.25	0.	75 -0.0
TOPLAM	0.5	0.25	0.75	0.25

EK 3: 2003 Yılı İtibariyle Sanayi İşletmelerinin Ölçeksel Dağılımı (%)

Çalışan Sayısı	İşletme Sayısı	%
Sadece İşletme Sahibi	1.509	0,61
1-9	220.030	89,12
10-49	20.325	8,24
50-99	2.453	0,99
100-150	946	0,38
151-250	719	0,29
250-+	917	0,37
Toplam	246.899	100,00

EK 4: Türkiye ve Bazı AB Üyesi Ülkelerin 1990'lı Yıllar 2.Yarısı 20' den Fazla Çalışanı Olan İmalat Sanayi İşletmeleri Karşılaştırması

Ülkeler ve İşletme Grupları	Çalışan Sayısı (000)	Çalışan Sayısı Oranı (%)	İşletme Sayısı	İşletme Sayısı Oranı (%)
TÜRKİYE	932	100	7.212	100
20-49	121	13	3.765	52
50-199	284	30	2.632	36
200-499	164	18	467	7
500 +	363	39	339	5
BİRLEŞİK KRALLIK	3609	100	44.230	100
20-49	408	9	19.595	44
50-199	954	21	21.365	48
200-499	507	11	670	2
500 +	1739	39	2.600	6
FRANSA	3180	100	23.590	100

20-49	435	14	13.024	55
50-199	884	28	8.424	36
200-499	410	13	1.180	5
500 +	1450	46	963	4
ITALYA	3629	100	46.552	100
20-49	983	27	33.034	71
50-199	1004	28	11.132	24
200-499	519	14	1.718	4
500 +	1123	31	668	1
HOLLANDA	739	100	6.903	100
20-49	122	17	4.001	58
50-199	211	29	2.279	33
200-499	126	17	431	6

500 +	281	38	193	3
ÍSPANYA	1459	100	18.811	100
20-49	388	27	13.255	70
50-199	465	32	4.750	25
200-499	173	12	500	3
500 +	433	30	307	2
YUNANİSTAN	210	100	2.507	100
20-49	46	22	1.522	61
50-199	87	41	841	33
200-499	33	16	95	4
500 +	44	21	49	2

EK 5: İmalat İşletme Gruplarına Göre İnovasyon Oranları – AB Ülkeleri/Türkiye Karşılaştırması % (1994-1996)

Türkiye(95/97)	33	Fransa	66	Almanya	83	İspanya	53
20-49	20	20-49	34	20-49	63	20-49	21
50-199	30	50-199	48	50-199	70	50-199	43
200-499	38	200-499	68	200-499	82	200-499	73
500 -2000	45	500 +	85	500 +	89	500 +	83
Hollanda	75	Belçika	45				
20-49	54	20-49	22				
50-199	71	50-199	29				
200-499	84	200-499	41				
500 -2000	84	500 +	62				

ÖZGEÇMİŞ

23 Şubat 1980 tarihinde Adapazarı/Sakarya’ da dünyaya gelmiştir. İlk ve orta eğitim ve öğretimini sırasıyla Atatürk İlkokulu ve Sakarya Anadolu Lisesi’ nde tamamlamıştır. Daha sonra 1999 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler Bölümünü kazanarak eğitim hayatına İzmir’ de devam etmiştir.

Üniversitenin ikinci sınıfından itibaren İzmir’ de yaprak tütün firmalarının dış ticaret bölümlerinde çalışmıştır. Daha sonra 2004 yılında Sakarya Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi’ nde Çalışma Ekonomisi Bölümünde Yüksek Lisans başvuru yapmış ve kabul edilmiştir.

Şuan yurt dışından müzik aletleri ithal etmekte ve Türkiye’ de pazarlaması ile ilgilenmektedir.